

OULUN SEUDULLA ASUVIEN MIELIKUVIA HENKILÖNNIMISTÄ

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
26.4.2019

Kati Ala-Poikela

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkielman aihe ja hypoteesit	1
1.2. Aiempi tutkimus	2
2. TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1. Keskeiset käsitteet	6
2.2. Nimistöntutkimus ja sosio-onomastiikka	7
2.3. Nimien mielikuvat	8
2.4. Nimiin liittyvä indeksisyys	9
3. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	11
3.1. Aineisto	11
3.2. Menetelmät	13
4. ETUNIMISTÄ SYNTYNEET IKÄASSOSIAATIOT	16
5. SUKUNIMISTÄ SYNTYNEET ASUINPAIKAN ASSOSIAATIOT	28
5.1. Pohjois-Suomeen assosioidut sukunimet	30
5.2. Etelä-Suomeen assosioidut sukunimet	36
5.3. Muualle Suomeen assosioidut sukunimet	41
6. KOULUTUKSEEN LIITTYVÄT ASSOSIAATIOT	46
6.1. Sukupuolten yhtenevät koulutusassosiaatiot	47
6.2. Sukupuolten eriävät koulutusassosiaatiot	53
7. MUUT ASSOSIAATIOT	56
7.1. Markku Ilomäki	58
7.2. Aino Sireeni	62
7.3. Camilla Stenholm	66

7.4. Ali Shirzad	71
8. PÄÄTÄNTÖ	76
8.1. Tutkimustulokset etu- ja sukunimien assosiaatioista	76
8.2. Tutkimustulokset koulutusassosiaatioista ja muista mielikuvista	80
LÄHTEET	84
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman aihe ja hypoteesit

Jo vanhastaan on kysytty, tekeekö nimi miehen. Eero Kiviniemen (1982: 17–18) mukaan kysymyksen voi käsittää kahdella tavalla. Ensimmäiseksi voidaan pohtia, missä määrin me ihmiset itse muodostamme nimen perusteella mielikuvamme toisesta ihmisestä. Entä onko edustavasta nimestä hyötyä? Toiseksi voiko ihmisestä tulla nimensä mukainen? Voiko nimi olla enne, niin kuin jo vanhoilla roomalaisilla oli tapana sanoa? (Kiviniemi 1982: 17–18.) Näiden pohdintojen kautta päätin perehtyä pro gradu -tutkielmassani henkilönnimistä syntyviin mielikuviiin.

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani Oulun seudulla asuvien ihmisten mielikuvia henkilönnimistä. Tutkimuksessani haluan selvittää, minkälaisia mielikuvia tavallisilla kielenkäyttäjillä on valitsemistani kymmenestä etunimen ja sukunimen yhdistelmästä ja eroavatko mies- ja naisvastaajien mielikuvat toisistaan. Sukupuolen lisäksi kielenulkoina muuttujina voitaisiin sosiolingvistisessä tutkimuksessa ottaa huomioon Paunosen (1982: 58) mukaan ainakin myös vastaajien sosiaalinen tausta sekä ikä. Olen kuitenkin halunnut rajata tutkimukseni sukupuolten välisten erojen tarkasteluun, koska on mielenkiintoista nähdä, vaikuttaako sukupuoli nimistä syntyviin mielikuviiin.

Tämä tutkielma perustuu tekemääni kyselytutkimukseen, jonka avulla olen tarkastellut, millaisia mielikuvia vastaajilla syntyy nimenkantajien iästä, asuinpaikasta, koulutuksesta sekä muista assosiaatioista, kuten esimerkiksi nimenkantajan ulkonäöstä tai harrastuksista. Vastaajilla on ollut myös mahdollisuus perustella assosiaatioitaan. Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Miten miesten ja naisten käsitykset etunimien ajallisesta ja sukunimien alueellisesta vaihtelusta eroavat toisistaan? Miten hyvin nämä käsitykset vastaavat tutkimustietoa?
2. Mille koulutusasteelle vastaajat mieltävät henkilön pelkän nimen perusteella?
3. Millaisia muita assosiaatioita henkilönnimiin liitetään?

Hypoteesini on, että Oulun seudulla asuvat ihmiset ovat melko hyvin tietoisia etunimien suosionvaihtelusta sekä sukunimien alueellisesta vaihtelusta. Perustan hypoteesini Jaana Heinosen (2008) pro gradu -tutkielman ja kandidaatintutkielmani (2017) tuloksiin. Ker-

ron lisää näistä ja muusta aikaisemmasta tutkimuksesta seuraavassa alaluvussa 1.2. Kandidaatintutkielmani mukaan oululaisten käsitykset vastaavat hyvin tutkimustietoa etenkin siitä, mihin ikäluokkaan tietyt nimet kuuluvat ja millaisia nimiä nykyään suositaan.

Lisäksi oletan sukupuolen vaikuttavan tuloksiin, sillä jo arkikokemuksen perusteella voidaan sanoa nimien merkitsevän ehkä hieman enemmän naisille kuin miehille. Saara Pirkolan tutkimuksen mukaan miehet ja naiset näyttäisivät perustelevan näkemyksiään mielikuvistaan eri tavoin. Naiset ovat kiinnittäneet useammin huomionsa kielensisäisiin seikoihin, esimerkiksi äännerakenteisiin, kun taas miesten käsitykset näyttäisivät perustuvan jossain määrin enemmän erilaisiin esikuviin – joskus jopa niin, että nimeä ja sen kantajaa ei ole oikeastaan edes erotettu toisistaan. Lisäksi naiset ovat ylipäänsä perustelleet näkemyksiään ahkerammin kuin miehet. (Pirkola 2012: 59.) Naisten aktiivisuus näkyy jo omassa aineistossani siten, että kaiken kaikkiaan 500 vastaajasta 426 on ollut naisia.

Lisäksi hypoteesini on, että nimet tuottavat mielikuvia monista nimenkantajan henkisistä ja fyysisistä ominaisuuksista. Useimmissa tapauksissa näiden assosiaatioiden taustalla on elävä esikuva, joka voi olla esimerkiksi kielenkäyttäjän omasta tuttavapiiristä. Erityisesti myös julkisuuden henkilöt ja fiktiiviset hahmot vaikuttavat usein vastaajissa syntyneisiin mielikuviin. Vastauksille voi olla tyypillistä, että nimestä syntyvän mielikuvan perusteita ei osata sen kummemmin eritellä. Nimen sanotaan vain kuulostavan tietynlaiselta tai muutoin soveltuvan jollekin ihmisryhmälle. Perusteluna voidaan käyttää myös itse nimeä. Nimet voidaan melko helposti yleistää johonkin ihmisryhmään, kuten jonkin ammatin edustajan nimeksi. (Heinonen 2008: 116.)

1.2. Aiempi tutkimus

Saksalainen Gerhard Eis on todennäköisesti yksi ensimmäisistä tutkijoista, joka on systemaattisesti tutkinut nimiin liitettyjä mielikuvia. Hän on käyttänyt aineistonaan henkilönnimiä kokonaisuudessaan, kuten minäkin olen sähköisessä kyselylomakkeessani tehnyt. (Kiviniemi 1982: 19.) Hänen testeissään on havainnoitu muun muassa sitä, miten hyvin koehenkilöt ovat osanneet yhdistää nimi- ja roolilistan avulla jonkin romaanin päähenkilöt tiettyihin rooleihin. Tällaisessa tutkimuksessa on kysymys siitä, että kirjailijat

käyttävät hyvin usein hyväkseen nimiin liittyviä mielikuvia. Ilmiö on tuttu suomalais-sakin kirjallisuudessa, etenkin sukunimien osalta. Hyvä esimerkki on Lauri Viidan romaani *Moreeni*, jossa tavallinen kansa on nimeltään Mäkisiä, Toivosia, Salosia ja Haapasia. Lisäksi kaikilla heillä on aikaansa sopivat etunimet. Sivistyneemmän väen nimet tulevat romaanissa usein esiin etunimettöminä ja sukunimiltään hiukan poikkeavina, esimerkiksi johtaja Dahlman, opettaja Porras ja rakennusmestari Jakobsson. (Kiviniemi 1982: 19.)

Olen tutkinut aikaisemmin Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä kandidaattitutkielmassani (Ala-Poikela 2017). Tutkielmassani olen pelkästään keskittynyt tutkimaan nimistä syntyviä iän ja asuinpaikan assosiaatioita. Tavoitteenani on ollut selvittää, kuinka hyvin Oulun seudulla asuvat ihmiset ovat tietoisia nimien ajallisesta ja alueellisesta vaihtelusta. Toisin sanoen, kuinka hyvin oululaiset osaavat yhdistää tiettyjä sukunimiä eri asuinpaikkoihin ja kuinka hyvin ihmiset ovat tietoisia siitä, milloin tietyt etunimet ovat olleet suosittuja. Kandidaattitutkielman aineistoni koostuu 50 vastaajasta, mutta pro gradu -tutkielmassani analysoin 148 vastaajan assosiaatioita. Kandidaattitutkielmani aineisto on mukana myös pro gradu -tutkielmani aineistossa. Kerron lisää aineistostani luvussa 3.1.

Tutkimusta henkilönnimien mielikuvista on tehty Suomessa jonkin verran. Jaana Heinonen on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan *Nimi kertoo kaiken* (2008) keskisuomalaisten henkilönnimiin liittyviä stereotyyppioita. Tutkimukseni eroaa Heinosen (2008) tutkimuksesta siten, että aineistoni vastaajina ovat Oulun seudulla asuvat ihmiset ja vertailen miesten ja naisten assosiaatioita keskenään. Lisäksi Heinonen (2008) on kysynyt kyselylomakkeessaan mielikuvia viidestäkymmenestä etunimen ja sukunimen yhdistelmästä, kun taas omassa tutkimuksessani olen käyttänyt kymmentä erilaista nimiyhdistelmää. Olen päätenyt tähän ratkaisuun, koska mielestäni kyselyyni vastaamisesta olisi tullut liian työlästä ja haastavaa, jos assosioitavia nimiä olisi ollut yli kymmenen.

Lisäksi Saara Pirkola (2012) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan etunimien herättämiä mielikuvia. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, millaisia mielikuvia etunimiin liittyy, ovatko mielikuvat enemmän yksityisiä vai yhteisiä ja mistä ne johtuvat. Pirkolan tutkimus eroaa omastani siten, että hän on tutkinut ainoastaan etunimiä ja tutkimusta on tehty eri-

laisista lähtökohdista. Pirkola ei ole antanut vastaajille valmiiksi henkilönnimiä assosioitavaksi vaan vastaajat ovat kertoneet, mikä nimi tulee mieleen tietystä adjektiivista. Tutkimuksessa on ollut 11 erilaista adjektiivia: kaunis, ruma, hauska, ärsyttävä, maalainen, kaupunkilainen, suomalainen, kansainvälinen, ajaton, muodikas ja vanhentunut. Vastajien tehtävänä on ollut liittää näihin adjektiiveihin niistä ensimmäisenä mieleen tuleva naisennimi ja miehennimi.

Suomessa on myös tehty joitakin opinnäytteitä, jotka sivuavat omaa tutkimustani. Tutkimukset liittyvät muun muassa etunimien valintaperusteisiin ja kirjallisuuden henkilönnimiin. Esimerkiksi Saara Tikkanen pro gradussa *Nimet ja mielikuvat – Anni Swan nuorisokirjojensa henkilöhahmojen nimeäjänä* (2005) käsitellään Anni Swanin nuorisokirjojen henkilöhahmojen nimiä ja niihin kytkeytyviä yhteiskunnallisia, ajallisia ja semanttisia mielleyhtymiä. Kaunokirjallisuuden nimiä ei ole Suomessa paljoa tutkittu, mutta Anne Helttunen ja Tuula Uusi-Hallila ovat tarkastelleet nimiin liittyviä assosiaatioita suomalaisessa kaunokirjallisuudessa teoksessaan *Naisia nimittäin: Kirjallisuutemme naisyhännäjä* (2019). Kirjallisuuden henkilöiden tarkastelu nimen perusteella antaa avaimia koko teoksen tulkintaan, joten Helttunen ja Uusi-Hallila ovat selvittäneet, antavatko kirjailijat hahmoilleen teoksen tapahtuma-ajan suosikkinimiä vai haluavatko he nimivalinnalla osoittaa hahmon poikkeuksellisuuden. Lisäksi Yvonne Bertills on tutkinut lähemmin lastenkirjallisuudessa esiintyvien fantasiahahmojen nimien ominaispiirteitä ja kriteerejä väitöskirjassaan *Beyond identification: proper names in children's literature* (2003). Tutkimuksen tarkoituksena on ollut eri kieleen ja kulttuuriin kuuluvien tekstien kannalta selvittää nimeämisen kielellisiä ja kulttuurisia tekijöitä ja pohtia mahdollisia eroja ja yhtäläisyyksiä eri konteksteissa.

Ulkomailla puolestaan nimien mielikuvia on tutkinut esimerkiksi Steven E. Boer teoksessaan *Names and Attitudes* (1990) ja Diana Ackerman teoksessaan *Proper names, essences and intuitive beliefs* (1979). Varsinaisestihan kyse ei ole suoraan suomennettuna mielikuvista vaan asenteista ja uskomuksista, mutta ne sivuavat hyvin läheltä omaa tutkimustani. Ylipäätään kansainvälistä nimistöntutkimusta on tehty monista eri aiheista viime vuosina. Muun muassa Alice Crook on tarkastellut nimenantokäytänteitä vuosien 1680–1840 Skotlannissa. Nykyaikaista henkilönnimistöntutkimusta on tutkinut esimerkiksi japanilainen Masahiko Mutsukawa, jonka tutkimus on keskittynyt tarkastelemaan

sukupuolineutraaleja etunimiä Japanissa. Venäläinen Katarzyna Aleksiejuk on taas puolestaan toteuttanut modernimpaa nimistöntutkimusta. Hänen tutkimuksensa aiheena on ollut, miten venäläiset verkkoyhteisöjen käyttäjät tuovat virtuaalisen identiteettinsä esille nimissään. (Hämäläinen, Eskola, Kallio 2014: 590–591.)

Sosiolingvistinen näkökulma nimistöntutkimuksessa on tullut jonkin verran vahvemmin esiin 1980-luvulta lähtien. Suomessa vuonna 1982 on ilmestynyt muun muassa Eero Kiviniemen teos *Rakkaan lapsen monet nimet: suomalaisten etunimet ja nimenvaihtelu*. Kiviniemi on selvittänyt suomalaisten tuolloin käytössä olleita etunimiä, etunimen valintaa sekä etunimien suosionvaihteluita. Samanlaista tutkimusotetta edustavat myös Kiviniemen myöhemmin ilmestyneet etunimikirjat *Iita Linta Maria: etunimiopas vuosituhatvuotisen vaihteeseen* (1993) ja *Suomalaisten etunimet* (2006). Lisäksi suomalaisissa yliopistoissa on valmistunut monia opinnäytetöitä, jotka keskittyvät näihin samoihin teemoihin. (Ainiala ym. 2008: 77.)

Sosiolingvististä nimistöntutkimusta on tehty kansainvälisesti monista eri aiheista. Muun muassa Willy Van Langendock (2007) on tarkastellut erisnimien teoriaa ja typologiaa teoksessaan *Theory and Typology of Proper Names*. Paul L. Leslie sekä James K. Skipper (2013) ovat taas puolestaan tarkastelleet lempinimien teoriaa artikkelissaan *Toward a Theory of Nicknames: A Case for Socio-Onomastics*. Lisäksi lempinimiä ovat tutkineet myös Sharon Black, Brad Wilcox ja Brad Platt (2014) artikkelissaan *Nicknames in Prison: Meaning and Manipulation in Inmate Monikers*, jossa he ovat keskittyneet vankien lempinimiin.

Olen aloittanut pro gradu -tutkielmani esittelemällä tutkielman aiheen, tutkimuskysymykset sekä hypoteesit. Lisäksi olen kertonut nimistöntutkimuksen ja nimien mielikuvien aiemmista tutkimuksista. Seuraavassa luvussa käsittelen tutkimukseni teoreettisia lähtökohtia, joihin kuuluvat tutkimuksen keskeiset käsitteet, nimistöntutkimuksen ja sosioonomastiikan esittely, nimien mielikuvat sekä nimiin liittyvä indeksisyys. Luvussa 3 esittelen tarkemmin tutkimusaineiston ja -menetelmät, joita olen käyttänyt tutkimuksessani. Raportoin analyysini tulokset luvuissa 4–7, joissa käsittelen erikseen naisten ja miesten iän ja asuinpaikan assosiaatiot, koulutukseen liittyvät assosiaatiot sekä muut assosiaatiot. Päätän tutkielmani kokoamalla analyysini yhteen ja vastaamalla tutkimuskysymyksiin luvussa 8.

2. TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1. Keskeiset käsitteet

Nimiin liittyviä keskeisiä käsitteitä tutkimuksessani ovat **henkilönnimi**, **nimenkantaja**, **etunimi** ja **sukunimi**. Henkilönnimi on henkilöä tarkoittava erisnimi, joka kattaa etunimet, sukunimet, sukunimen tavoin käytetyt lisänimet sekä puhuttelunimet (Kiviniemi, Pitkänen, Zilliacus 1974: 16). Länsimaisessa kulttuurissamme henkilönnimijärjestelmät ovat melko yhdenmukaisia, sillä yleensä kaikilla on 1–4 etunimeä ja sukunimi (Kiviniemi 2006: 14). Tässä tutkimuksessa viitataan henkilönnimillä ainoastaan etu- ja sukunimiin, sillä muut nimet eivät ole tutkimukseni kannalta olennaisia.

Alkujaan ihmisillä on ollut vain yksi nimi eli niin sanottu yksilönnimi. Yksilönnimen rinnalla on käytetty aikoinaan lisänimiä, jotka ovat ajan kuluessa muuttuneet periytyviksi sukunimiksi. (Mikkonen & Paikkala 2000: 13–14.) Lisäksi Mikkosen & Paikkalan (2000: 18) mukaan on esitetty, että kun lisänimi on esiintynyt samassa suvussa kolmessa perättäisessä polvessa, se voidaan katsoa sukunimeksi. Sukunimen määritelmä Paikkalan (2004: 64) mukaan kuuluu siis näin: ”Lisänimi on sukunimi, jos se kuuluu nimisysteemiin, jonka nimien funktioihin sisältyy suvussa periytymisen osoittaminen.” Nimenkantajalla taas tarkoitetaan yksinkertaisesti henkilöä tai paikkaa, jolla on nimi (Kiviniemi ym. 1974: 31). Tässä tutkimuksessa viitataan nimenkantajalla mielikuvan taustalla olevaan nimenhaltijaan.

Lisäksi **mielikuva** ja **assosiaatio** ovat tutkimukseni kannalta tärkeitä termejä. Käsitteen mielikuva määrittelemisessä on se ongelma, että sitä on käytetty tutkimuksissa hieman epäselvästi. Lisäksi termillä on lukuisi lähikäsitteitä (kuten *mielleyhtymä* ja *sivumielle*), jotka voivat sekoittua keskenään. On tärkeää ottaa huomioon, että yksilön omat havainnot ja kokemukset ovat olennaisia, kun määritellään, mitä mielikuva tarkoittaa. Leena Suurpään (2002: 141) mukaan mielikuvat johtuvat siitä, että kun tulkitsemme ympärillämme olevaa todellisuutta, tuotamme samalla mielikuvia. Lisäksi Anna-Kaisa Varamäen (2004: 10) mukaan ihmisten luomiin mielikuviin vaikuttavat muun muassa yksilön kokemukset, uskomukset, tiedot kuin käsityksetkin. Kielitoimiston sanakirjassa mielikuva kuitenkin

määritellään olevan *sisäinen, psyykkinen kuva jostakin*. Assosiaatio taas selitetään *yhtymäksi, yhteenliittymäksi tai mielle yhtymäksi* (KS 2016). Tutkimuksessani käytän termejä assosiaatio ja mielikuva synonyymisesti viitatessani vastaajien mielikuviin.

2.2. Nimistöntutkimus ja sosio-onomastiikka

Nimistöntutkimus eli onomastiikka on kielitieteen ala, joka tutkii erisnimiä (Ainiala, Saarelma, Sjöblom 2008: 12). Tutkimisen kohteena ovat kaikki nimet, niin ihmisten ja paikkojen kuin kasvien ja eläintenkin nimet. Tavallisesti nimistöntutkimuksessa puhutaan antroponomastiikasta eli henkilönnimistöntutkimuksesta ja toponomastiikasta eli paikannimistöntutkimuksesta, jotka taas jakautuvat moniin eri ryhmiin. (Nissilä 1962: 46.) Paikannimistöä on tutkittu eniten, sillä monet hallitukset, kansalliset ja kansainväliset elimet sekä lukuisat yksittäiset tutkijat ovat omistautuneet paikannimistöntutkimukseen (Bramwell 2011: 17).

Tieteenalana nimistöntutkimus on kuitenkin melko nuori, sillä se syntyi 1800-luvun alussa aputieteeksi erityisesti kielihistorian, historian ja arkeologian tutkimukseen. Nimistöntutkimus on profiloitunut jo melko kauan sitten kielitieteelliseksi tutkimusalaksi, mutta se kytkeytyy myös moniin muihinkin tieteenaloihin. Nimet kiinnostavat eri syistä esimerkiksi kansatieteilijöitä, maantieteilijöitä, kirjallisuuden tutkijoita ja psykologeja. (Ainiala ym. 2008: 14–15.) Nimistöntutkimus on kokenut maailmanlaajuisesti suurta kehitystä viime vuosikymmeninä, sillä tutkijoiden määrä on lisääntynyt ja alalta julkaistaan runsaasti uusia tutkimuksia. Nimistöntutkimuksen kasvavasta suosioista kertovat myös yhä useammin järjestettävät konferenssit sekä lisääntynyt alaa käsittelevien kotisivujen luominen. (Hoffmann 2015: 150.)

Oma tutkimukseni edustaa sosiolingvististä nimistöntutkimusta eli sosio-onomastiikkaa. Termiä sosio-onomastiikka on todennäköisesti käyttänyt ensimmäisenä Hans Walter vuonna 1971 (Kunnas 2016). Sosio-onomastisessa tutkimuksessa huomioon otetaan sosiaalinen ja tilanteinen kenttä, jossa nimiä käytetään. Sosio-onomastinen tutkimus on lähtenyt Suomessa liikkeelle paikannimistöntutkimuksesta, mutta 1980-luvulta alkaen on myös henkilönnimistön puolella tehty sosio-onomastista tutkimusta. (Ainiala ym. 2008: 75.)

Sosio-onomastista tutkimusta on myös kansanlingvistinen nimistöntutkimus. Kansanlingvistikäsityksessä tutkimuksen tarkastelun kohteina ovat muun muassa maallikoiden suhtautuminen nimiin sekä nimiin liittyvät asenteet. Maallikolla tarkoitetaan siis henkilöä, joka ei ole saanut kielitieteellistä koulutusta. Tällaista tutkimusta on tehnyt esimerkiksi Paula Sjöblom (2007), joka tarkastelee kaupallista nimistöä kansanlingvistikäsityksestä näkökulmasta. (Ainiala ym. 2008: 77.) Sjöblomin artikkeli (2007) on melko lähellä omaa tutkimustani, sillä siinä hän selvittää, millaisia mielikuvia ihmisillä herää yrityksen toimialasta pelkän yritysnimen perusteella. Tutkimukseni ei kuitenkaan ole varsinaisesti kansanlingvistikäsityksistä tutkimusta, koska en voi olla täysin varma, ovatko kaikki aineistoni vastaajat maallikoita.

2.3. Nimien mielikuvat

Etunimi on ihmisen yksilöllisin ulospäin suuntautuva tiedottaja ja ikään kuin hänen ominaisleimansa (Vilkuna 1990: 7). Eero Kiviniemen (1982: 11) mukaan nimet herättävät meissä aina joitakin mielikuvia, vaikka emme itse sitä haluaisikaan. Nimet vaikuttavat meihin melko paljon, sillä ne ovat olennainen osa yksilöllisyyttämme. Etunimillä on melkoisen suuri vaikutus mielikuvaamme meille muuten tuntemattomasta ihmisestä. Kuitenkin myös sukunimet vaikuttavat mielikuviimme, sillä sukunimet voivat sisältää sellaista informaatiota, joka etunimiltä puuttuu täysin. (Kiviniemi 1982: 19.)

Nimiin liittyvät assosiaatiot jaetaan kielen sisäisiin ja kielen ulkoisiin. Kielen sisäiset assosiaatiot kytkeytyvät nimeen sellaisenaan ja sen asemaan kielen systeemissä. Kielen ulkoisissa assosiaatioissa taas on kyse juuri nimenkantajiin liittyvistä mielikuvista. Kielen ulkoiset tekijät kytkevät nimet ympäröivään kulttuuriin ja sosiaaliseen maailmaan, jossa elämme. Kielellisiä assosiaatioita on erilaisia, sillä ne voivat esimerkiksi perustua äänteellisiin seikkoihin, kirjoitusasuun tai nimen rakenteeseen. Näiden lisäksi assosiaatiot voivat olla myös semanttisia eli nimien sisältöön sekä äänteellisesti läheisten ilmausten merkityksiin kytkeytyviä. (Kiviniemi 1982: 13.) Uskon, että ihmisten muodostavat mielikuvat ovat moninaisia eikä ihminen pysty itsekään yksiselitteisesti selittämään, mitkä tekijät johtivat tietyn mielikuvan syntyyn.

Etunimi vaikuttaa väistämättä mielikuvaamme nimenkantajasta, koska nimeen voi yhdistyä nimenkantajaan liittyviä ominaispiirteitä, kuten nimenkantajan luonne, sosiaalinen

asema ja ulkoinen olemus (Kiviniemi 1982: 13). Tämän takia annan kyselylomakkeeni vastaajille mahdollisuuden kertoa vapaasti kaikenlaisia nimenkantajista syntyneitä mielikuvia. Yleisesti voidaan sanoa, että etunimiin liittyvät yleisimmät mielikuvat tulevat esiin eriteltäessä nimervalintaperusteita. Mielikuvista on kyse juuri silloin, kun henkilö mainitsee nimervalinnan perusteeksi muun muassa nimen äänteellisen kauneuden, nimen yhteyden johonkin tiettyyn henkilöön tai nimen sisällön. (Kiviniemi 1982: 13.)

Nimiin liittyvät mielikuvat kuvitteellisista nimenkantajista voivat olla joko yksilöllisiä tai myös yhteisiä. Äänteelliset ja nimien sisältöön perustuvat mielikuvat ovat usein samansuuntaisia samassa kieliyhteisössä. Lisäksi yhteisiä voivat olla sellaiset mielikuvat, jotka yhdistävät nimen tiettyyn ikäryhmään, sosiaaliryhmään tai kieleen. (Kiviniemi 1982: 14.) Tutkielmassani haluankin selvittää, liittyykö keksimiini henkilönnimiin samankaltaisia mielikuvia miesten ja naisten välillä. Voisin olettaa, että miehet ja naiset suhtautuvat nimiin hiukan eri tavalla, sillä ainakin naiset tuntuvat kiinnittävän nimiin enemmän huomiota kuin miehet.

2.4. Nimiin liittyvä indeksisyys

Nimien voidaan ajatella liittyvän tietyllä tapaa kielen **indeksisyyteen**. Kielen indeksisyys tarkoittaa siis sitä, että kielellisellä merkillä on kyky ilmaista jotakin siitä tilannekontekstista, jossa sitä käytetään, eli kielellisellä merkillä on kyky viitata itsensä ulkopuolelle (Sorjonen, Rouhikoski & Lehtonen 2015: 17). Omassa tutkimuksessani nimien indeksisyys näkyy esimerkiksi siten, että *Markku*-nimi voi edustaa indeksiä keski-ikäisestä suomalaisesta miehestä, vaikka itse nimessä ei ole mitään tähän viittaavaa. Vaikka tällainen indeksisyys on olemassa, en kuitenkaan käytä sitä tutkimuksessani työvälineenä. Lisäksi Veivon (2000: 31) mukaan indeksisyys taas liittyy kielen merkkijärjestelmän maailmaan, jossa kielen käyttäjät elävät. Näin se luo kielen tuottamille merkityksille perustan. Indeksisyys on merkityksenmuodostuksen ominaisuus, joka pitää yllä suhdetta merkin ja konkreettisen kokemusmaailman välillä. (Veivo 2000: 31.)

Monilla eri tieteenaloilla tutkitaan indeksisyyttä ja sitä tutkitaan useista eri näkökulmista. Keskeisiä indeksisyyden tutkimuskohteita kielentutkimuksessa ovat olleet deiktiset il-

maukset, kuten persoona- ja demonstratiivipronominit sekä ajan ja paikan ilmaukset. Tällaiset referentiaaliset indeksit liittävät laajemman ilmauksen siihen tilannekontekstiin, jossa ollaan, ja niiden viittauskohteiden ymmärtämiseksi tarvitaan tietoa kyseisestä kontekstista. (Sorjonen ym. 2015: 17.) Referentiaalisilla piirteillä tarkoitetaan siis ilmauksen kykyä viitata kielenulkoiseen tai fiktiiviseen maailmaan (Tieteen termipankki 2018). Jotkut indeksiset ainekset viittaavat taas puolestaan johonkin aiemmin sanottuun keskustelussa tai kirjoitettuun tekstissä (Sorjonen ym. 2015: 17).

Ei-referentiaaliset indeksit toimivat taas toisin, sillä ne eivät viittaa mihinkään tarkoitteeseen eivätkä vaikuta siihen, pitääkö lausuman kuvaama asiointila paikkansa vai ei. Tällaisia indeksejä ovat esimerkiksi joissakin kielissä esiintyvät keinot ilmaista vastaanottajan sukupuolta tai asemaa sosiaalisessa hierarkiassa. Kielen indeksisyyden moniulotteisuutta ja referentiaalisten ja ei-referentiaalisten indeksien rajoja on tarkasteltu melko laajasti suomen kielen tutkimuksissa, erityisesti pronomien osalta. (Sorjonen ym. 2015: 17–18.)

Heini Lehtonen (2015) käyttää puolestaan väitöskirjassaan termiä *sosiaalinen indeksisyys*. Lehtosen (2015: 35) mukaan indeksisyydessä on kyse siitä, millä tavoin merkki viittaa sen tarkoitteeseen eli millainen suhde merkin ja tarkoitteen välillä vallitsee. Yleisesti käytetty esimerkki on, että savu on tulen indeksi. Koska savu johtuu tulesta, se käsitetään siksi tuleen viittaavaksi merkiksi. Indeksinen merkki poikkeaa ikonista, joka aidosti näyttää kohteeltaan (esimerkiksi muotokuvan muodossa) ja symbolista, jossa viittaussuhde perustuu ihmisten keskinäiseen sopimukseen. Lisäksi viime aikoina sosiolinguistiikassa on hyödynnetty myös sosiaalisen indeksisyyden (*social indexicality*) käsitettä. Sosiaalisella viitataan siis siihen, että merkki voi luoda assosiaatioita esimerkiksi johonkin puhetilanteen osallistujien tunnistamaan sosiaaliseen ryhmään. Kyseisestä assosiaatiosta tulee osa merkin tulkintaa ja sen kontekstisidonnaista merkitystä. Tämä puolestaan vaikuttaa siihen, miten meneillään oleva puhetilanne ymmärretään. (Lehtonen 2015: 35–36.)

3. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

3.1. Aineisto

Olen kerännyt tutkimusaineistoni sähköisellä kyselylomakkeella, jonka olen tehnyt Webropol-verkkokyselytyökalun avulla. Olen valinnut aineistonkeruutavaksi sähköisen kyselylomakkeen, koska olen halunnut tavoittaa helposti ja nopeasti Oulun seudulla asuvia ihmisiä. Kysely on yksi yleisimmistä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä, ja se on aineistonkeruutapana yksinkertainen. Haluan tutkimukseeni tietoa siitä, mitä ihmiset ajattelevat, joten järkevintä on siis kysyä asiaa suoraan heiltä. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 72.) Kyselylomakkeen avulla voi kerätä laajojakin aineistoja tehokkaasti, joten se säästää tutkijalta sekä aikaa että vaivaa (Alanen, Dufva, Kalaja 2011: 160). Kyselyyn perustuvia tutkimuksia on kuitenkin jonkin verran kritisoitu, mutta pääasiassa niiden ongelmia on pidetty metodisina, jotka ovat ratkaistavissa muun muassa riittävällä rahoituksella, koulutuksella ja kokemuksen tuomalla näkemyksellä. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 72).

Vastaajien asuinpaikan olen rajannut Oulun seudulle, joten kyselylomakkeen levittämisessä olen hyödyntänyt Facebookin Puskaradio Oulu -ryhmää, joka on tarkoitettu Oulun seudulla asuville Facebookin käyttäjille. Lisäksi olen levittänyt kyselylomaketta omille Oulussa asuville tuttavilleni. Olen saanut vastauksia yhteensä 500 kappaletta, joista miesvastaajia on 74 ja naisvastaajia 426. Tutkimustani varten olen valinnut naisten vastauksista 74 ensimmäistä, jotta miesten ja naisten vastaukset olisivat määrällisesti vertailukelpoisia keskenään. Vastaajia tutkielmassani on siis yhteensä 148. Kaikki vastaajat eivät ole vastanneet kyselylomakkeeni jokaiseen kohtaan, joten vastauksien määrä ei ole joka kohdassa sama kuin vastaajien määrä.

Olen kerännyt aineistoni lokakuussa 2016. Lähes kaikki vastaajat ovat ilmoittaneet asuinpaikakseen Oulun. Naisista kaksi vastaajaa on ilmoittanut tarkemmaksi asuinpaikakseen Kempeleen, yksi Limingan, yksi Muhoksen, yksi Haukiputaan ja yksi Tyrnävän. Miehistä kolme vastaajaa on ilmoittanut tarkemmaksi asuinpaikakseen muun kuin Oulun: yksi Oulunsalon, yksi Kempeleen ja yksi Haukiputaan. Aineistoni vastaajista suurin osa on iältään 20–40-vuotiaita.

Kyselylomakkeessa (ks. liite) on kymmenen keksimääni nimeä: *Markku Ilomäki, Camilla Stenholm, Oliver Laitinen, Johanna Ihatsu, Mikko Närhi, Tuula Lämsä, Ali Shirzad, Laura Pirilä, Juhani Kettunen* ja *Aino Sireeni*. Vastaajien tehtävänä on ollut kertoa, minkälaisia asuinpaikkaan, ikään ja koulutukseen liittyviä mielikuvia nimiyhdistelmistä syntyy. Lisäksi vastaaja on voinut halutessaan kertoa nimestä syntyviä muita mielikuvia sekä perusteluita vastauksilleen. Muut mielikuvat voivat olla esimerkiksi nimenkantajan harrastuksia tai ulkonäköä koskevia seikkoja. Asuinpaikan olen rajannut siten, että vastaajat ovat voineet valita nimenkantajan asuinpaikaksi Pohjois-Suomen, Etelä-Suomen, Keski-Suomen, Itä-Suomen, Länsi-Suomen tai jonkin muun (esimerkiksi ulkomaat). Olen myös rajannut koulutuksen niin, että vastaajat voivat valita koulutukseksi peruskoulun, ammatikoulun, lukion, korkeakoulun tai jonkin muun.

Nimien keksimisessä olen ottanut huomioon etunimien suosionvaihtelun eri vuosikymmenillä. Olen valinnut etunimiksi suosittuja miesten ja naisten nimiä 1960-luvulta 2010-luvulle asti, koska olen halunnut selvittää, ovatko vastaajat tietoisia siitä, milloin tietyt etunimet ovat olleet suosittuja. Apunani olen käyttänyt Eero Kiviniemen teoksia *Suomalaisten etunimet* (2006) ja *Iita Linta Maria: etunimiopas vuosituhatosen vaihteeseen* (1993) sekä Väestörekisterikeskuksen internetsivua.

Sukunimien keksimisessä taas olen ottanut huomioon niiden alueellisen vaihtelun. Olen valinnut Pirjo Mikkosen ja Sirkka Paikkalan *Sukunimet* (2000) teoksesta sukunimiä eri puolilta Suomea. Suomenkielisten nimiyhdistelmien lisäksi joukossa on yksi ruotsinkielinen ja yksi maahanmuuttajataustaiseksi assosioituva nimi. Lisäksi sukunimien joukossa on karjalainen sukunimi. Valitsin nämä alkuperältään ei-suomenkieliset sukunimet mukaan tutkimukseeni, koska haluan selvittää, mihin osaan Suomea niitä assosioidaan eniten. Lisäksi olen halunnut tietää, minkälaisia stereotyyppisiäkin mielikuvia *Shirzad* ja *Stenholm* sukunimet herättävät vastaajissa.

3.2. Menetelmät

Käytän tutkimuksessani pääosin menetelmänä sisällönanalyysiä. Laadulliseen tutkimusmenetelmään kuuluvan sisällönanalyysin avulla analysoin vastaajien vapaasti kertomia muita mielikuvia nimenkantajista. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä (Tuomi & Sarajärvi 2009: 91). Tuomen ja Sarajärven (2009: 103) mukaan sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jonka avulla voidaan analysoida aineistoja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Tällä menetelmällä aineisto saadaan kuitenkin vain järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. Tästä keskeneräisyydestä monia sisällönanalyysillä tehtyjä tutkimuksia on kritisoitu, sillä tutkija on saattanut kuvata analyysinsä hyvinkin tarkasti, mutta tutkija ei ole kyennyt tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä vaan esittelee järjestetyn aineiston ikään kuin tuloksina. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 103.)

Laadullinen sisällönanalyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen analyysiin. Omassa tutkimuksessani käytän aineistolähtöistä analyysiä, jossa pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Siinä analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Analyysiyksiköt eivät kuitenkaan saisi olla etukäteen sovittuja tai harkittuja. Koska analyysi on aineistolähtöistä, aikaisemmilla teorioilla, tiedoilla tai havainnoilla ei pitäisi olla mitään tekemistä analyysin lopputuloksen kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 95.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: 1) aineiston pelkistämiseen, 2) aineiston ryhmittelyyn ja 3) abstrahointiin eli käsitteellistämiseen. Aineisto pelkistetään jättämällä aineistosta kaikki tutkimukselle epäolennainen pois. Epäolennaisuudet voidaan jättää pois kysymällä aineistolta tutkimusongelman mukaisia kysymyksiä. Aineistoa voi pelkistää joko tiivistämällä tai pilkkomalla sitä osiin, mutta tärkeää on se, että tunnistetaan tutkimusta kiinnostavat asiat. Aineiston ryhmittelyssä etsitään aineistosta samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia, jotta ne voidaan ryhmitellä ja yhdistää omiksi luokikseen. Luokat nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Tämä on tutkimukselle kriittinen vaihe, sillä tutkijan tulee päättää, millä perusteella eri ilmaisut kuuluvat samaan tai eriin luokkaan. Ryhmittelemällä nimittäin luodaan pohja tutkimuksen perusrakenteelle sekä alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Analyysia jatketaan

yhdistämällä saman sisältöisiä luokkia toisiinsa ja muodostamalla yläluokkia, jotka myöskin nimetään sopivalla käsitteellä. Lopuksi aineisto abstrahoidaan, eli siitä muodostetaan valikoidun tiedon perusteella käsitteitä. Toisin sanoen kaikki yläluokat yhdistetään yhdeksi kaikkia kuvaavaksi luokaksi. Abstrahointia eli käsitteellistämistä jatketaan niin kauan kuin se on mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 101–103.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä saadaan tutkimuskysymyksiin vastaus yhdistelemällä käsitteitä. Sisällönanalyysi perustuu siis tulkintaan ja päättelyyn. Tehdessään johdopäätöksiä tutkija pyrkii koko ajan ymmärtämään, mitkä asiat tutkittaville merkitsevät. Tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan analyysin kaikissa vaiheissa. Tämä muodostuukin aineistolähtöisen analyysin ongelmaksi, sillä tutkijan pitäisi pystyä kontrolloimaan, että analyysi tapahtuu aineiston vastaajien ehdoilla eikä tutkijan ennakkoluulojen saattamana. Takana on myös ajatus siitä, että havainnot eivät itsessään ole ”puhtaita” ja objektiivisia, vaan muun muassa käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmä ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat aina tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 96.) Tästä syystä aion suhtautua aineistoni vastauksiin mahdollisimman objektiivisesti.

Hyödynnän lisäksi laadullisten aineistojen analyysitavoista sisällön erittelyä, joka on ikään kuin sisällönanalyysiä, mutta sanallisen kuvauksen tilalla käytetään laskennallisia tapoja kuvata aineistoa (Tuomi & Sarajärvi 2009: 106). Perinteisessä sisällön erittelyssä kuvataan kvantitatiivisesti tekstin sisältöä ja asetettuihin tutkimusongelmiin myös vastataan kvantitatiivisesti mittaustulosten avulla (Eskola & Suoranta 2001: 185). Käyttämällä kvantitatiivisia mittaustuloksia pystyn vertailemaan miesten ja naisten vastauksia keskenään.

Pertti Alasuutarin (1995: 44) mukaan laadullinen tutkimus voi myös sisältää kvantitatiivista osatarkastelua. Tutkimuksessani analysoin ikään, asuinpaikkaan ja koulutukseen liittyviä mielikuvia laskemalla. Aluksi tutkin, minkälaisia käsityksiä miehillä ja naisilla on etunimien ajallisesta vaihtelusta. Lisäksi aion vertailla näitä käsityksiä tutkimustietoon etunimien suosionvaihtelusta. Analysoin ikäassosiaatiot laskemalla, kuinka moni vastaaja on assosioinut nimenkantajalle saman iän, ja vertailen sukupuolten ikäassosiaatioita keskenään. Havainnollista tuloksia kaavioilla, joissa nimenkantajien ikävuodet on käsitelty kymmenen vuoden välein: 0–9, 10–19 ja niin edelleen sataan ikävuoteen asti. Jos vastaaja

on esimerkiksi assosioinut jonkun nimenkantajan iäksi 36, niin olen laskenut sen kuuluvan 30–39-vuotiaiden ikäryhmään.

Tämän jälkeen tutkin mies- ja naisvastaajien käsityksiä sukunimien alueellisesta vaihtelusta. Lasken, mihin päin Suomea nimenkantajan asuinpaikkaa on assosioitu eniten. Esittelen vastaajien asuinpaikasta syntyneet mielikuvat kuvioiden avulla, joista näkee, kuinka moni vastaaja on assosioinut nimenkantajan Pohjois-Suomeen, Itä-Suomeen, Länsi-Suomeen, Keski-Suomeen, Etelä-Suomeen tai johonkin muuhun asuinpaikkaan (esimerkiksi ulkomaat). Sukupuolten vertailun lisäksi aion tutkia sitä, kuinka hyvin mielikuvat vastaavat tutkimustietoa sukunimien alueellisesta vaihtelusta. Lopuksi analysoin koulutusassosiaatioita esittelemällä nimenkantajille eniten assosioidut koulutusasteet taulukoissa sukupuolittain. Lisäksi kerron, kuinka moni vastaaja on assosioinut nimenkantajalle koulustaustaksi peruskoulun, ammattikoulun, lukion, korkeakoulun ja jonkin muun koulutusvaihtoehdon. Asuinpaikkaan ja koulutukseen liittyvissä assosiaatioissa olen hyödyntänyt myös vastaajien kirjoittamia muita mielikuvia ja perusteluita.

Olen kertonut tässä luvussa keräämästäni aineistosta sekä käyttämästäni tutkimusmenetelmistä. Seuraavissa luvuissa esittelen, minkälaisia tuloksia olen aineistostani analysoinut. Aloitan analyysini ikään ja asuinpaikkaan liittyvillä mielikuvilla luvuissa 4 ja 5. Koulutukseen liittyviin ja muihin mielikuviin perehdyn luvuissa 6 ja 7.

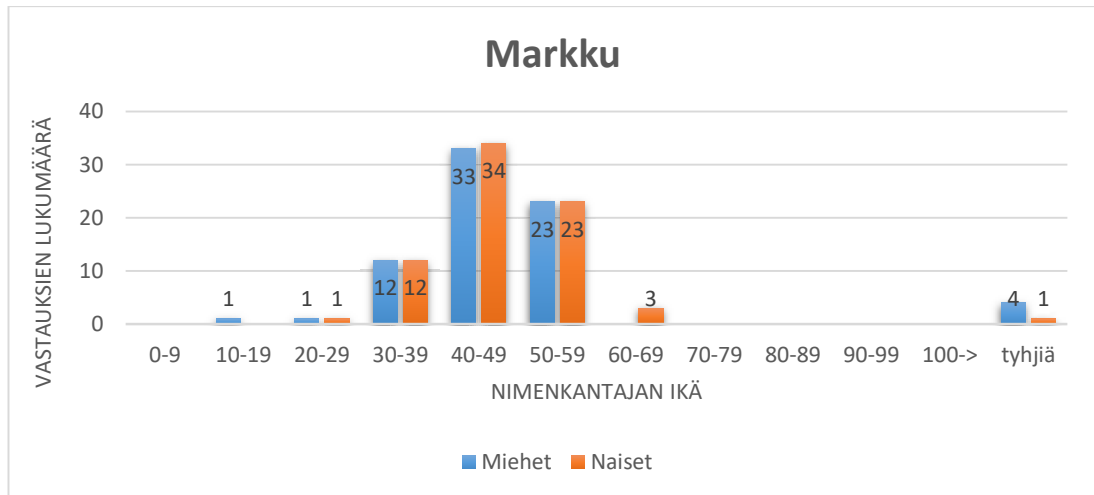
4. ETUNIMISTÄ SYNTYNEET IKÄASSOSIAATIOT

Tässä luvussa analysoin kvantitatiivisesti vastaajien mielikuvia nimenkantajien iästä. Tavoitteenani on selvittää, miten naisten ja miesten käsitykset etunimien ajallisesta vaihtelusta eroavat toisistaan. Lisäksi selvitän, vastaavatko nämä käsitykset tutkimustietoa eli sitä, milloin tietyt etunimet ovat olleet suosiossa. Tutkimustietoa nimien suosiosta olen saanut Väestörekisterikeskuksen nimipalvelusta. Olen kyselylomakkeessani kysynyt ikäassosiaatioita nimenkantajan koko nimestä, joten sukunimi voi myös vaikuttaa ikäassosiaatioon. Oletan kuitenkin etunimen olevan vaikuttavin tekijä ikäassosiaation syntyyn jo pelkästään tarkastelemalla vastaajien perusteluita, joissa ikäassosiaatiot yleensä perustellaan syntyvän etunimestä (esimerkiksi *Markku kuulostaa keski-ikäiseltä* ja *Muotiniimi Oliver antaa aiheita epäillä, että kyseessä lapsi tai nuori*). Lisäksi haluan tutkimuksessani kuitenkin keskittyä vastaajien käsityksiin etunimien suosionvaihtelusta, joten käsittelen etunimen erillään sukunimestä.

Olen analysoinut ikäassosiaatiot laskemalla, kuinka moni mies ja kuinka moni nainen on assosioinut nimenkantajan mihinkin kymmenen vuoden ikäryhmään. Kaikki vastaajat eivät ole vastanneet jokaiseen kohtaan, joten nämä tyhjät vastaukset olen merkinnyt kaavioihin kohtaan ”tyhjiä”. Lisäksi olen laskenut tähän kohtaan ne vastaukset, jotka ovat liian laajalla alalla. Laajalla alalla tarkoitan sitä, että nimenkantaja on mielletty esimerkiksi 30–60-vuotiaaksi, jolloin se ei sovi kymmenen vuoden ikäjakaumaan.

Aikaisemman tutkimustiedon perusteella voidaan sanoa, että kielenkäyttäjät osaavat melko hyvin yhdistää tietyn nimen tiettyyn ikäluokkaan ja he ovat selvillä siitä, millaisia nimiä nykypäivänä suositaan. Syynä tähän on kokemuseräinen tieto siitä, että tietyt nimet liittyvät yleensä tiettyyn ikäryhmään. Jos jokin nimi on ollut suosittu tietyllä vuosikymmenellä, niin vastaajilla syntyy nimenkantajan iästä hyvin samansuuntaisia mielikuvia. (Kiviniemi 1982: 14.) Nimen harvinaisuus ja vakiintumattomuus nimistöömme sekä toisaalta nimen yleisyys voivat vaikuttaa siihen, että nimestä assosioituu useita eri-ikäisiä nimenkantajia (Heinonen 2008: 113).

Ensimmäiseksi olen laskenut ikäassosiaatiot etunimestä *Markku*. Kaaviosta 1 nähdään, miten miesten ja naisten ikäassosiaatiot ovat jakautuneet eri ikäryhmiin *Markun* kohdalla.

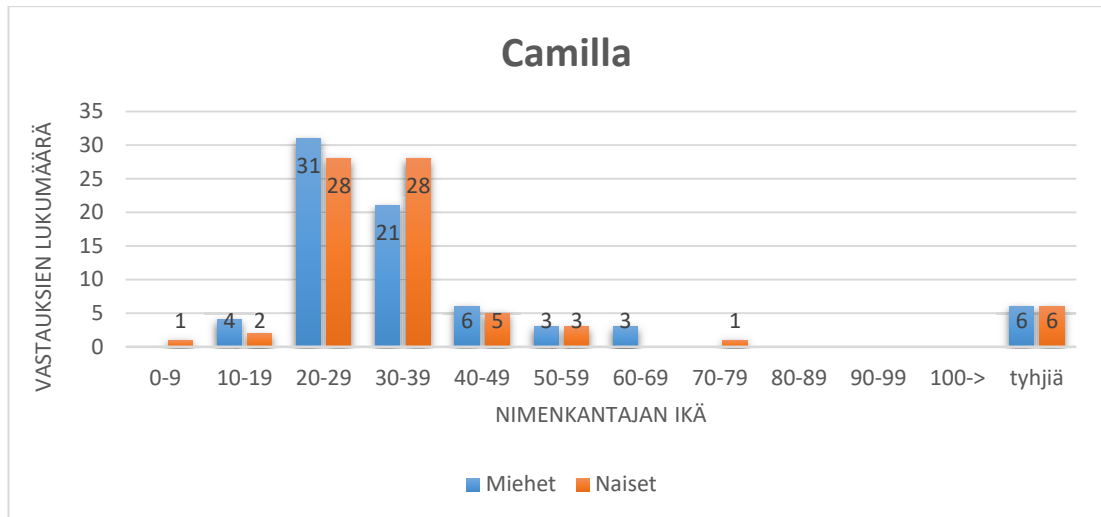

KAAVIO 1. *Markusta* syntyneet ikäassosiaatiot.

Kaaviosta 1 käy ilmi, että miesten ja naisten ikäassosiaatiot eivät eroa paljon toisistaan. Ikäryhmissä 20–29, 30–39 ja 50–59 vastaukset ovat molemmilla sukupuolilla juuri samat. Pientä sukupuolten välistä eroa on sen verran, että kolme naisvastaajaa on assosioinut *Markun* 60–69-vuotiaaksi, kun taas kukaan miesvastaajista ei ole assosioinut nimeä niin iäkkääksi. Lisäksi yksi miesvastaaja on assosioinut *Markun* 10–19-vuotiaiden ikäryhmään, mutta yksikään nainen ei ole assosioinut nimeä niin nuoreksi. Nimen ikäassosiaatiot eivät aiheuta suurta hajontaa, sillä kaikista 148 vastaajasta 67 (45,2%) vastaajaa on assosioinut nimen 40–49-vuotiaiden ikäryhmään ja 46 (31%) vastaajaa 50–59-vuotiaiden ikäryhmään.

Väestörekisterikeskuksen nimipalvelun mukaan *Markku* on ollut nimenä suosionsa huipulla 1940–1980-luvuilla. Kaikista suosituin nimi on ollut selkeästi vuosina 1940–1959, jolloin sen on saanut nimekseen 29 421 miestä (Väestörekisterikeskus). Silloin kun aineistoni vastaajat ovat osallistuneet kyselytutkimukseen (2016), nimenkantajia on ollut eniten 57–76-vuotiaiden joukossa. Näin ollen sekä mies- että naisvastaajat ovat arvioineet *Markku*-nimenkantajan hiukan nuoremaksi kuin valtaosa *Markuista* Väestörekisterikeskuksen mukaan on, sillä vain 33,1% vastaajista on assosioinut *Markun* 50–79-vuotiaiden ikäryhmään.

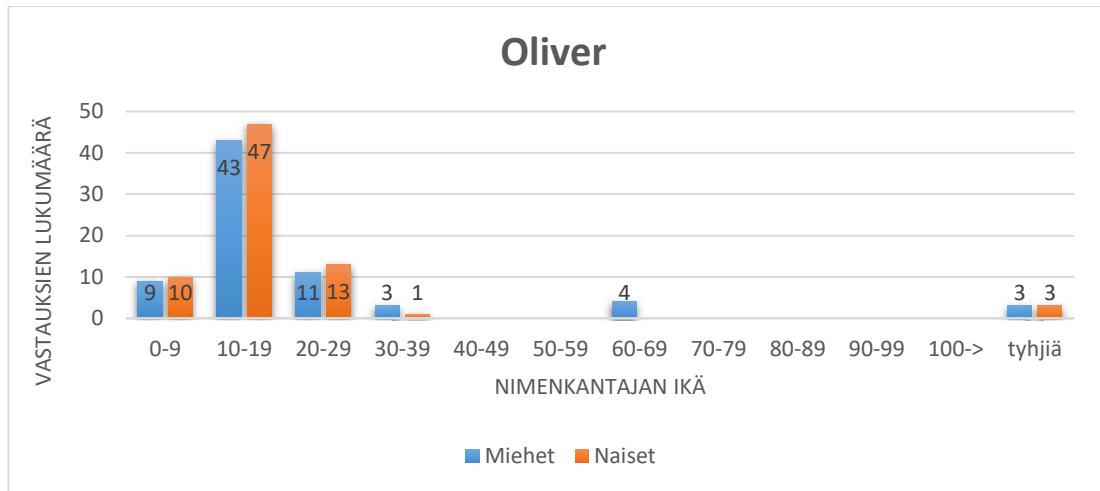
Toiseksi tarkastelen *Camillasta* syntyneitä ikäassosiaatioita. Kaaviosta 2 nähdään, miten miesten ja naisten ikäassosiaatiot *Camillasta* jakautuvat eri ikäryhmiin.

KAAVIO 2. *Camillasta* syntyneet ikäassosiaatiot.

Kaaviosta 2 huomataan, että miesvastaajat ovat arvioineet *Camillaa* jonkin verran nuoremaksi kuin naisvastaajat. Ikäassosiaatiot jakautuvat melko laajalle alalle, sillä kaiken kaikkiaan vain kolme vanhinta ikäryhmää on jäänyt vastaajilta kokonaan assosioimatta. *Camilla* on ollut Suomessa nimenä kaikkein suosituimmillaan 1960–1979-luvuilla sekä 1980–1999-luvuilla. Kumpanakin ajankohtana nimen on saanut hieman yli 2 000 naista. (Väestörekisterikeskus.) Kaikkien vastaajien kesken nimeä on assosioitu eniten 20–29-vuotiaiden (39,8%) ja 30–39-vuotiaiden (33,1%) ikäryhmiin. Kyselyhetkellä vuonna 2016 nimenkantajia on ollut siis eniten 17–36-vuotiaiden ja 37–56-vuotiaiden joukossa. Vastaajien mielikuvat *Camilla*-nimisten iästä vastaavat melko hyvin todellisuutta, mutta vastauksissa täytyy ottaa huomioon, että *Camillan* todennäköinen ikä tutkimustiedon mukaan jakaantuu hyvin laajalle alalle, joten vastaajan on helpompi vastata tutkimustiedon mukaisesti kuin esimerkiksi *Markun* kohdalla.

Seuraavaksi tarkastelen etunimeä *Oliver*. Kaavio 3 esittelee, miten *Oliverista* syntyneet ikäassosiaatiot jakaantuvat mies- ja naisvastaajien kesken.

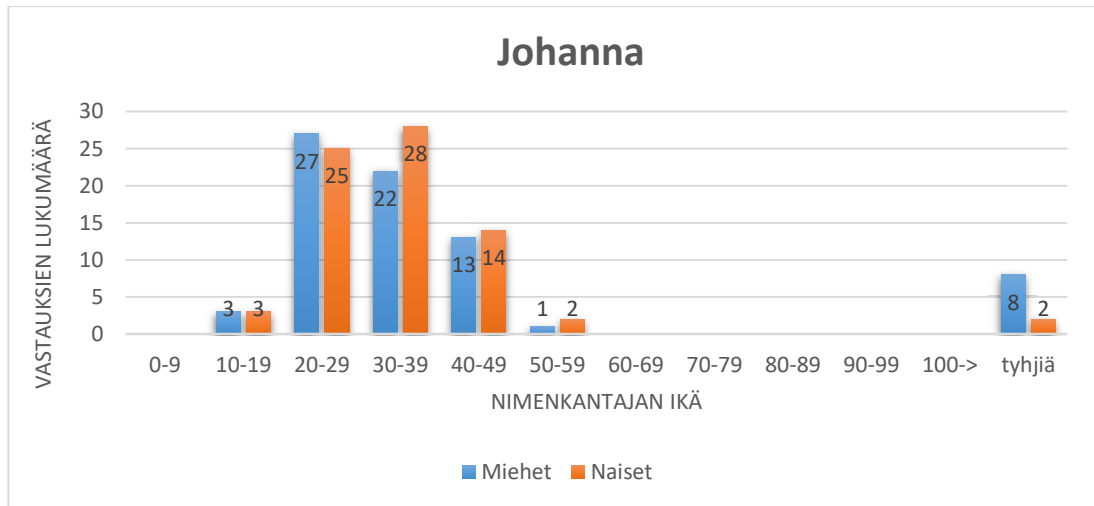

KAAVIO 3. *Oliverista* syntyneet ikäassosiaatiot.

Kaaviosta 3 selviää, että mies- ja naisvastaajien mielikuvat *Oliverin* iästä eivät juurikaan eroa toisistaan. Ikäassosiaatiot jakaantuvat muuten 0–39 ikävuoden väliin, paitsi neljä miesvastaajaa on mieltänyt nimen kuulostavan 60–69-vuotiaan nimeltä. Yksikään naisvastaaja ei ole assosioinut nimeä niin vanhaksi. Suurin osa molempien sukupuolten vastaajista on assosioinut *Oliverin* 10–19-vuotiaiden ikäryhmään. Kaiken kaikkiaan 90 vastaajaa (60,8%) 148 vastaajasta on assosioinut nimen tähän ikäryhmään.

Väestörekisterikeskuksen mukaan *Oliver*-etunimen suosio on kasvanut 2000-luvulta alkaen. Vuosina 2000–2009 nimen on saanut 5 343 miestä ja vuosina 2010–2018 sen on saanut nimekseen 8 834 miestä (Väestörekisterikeskus). Sillä hetkellä, kun aineistoni vastaajat ovat täyttäneet kyselylomaketta, nimenkantajia on ollut eniten 0–16-vuotiaiden ikäryhmässä, joten valtaosa vastaajista (73,6%) tiedostaa *Oliverin* olevan nykyajan muotiniimi. Vastaajista pieni osa (16,2%) on assosioinut *Oliverin* hiukan tätä vanhemmaksi eli 20–29 ikävuoden väliin.

Myöskään *Johannan* kohdalla sukupuolten väliset ikäassosiaatiot eivät eroa huomattavasti. Kaaviosta 4 selviää, mihin kaikki ikäryhmiin aineistoni vastaajat ovat *Johannaa* assosioineet.

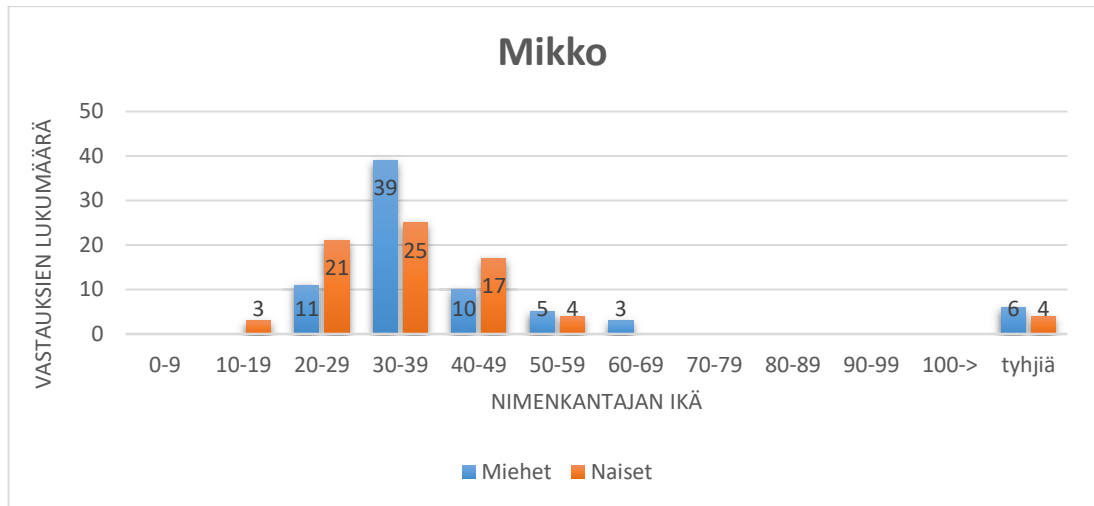

KAAVIO 4. *Johannasta* syntyneet ikäassosiaatiot.

Kaavion 4 mukaan aineistoni naisvastaajat ovat assosioineet *Johannaa* eniten 30–39-vuotiaiden ikäryhmään, kun taas miehistä suurin osa on vastannut hänen kuuluvan 20–29-vuotiaiden joukkoon. Miesvastaajat ovat siis assosioineet nimen hiukan nuoremmaksi kuin naisvastaajat. Kummankin sukupuolen kohdalla näitä kahta ikäryhmää on kuitenkin assosioitu kaikista eniten. Sukupuolten assosiaatiot eivät juurikaan eroa toisistaan, paitsi jo mainitussa 30–39-vuotiaiden ikäryhmässä. Tässä kohdin tuloksissa on otettava kuitenkin huomioon myös se, että jopa kahdeksan miestä on tämän nimen kohdalla jättänyt vastaamatta tai vastaus on ollut liian laajalla alalla. Kaiken kaikkiaan 129 vastaajaa (87,1%) 148 vastaajasta on mieltänyt Johannan 20–49 ikävuosien väliin.

Suomessa nimi *Johanna* on ollut aina melko suosittu. Suosituimmillaan nimi on ollut 1960–1979-luvuilla, jolloin 51 756 naista sai nimekseen *Johanna*. Naisia nimettiin paljon *Johannaksi* vielä vuosina 1980–1999, jolloin sen sai nimekseen 44 868 naista. Näiden vuosien jälkeen nimen suurin suosio on hiipunut. (Väestörekisterikeskus.) Kyselylomakkeen vastaushetkellä (2016) nimenkantajia on ollut eniten 37–56-vuotiaiden ja toiseksi eniten 17–36-vuotiaiden ikäryhmissä, joten vastaajien mielikuvat vastaavat melko hyvin todellisuutta, vaikka vain kolme vastaajaa on assosioinut *Johannan* yli 50-vuotiaaksi. *Johannan* kohdalla on kuitenkin myös otettava huomioon, että nimen pitkäaikaisen suosion takia vastaajien on ollut helpompi vastata tutkimustiedon mukaisesti.

Seuraava tarkasteltava etunimi on *Mikko*. Kaavio 5 osoittaa, kuinka nimestä syntyneet ikäassosiaatiot jakaantuvat sukupuolten kesken.

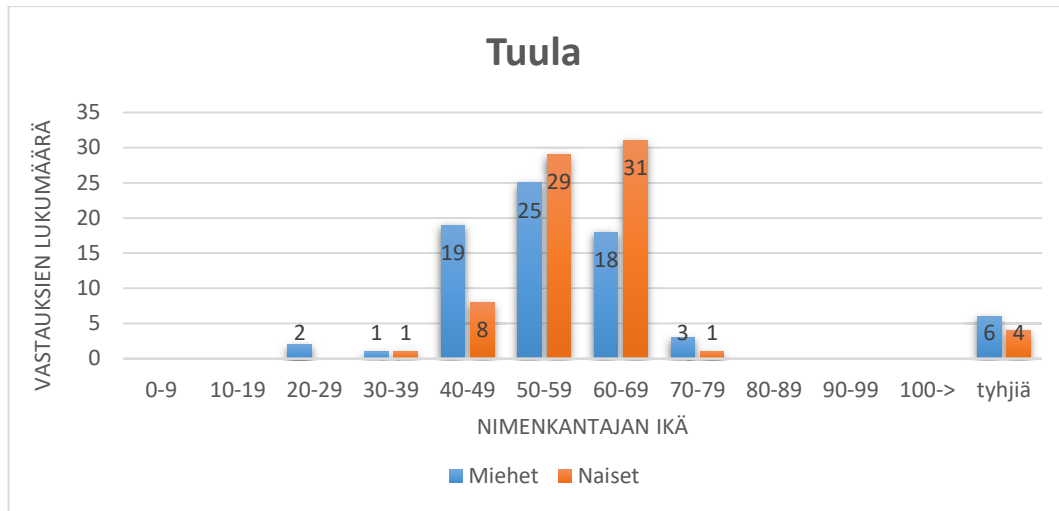

KAAVIO 5. *Mikosta* syntyneet ikäassosiaatiot.

Kuten kaaviosta 5 nähdään, molemmat sukupuolet ovat assosioineet *Mikkoa* eniten 30–39-vuotiaiden ikäryhmään. Vastauksissa on selkeästi hajontaa, sillä miehistä jopa 39 vastaajaa (52,7%) on vastannut kyseisen ikäryhmän, kun taas naisilla assosiaatiot jakaantuvat tasaisemmin 20–29-, 30–39- ja 40–49-vuotiaiden ikäryhmiin. Ainoastaan ikäryhmässä 50–59-vuotiaat sukupuolten assosiaatiot ovat lähes samanlaiset.

Väestörekisterikeskuksen nimipalvelun mukaan nimen suuri suosio on alkanut vuosina 1960–1979, jolloin sen sai nimekseen 17 628 miestä. *Mikko* on kuitenkin ollut kaikista suosituimmillaan seuraavina vuosikymmeninä eli 1980–1999-luvuilla, jolloin sen sai nimekseen 19 898 miestä (Väestörekisterikeskus). Tutkimushetkellä *Mikkoja* on ollut siis eniten 17–36-vuotiaiden ikäryhmässä, mutta kohtalaisen paljon myös 37–56-vuotiaiden ikäryhmässä. Vastaajien ikäassosiaatiot vastaavat hyvin todellisuutta, sillä 123 vastaajaa (83,1%) kaikista vastaajista on assosioinut nimen 20–49-vuotiaaksi. *Mikon* todennäköinen ikä on kuitenkin laaja, joten vastaajien on ollut melko helppo vastata tutkimustiedon mukaisesti.

Kuudentena nimenä analysoin *Tuulaa*. Kaavio 6 osoittaa, miten aineistoni vastaajien ikäassosiaatiot ovat jakaantuneet.

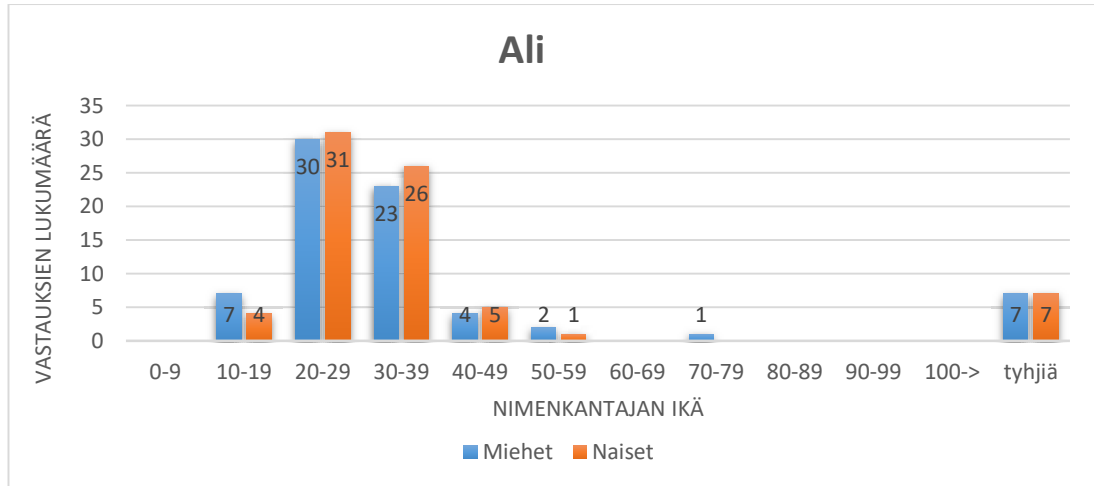

KAAVIO 6. *Tuulasta* syntyneet ikäassosiaatiot.

Kaaviosta 6 huomataan, että naisvastaajat assosioivat *Tuulan* hiukan vanhemmaksi kuin miesvastaajat. Naisilla kaksi suosituinta ikäryhmää ovat 60–69-vuotiaiden ja 50–59-vuotiaiden ikäryhmät. Miehillä taas suosituimmat ikäryhmät ovat 50–59-vuotiaiden ja 40–49-vuotiaiden ikäryhmät. Selkeimmin sukupuolten väliset erot näkyvät kahdessa ikäryhmässä: 60–69-vuotiaiden ja 40–49-vuotiaiden. Naisista jopa 31 vastaajaa (41,9%) ja miehistä 18 vastaajaa (24,3%) on assosioinut nimen 60–69-vuotiaiden ikäryhmään. Miehistä puolestaan 19 vastaajaa (25,7%) ja naisista vain 8 vastaajaa (10,8%) on assosioinut *Tuulan* 40–49-vuotiaaksi. Lisäksi kaksi miesvastaajaa on mieltänyt nimen 20–29-vuotiaiden ikäryhmään. Kukaan naisista ei ole mieltänyt *Tuulaa* niin nuoreksi.

Tuula on ollut nimenä suosituimmillaan 1940–1959, jolloin sen on saanut nimekseen 29 202 naista. Sitten nimen suosio on vain laskenut vuosi vuodelta. (Väestökisterikeskus.) Kun aineistoni vastaajat ovat täyttäneet kyselylomaketta, nimenkantajia on ollut eniten 57–76-vuotiaiden ikäryhmässä, joten vastaajien – etenkin naisten – mielikuvat osuvat hyvin siihen aikaan, jolloin *Tuula* on ollut suosittu nimi. Miehistä 22 vastaajaa (29,7%) ja naisista 9 vastaajaa (12,2%) on arvioinut *Tuulaa* nuoremaksi kuin mitä Väestökisterikeskus osoittaisi suurimman osan sen nimisistä olevan. Kuitenkin on tärkeää huomata, että kaiken kaikkiaan vain neljä vastaajaa on assosioinut nimen yli 70-vuotiaaksi.

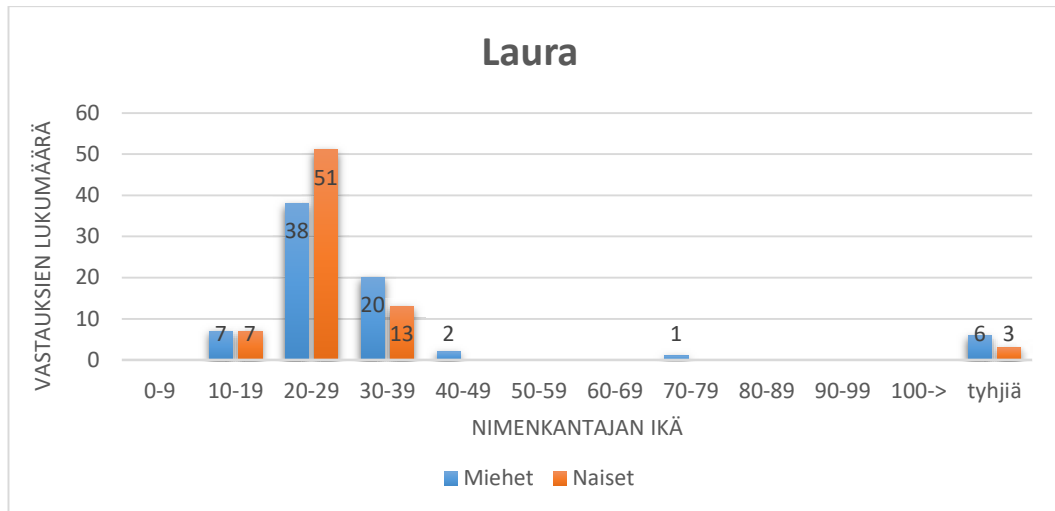
Seuraava tarkasteltava etunimi on *Ali*, joka on yleinen arabimaissa, mutta tullut käyttöön myös Suomessa. Kaavio 7 osoittaa, miten mies- ja naisvastaajien ikäassosiaatiot ovat jakaantuneet *Alin* kohdalla.

KAAVIO 7. *Alista* syntyneet ikäassosiaatiot.

Kaavion 7 mukaan mies- ja naisvastaajien ikäassosiaatiot eivät eroa paljon toisistaan. Suurin osa (74,3%) molempien sukupuolten osalta on assosioinut *Alin* 20–29- ja 30–39-vuotiaiden ikäryhmään. Nimenä *Ali* on ollut Suomessa suosituimmillaan vuosina 1980–1999, jolloin sen sai nimekseen 2 142 miestä (Väestörekisterikeskus). Tutkimus-
hetkellä (2016) nimenkantajia on ollut siis eniten 17–36-vuotiaiden ikäryhmässä. Vaikka *Ali* ei ole alkujaan tyypillinen suomalainen nimi, vastaajien mielikuvat vastaavat silti hyvin tutkimustietoa, sillä kaikista vastaajista 81,8% on assosioinut *Alin* sen ikäiseksi kuin hän todennäköisesti Väestörekisterikeskuksen mukaan olisi.

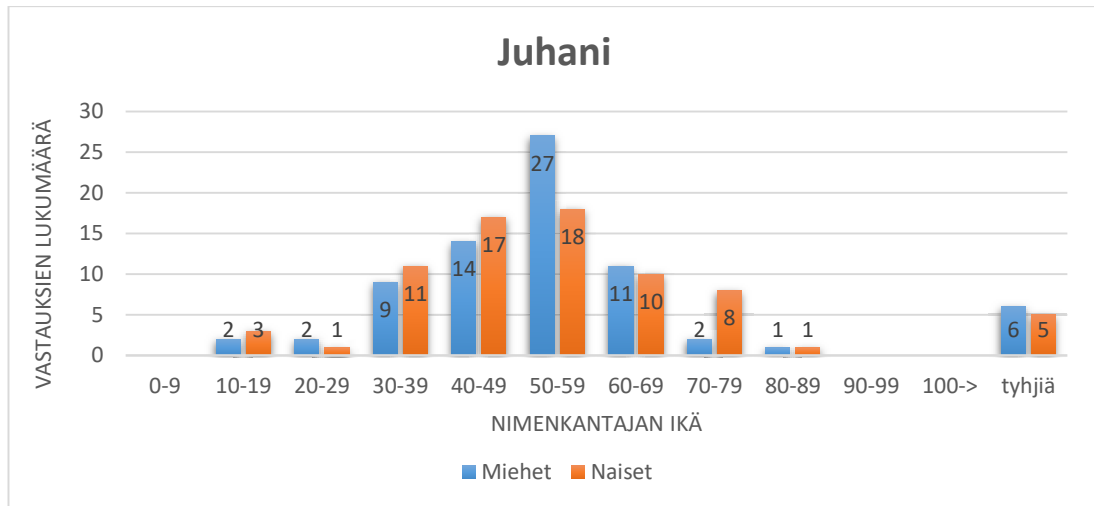
Seuraavaksi esittelen vastaajissani syntyneet ikäassosiaatiot nimestä *Laura*. Kaaviosta 8 nähdään, miten assosiaatiot ovat jakaantuneet sukupuolten kesken.

KAAVIO 8. *Laurasta* syntyneet ikäassosiaatiot.

Kaaviosta 8 havaitaan, että 20–29-vuotiaiden ikäryhmää on assosioitu selvästi eniten. Naisvastaajista jopa 51 (68,9%) ja miesvastaajista 38 (51,4%) vastaajaa on assosioinut *Lauran* kyseiseen ikäryhmään. Sukupuolten assosiaatiot eivät ole yhteneviä, paitsi 10–19-vuotiaiden ikäryhmässä. Miesvastaajat ovat assosioineet *Lauraa* keskimäärin hie-man vanhemmaksi kuin naisvastaajat. Väestörekisterikeskuksen mukaan nimen suosiossa on yksi suuri nousukausi 1980-1999-luvuilla, jolloin sen sai nimekseen 17 682 naista. Tutkimushetkellä nimenkantajia on siis ollut eniten 17–36-vuotiaiden ikäryhmässä, joten vastaajien assosiaatiot ovat vastanneet *Lauran* kohdalla varsin hyvin todellisuutta. Kai-ken kaikkiaan 91,9% vastaajista on assosioinut sen iän kuin suurin osa *Lauroista* tutki-mustiedon mukaan on.

Tähän asti tarkastelemani nimet eivät ole aiheuttaneet huomattavan paljoa hajontaa ikä-assosiaatioissa, toisin kuin nyt seuraavaksi tarkasteltavan etunimen eli *Juhanin* kohdalla. Kyseinen nimi on herättänyt vastaajissa useita eri ikäassosiaatioita, kuten kaaviosta 9 nähdään. Ainoastaan kolme ikäryhmää, nuorin ja kaksi vanhinta, on jäänyt koko ajan as-sosioimatta.

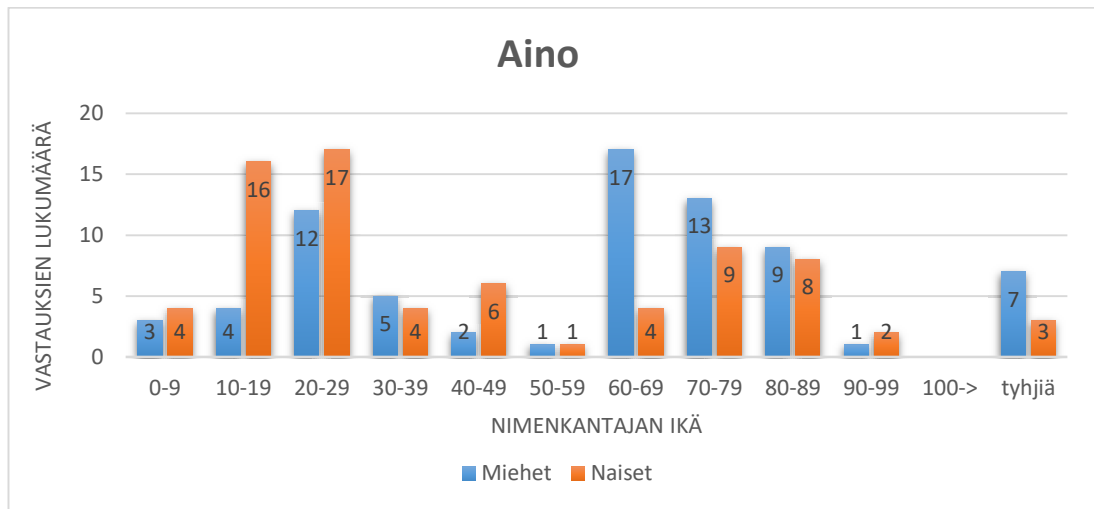
KAAVIO 9. *Juhanista* syntyneet ikäassosiaatiot.

Miesten ja naisten vastauksia tarkasteltaessa huomataan, että suurempia eroja löytyy vain kahdesta ikäryhmästä: 50–59-vuotiaiden ja 70–79-vuotiaiden. Näistä kahdesta 50–59-vuotiaiden ikäryhmä on ollut molempien sukupuolten osalta eniten assosioitu, sillä miehistä 27 vastaajaa (36,5%) ja naisista 18 vastaajaa (24,3%) on vastannut tähän ikäryhmään kuuluvan iän. Miesten osalta kyseinen ikäryhmä on selkeästi suosituimpi kuin mikään muu. Naisilla ei ole tällaista yhtä selkeästi eniten assosioitua ikäryhmää. Miehiin verrattuna naiset ovat kuitenkin assosioineet *Juhania* useammin 70–79-vuotiaiden ikäryhmään, sillä naisista kahdeksan ja miehistä vain kaksi on assosioinut kyseisen ikäryhmän.

Juhani on suosioltaan vakaa nimi, sillä se on ollut 1940-luvulta 2019-luvulle asti kaikista suosituin miesten nimi, kun nimien suosiota verrataan vuosikymmenittäin. Nimen yleisyys selittää sen, miksi nimestä assosioituu useita eri-ikäisiä nimenkantajia. Suosituimmillaan *Juhani* on kuitenkin ollut 1940–1959, jolloin nimen on saanut jopa 135 486 miestä. (Väestörekisterikeskus.) Silloin kun vastaajat ovat täyttäneet kyselylomaketta, nimenkantajia on ollut eniten 57–76-vuotiaiden ikäryhmässä, joten kaiken kaikkiaan 76 vastaajaa (51,4%) on assosioinut nimen sen ikäiseksi kuin valtaosa Juhaneista on.

Viimeinen tarkasteltava etunimi on *Aino*, joka on ollut varhaisimmista omakielisistä nimestämme yksi suosituimpia (Kiviniemi 1993: 40). Suomalaisille *Aino*-nimi on erityisen tuttu Elias Lönnrotin kokoamasta Kalevalasta. Aineistossani *Ainosta* assosioituu *Juhaniakin* enemmän useita eri-ikäisiä nimenkantajia, sillä vain sadasta vuodesta eteenpäin

oleva ikäryhmä on jäänyt vastaajilla kokonaan assosioimatta. Kaavio 10 osoittaa, miten vastaukset ovat jakaantuneet sukupuolten kesken eri ikäryhmiin.

KAAVIO 10. *Ainosta* syntyneet ikäassosiaatiot.

Kaavio 10 osoittaa, että nimestä syntyneet ikäassosiaatiot eivät ole yhteneviä miesten ja naisten kesken. Selkeät erot sukupuolten kesken näkyvät etenkin 10–19- ja 60–69-vuotiaiden ikäryhmissä. Ensin mainitun ikäryhmän on assosioinut 16 naisvastaajaa (21,6%) ja vain 4 miesvastaajaa (5,4%), kun taas jälkimmäisen ikäryhmän on assosioinut 17 miesvastaajaa (23%) ja 4 naisvastaajaa (5,4%). Naisten kaksi suosituinta ikäryhmää ovat 10–19- ja 20–29-vuotiaiden ikäryhmät, kun miehillä taas nämä ikäryhmät ovat 60–69 ja 70–79. Miehet näyttäisivät siis assosioivan *Ainon* vanhemmaksi kuin naiset. Miesten vastauksissa on otettava huomioon myös se, että jopa seitsemän vastausta on kohdassa tyhjiä, kun naisilla vastaava luku on kolme. Kaikkien vastaajien kesken 20–29-vuotiaiden ikäryhmä on suosituin, mutta senkin on vastannut vain 29 vastaajaa (19,6%).

Vastaajilla ei synny samansuuntaisia mielikuvia *Ainosta*, koska nimi uudelleen muotiin tullut nimi. Vuosina 1900–1930 *Aino* on ollut kymmenen yleisimmän annettun tytön nimen joukossa. Suosituimmillaan nimi on ollut 1900–1919, jolloin sen sai nimekseen 19 038 naista. Vielä vuosina 1920–1939 sen sai nimekseen 18 670 naista, mutta tämän jälkeen nimen suosio kääntyi laskuun. Alhaisimmillaan nimen suosio on ollut 1960–1979, mutta nimi on alkanut uudelleen yleistyä. *Aino* nousi uudelleen kymmenen yleisemmän tytön nimen joukkoon 2000–2009 ja 2010–2019. Näinä vuosina nimen on saanut yhteensä 15 634 naista. (Väestörekisterikeskus.)

Vuonna 2016, kun vastaajani ovat täyttäneet kyselylomaketta, *Ainoja* on ollut eniten 97–116-vuotiaiden joukossa, jos siis kaikki *Ainot* eläisivät niin vanhoiksi. Lisäksi *Ainoja* on ollut paljon 77–96-vuotiaiden ja 0–16-vuotiaiden joukossa. Kaikista vastaajista vähän alle puolet (46,6%) on assosioinut nimen sen ikäiseksi kuin suurin osa *Ainoista* Väestörekisterikeskuksen mukaan todennäköisesti on. Tuloksiin voi vaikuttaa se, että tutkimukseni perusteella nimenkantajia assosioidaan harvakseltaan kovin vanhoiksi.

Tässä luvussa olen analysoinut etunimistä syntyviä ikäassosiaatioita. Seuraavassa luvussa keskityn tutkimaan sukunimistä syntyviä asuinpaikan assosiaatioita. Selvitän, mihin osaa Suomea miehet ja naiset ovat assosioineet aineistoni sukunimiä eniten. Lisäksi tarkastelen tarkemmin, kuinka moni mies- ja naisvastaaja on assosioinut kutakin kymmentä sukunimeä millekin alueelle.

5. SUKUNIMISTÄ SYNTYNEET ASUINPAIKAN ASSOSIAATIOT

Tässä luvussa analysoin kvantitatiivisesti vastaajien mielikuvia nimenkantajien asuinpaikasta. Tavoitteenani on selvittää, eroavatko naisten ja miesten käsitykset sukunimien alueellisesta vaihtelusta toisistaan. Lisäksi selvitän, vastaavatko nämä käsitykset tutkimustietoa eli sitä, mistä päin Suomea tutkimukseni sukunimet ovat peräisin tai missä niitä esiintyy eniten. Kyselylomakkeessani olen kysynyt asuinpaikkaan liittyviä mielikuvia nimenkantajien koko nimestä, mutta tuloksia tarkastellessa keskityn sukunimiin. Etunimi-kin on siis jossain määrin voinut vaikuttaa asuinpaikan mielikuviin, mutta en ota sitä tässä analyysissä huomioon.

Olen kerännyt tutkimustietoa Pirjo Mikkosen ja Sirkka Paikkalan *Sukunimet* (2000) teoksesta, jossa esitellään sukunimiä eri puolilta Suomea. Suomalaisten sukunimien lisäksi joukossa on ruotsinkielinen (*Stenholm*), karjalainen (*Ihatsu*) ja maahanmuuttajataustaiseksi assosioituva (*Shirzad*) sukunimi. Hypoteesini on, että ei-suomalaiset sukunimet assosioidaan eniten Etelä- tai Länsi-Suomeen. Lisäksi erityisen hyvin tunnistetaan omalla asuinalueella oleva yleinen sukunimi. Jos nimi ei ole yleinen omalla asuinalueella, se mielletään mahdollisimman kaukana asuvien ihmisten nimeksi. (Heinonen 2008: 115.)

Aluksi olen koonnut sukupuolittain kahteen taulukkoon, mihin asuinalueelle jokaista nimenkantajaa on assosioitu kaikista eniten. Taulukoissa näkyvät assosiaatioiden yleiset linjaukset, sillä esittelen jokaisesta kymmenestä sukunimestä kattavammat tulokset erikseen luvuissa 5.1.–5.3. Taulukoissa nimen perässä oleva luku kertoo niiden vastaajien lukumäärän, jotka ovat valinneet kyseisen asuinalueen. Taulukosta 1 nähdään miesten vastaukset ja taulukosta 2 naisten vastaukset.

TAULUKKO 1. Miesten asuinpaikan assosiaatiot kullekin alueelle.

Pohjois-Suomi	Etelä-Suomi	Keski-Suomi	Itä-Suomi	Länsi-Suomi
Tuula Lämsä (46)	Ali Shirzad (44)	Markku Ilomäki (38)	Johanna Ihatsu (31)	
Laura Pirilä (27)	Oliver Laitinen (39)			
Mikko Närhi (25)	Camilla Stenholm (38)			

Juhani Kettunen (23)	Aino Sireeni (28)			
-------------------------	----------------------	--	--	--

Taulukosta 1 selviää, että miehet ovat assosioineet nimenkantajien asuinalueeksi useimmiten Pohjois- ja Etelä-Suomen. Kumpaankin näistä on mielletty asumaan neljä nimenkantajaa. Yhtäkään sukunimeä ei ole assosioitu eniten länsisuomalaiseksi sukunimeksi. Keski- ja Itä-Suomeen on molempiin assosioitu yksi sukunimi.

TAULUKKO 2. Naisten asuinpaikan assosiaatiot kullekin alueelle.

Pohjois-Suomi	Etelä-Suomi	Keski-Suomi	Itä-Suomi	Länsi-Suomi
Tuula Lämsä (46)	Ali Shirzad (46)	Markku Ilomäki (37)		
Mikko Närhi (31)	Camilla Stenholm (37)			
Juhani Kettunen (27)	Oliver Laitinen (34)			
Laura Pirilä (22)	Aino Sireeni (27)			
Johanna Ihatsu (22)				

Taulukosta 2 nähdään, että naiset ovat assosioineet nimenkantajien asuinalueeksi useimmiten Pohjois-Suomen. Jopa puolet kaikista kymmenestä nimenkantajasta on mielletty asumaan pohjoiseen. Neljä nimenkantajaa on assosioitu eniten Etelä-Suomeen ja yksi nimenkantaja Keski-Suomeen. Naiset eivät ole assosioineet yhtään nimenkantajaa eniten itä- tai länsisuomalaiseksi henkilöksi.

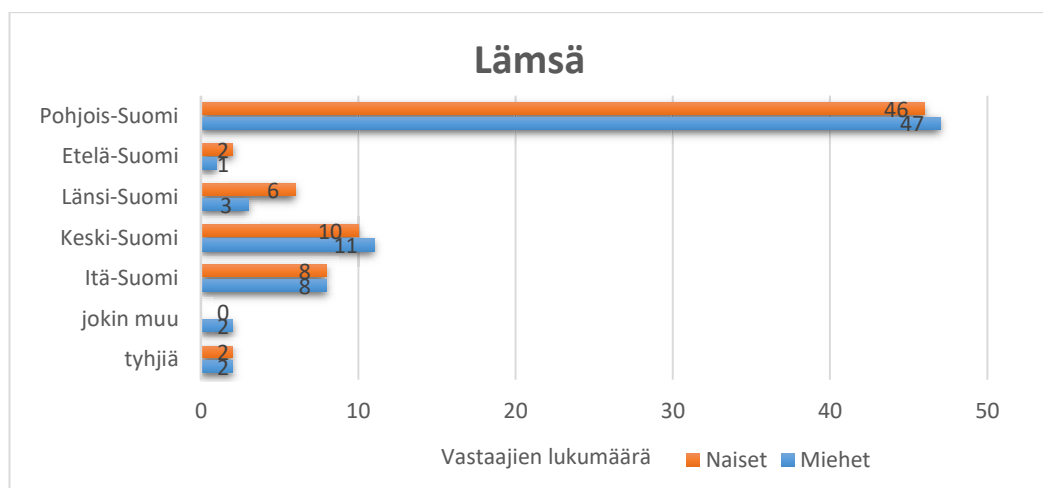
Miesten ja naisten asuinpaikan assosiaatiot eivät eroa toisistaan paljon. Ainoastaan *Johanna Ihatsu* erottaa sukupuolten vastaukset keskenään, sillä miehet ovat assosioineet *Ihatsun* olevan itäsuomalainen sukunimi, kun taas naiset ovat mieltäneet sen pohjoissuomalaiseksi sukunimeksi. Molemmat sukupuolet ovat kuitenkin assosioineet nimenkantajia kaikista eniten Pohjois- ja Etelä-Suomeen. Heinosen gradun (2008: 115) tutkimustulokset ovat verrattain samanlaiset, sillä keskisuomalaiset liittivät nimiä eniten Keski-Suomeen eli lähelle omaa asuinalueetta ja Etelä-Suomeen.

Tähän asti olen tutkinut kummankin sukupuolen osalta, mihin asuinalueeseen nimenkantajia on assosioitu kaikista eniten. Seuraavaksi esittelen tarkemmin, kuinka moni mies- ja naisvastaaja on assosioinut nimenkantajia kullekin alueelle. Aineistolleni on tyypillistä, että mielikuvat jakaantuvat nimenkantajien kohdalla yhden tai kahden asuinalueen kesken, joten asuinpaikasta syntyneet mielikuvat ovat melko yhteisiä. Lisäksi vertaan miesten ja naisten vastauksia tutkimustietoon sukunimien alueellisesta vaihtelusta. Luvussa 5.1. erittelen tarkemmin eniten Pohjois-Suomeen assosioituja sukunimiä ja luvussa 5.2. Etelä-Suomeen assosioituja sukunimiä. Muualle Suomeen assosioidut sukunimet käsittelem yhdessä luvussa 5.3.

5.1. Pohjois-Suomeen assosioidut sukunimet

Kaiken kaikkiaan sekä miehet että naiset assosioivat pohjoissuomalaisiksi sukunimiksi *Lämsän*, *Närhen*, *Pirilän* ja *Kettusen*. Lisäksi naiset assosioivat *Ihatsun* Pohjois-Suomeen, mutta käsittelem tätä sukunimeä luvussa 5.3. Muualle Suomeen liitetyt sukunimet, koska miehet ovat assosioineet *Ihatsun* Itä-Suomeen.

Tutkimustiedon mukaan *Lämsä* on aineistoni ainoa vanha pohjoissuomalainen sukunimi. Siitä on tietoa Kuusamosta ainakin 1730-luvulta alkaen. Kuusamon lisäksi nimeä esiintyy Alatorniolla, Kolarissa, Kestilässä, Pudasjärvellä, Vaalassa, Säräisniemellä ja Kiuruvedellä. (Mikkonen & Paikkala 2000: 326.) Kuvioista 1 käy ilmi, miten mies- ja naisvastaajien mielikuvat *Lämsän* asuinpaikasta ovat jakautuneet kaikkien asuinalueiden kesken.

KUVIO 1. *Lämsästä* syntyneet asuinpaikan assosiaatiot.

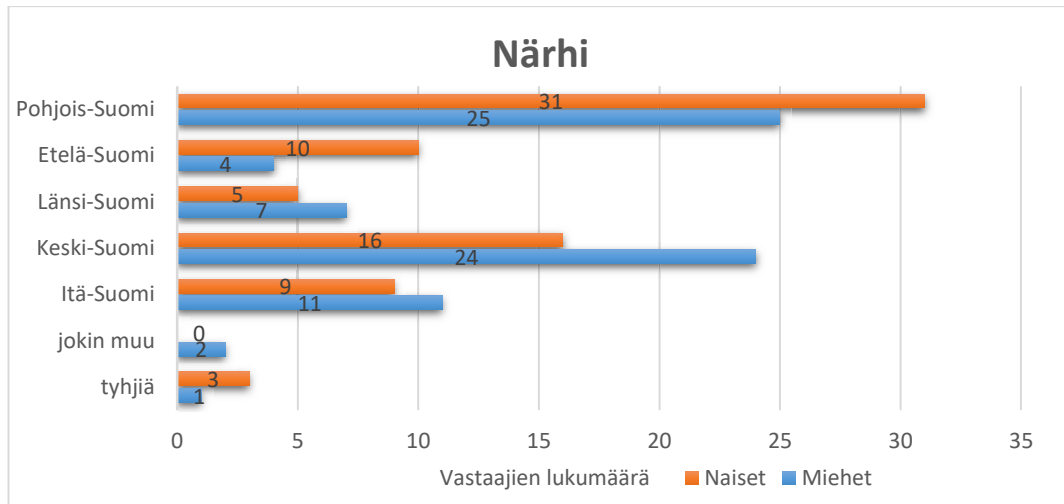
Kuviosta 1 selviää, että naisista 46 vastaajaa (62,2%) ja miehistä 47 vastaajaa (63,5%) on assosioinut *Lämsän* pohjoissuomalaisen ihmisen sukunimeksi. Tämä tarkoittaa sitä, että sekä miesten että naisten assosiaatiot vastaavat hyvin tutkimustietoa. Vastaukset tukevat Heinosen (2008: 115) tuloksia, sillä hänen pro gradu -tutkielmansa mukaan vastaajat tunnistavat erityisen hyvin omalle alueelle tyypillisen sukunimen. Lisäksi kuviosta 1 selviää, että naisten ja miesten assosiaatiot ovat hyvin paljon samanlaiset. Kummallakaan sukupuolella yksikään asuinalue ei ole jäänyt assosioimatta, vaikka Pohjois-Suomea on selkeästi assosioitu eniten. Ainoa vähäinen ero assosiaatioissa on se, että useampi nainen on mieltänyt *Lämsän* länsisuomalaiseksi sukunimeksi verrattuna miehiin.

Monet vastaajat ovat perustelleet kyselylomakkeessa liittävänsä *Lämsän* Kuusamoon tai muualle pohjoiseen. Esimerkeistä 1–5 nähdään vastaajien antamia perusteluja sukunimestä syntyville asuinpaikan assosiaatiolle. Esimerkin perässä M-kirjain tarkoittaa miesvastaajaa ja N-kirjain naisvastaajaa.

- (1) *Lämsä on **Kuusamossa** yleinen sukunimi.* (M)
- (2) - - *Lämsä sukunimenä viittaisi **Koillismaan** suuntaan.* (M)
- (3) *Lämsä tuntuu **lappilaiselta** sukunimeltä.* (N)
- (4) - - *Lämsä sukunimeä paljon **Pohjois-Suomessa**.* (N)
- (5) - - *Lämsä sukunimeä on **täällä** paljon.* - - (N)

Esimerkeistä 1–4 huomataan, että *Lämsiä* assosioidaan Kuusamoon, Koillismaahan, Pohjois-Suomeen ja Lappiin. Esimerkin kolme naisvastaajaa hahmottaa sukunimen alueellisuuden hieman eri tavalla kuin muut esimerkkien vastaajat, sillä hän kertoo sukunimen *tuntuvan* lappilaiselta. Lisäksi esimerkissä 5 vastaaja kertoo *Lämsiä* olevan *täällä*, jolla vastaaja ilmeisesti viittaa Ouluun ja sitä kautta pohjoiseen. Vastaajien perusteluista käy ilmi myös, että sukunimi on tuttu monille vastaajille, sillä se mainitaan yleiseksi ja sitä sanotaan olevan paljon.

Myös sukunimi *Närhi* on assosioitu molempien sukupuolten osalta eniten Pohjois-Suomeen. Mikkosen ja Paikkalan (2000: 415) mukaan *Närhi* olisi kuitenkin tavallinen sukunimi Keski-Suomessa ja Mikkelin lähistöllä. Kuviosta 2 näkyy, miten mies- ja naisvastaajien mielikuvat *Närhen* asuinpaikasta ovat jakautuneet kaikkien asuinalueiden kesken.

KUVIO 2. *Närhestä* syntyneet asuinpaikan assosiaatiot.

Kuviosta 2 nähdään, että 31 naisvastaajaa (41,9%) ja 25 miesvastaajaa (33,8%) on assosioinut *Närhen* Pohjois-Suomessa asuvan sukunimeksi. Toiseksi eniten molemmat sukupuolet ovat vastanneet kuitenkin Keski-Suomen, jossa nimeä tavallisimmin esiintyykin. Naisista 16 (21,6%) ja miehistä 24 (32,5%) vastaajaa on vastannut Keski-Suomen. Vaikka vastaukset eivät täysin vastaa tutkimustietoa, miehet ovat kuitenkin vastanneet hieman enemmän tutkimustiedon mukaisesti kuin naiset. Miesten osalta Keski-Suomi on saanut kuitenkin vain yhden assosiaation vähemmän kuin Pohjois-Suomi.

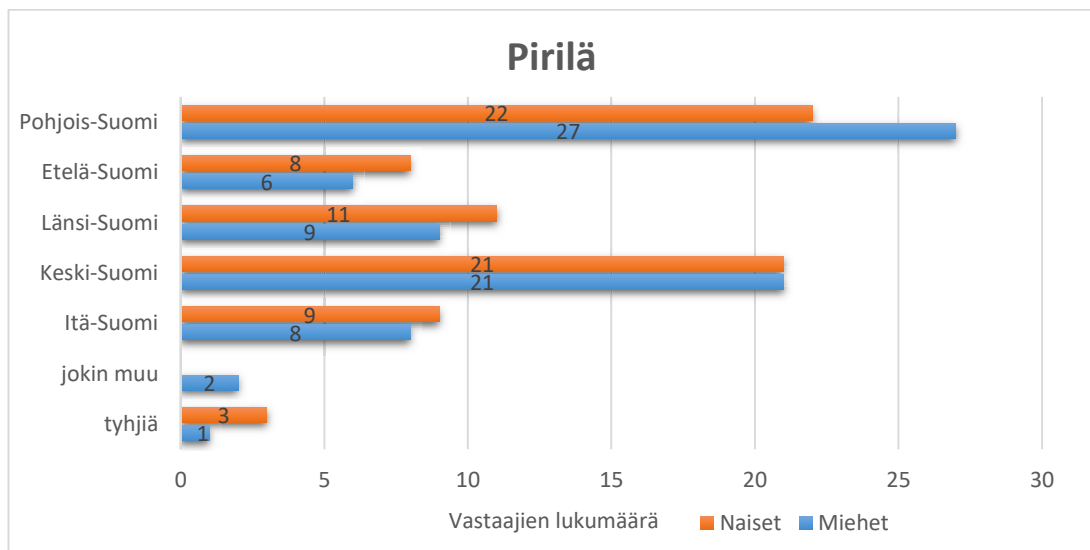
Mielenkiintoista tuloksissa on se, että naiset ovat assosioineet *Närheä* pohjoiseen ja etelään selvästi miehiä enemmän, kun taas miehet ovat assosioineet sukunimeä Keski-, Itä- ja Länsi-Suomeen. Esimerkit 6–11 antavat osviittaa siitä, miten mies- ja naisvastaajat ovat perustelleet *Närhen* asuinpaikan assosiaatioitaan kyselylomakkeessa.

- (6) *Närhi* on nimenä **keskisuomalaista** perää. (M)
- (7) Sopii vähä **kaikkialle**, ei tuu mitään tiettyä kun on niin perus. (M)
- (8) Sukunimi viittaa **Keski-Suomeen**. (M)
- (9) Sukunimi vaikuttaa **Pohjois-Pohjamaalaiselta**. (N)
- (10) Tuntemani *Närhet* ovat **Lapista**. (N)
- (11) - *Mikko* nimi tuo mieleen 30-40v miehen. *Närhi* **Pohjois-Pohjanmaan**. (N)

Perusteluissa yksikään nainen ei maininnut Keski-Suomea, mutta Lappi ja Pohjois-Pohjanmaa on mainittu naisvastaajien esimerkeissä 9–11. On mahdollista, että aineistoni naisvastaajat ovat vain tavanneet sukunimeä enemmän pohjoisessa kuin miehet, kuten esimerkin 10 naisvastaaja on perustellut. Tämä esimerkki osoittaa hyvin sen, miten Oulun

seudulla asuvat ihmiset hahmottavat sukunimien alueellisuuden eri tavoin. Osa vastaajista perusteleo nimenkantajien asuinpaikan assosiaationsa sillä, missä päin Suomea he itse ovat tavanneet nimenkantajan sukunimeä. Esimerkkien 6 ja 8 miesvastaajat puolestaan kertovat itse sukunimen olevan keskisuomalaisista *perää* tai *viittaavan* Keski-Suomeen. Esimerkkien 9 ja 11 naisvastaajat taas hahmottavansa sukunimen alueellisuuden kertomalla, että sukunimi *vaikuttaa Pohjois-Pohjanmaalaiselta* ja se tuo mieleen *Pohjois-Pohjanmaan*, vaikka sukunimessä itsessään ei tietenkään ole mitään siihen viittaavaa. Esimerkin 7 miesvastaaja mainitsee myös sukunimen sopivan *vähän kaikkialle*, koska se on niin tavallinen sukunimi.

Lisäksi aineistoni vastaajat ovat assosioineet sukunimen *Pirilä* Pohjois-Suomeen. *Pirilä*-sukunimeä tapaa kuitenkin eri puolilla Länsi-Suomea, kuten Vakka-Suomessa (Varsinais-Suomen länsiosa), Satakunnassa, Etelä-Pohjanmaalla ja Oulun seudulla (Mikkonen & Paikkala 2000: 473). Kuvioista 3 nähdään, miten asuinpaikan assosiaatiot ovat jakautuneet sukupuolten kesken.

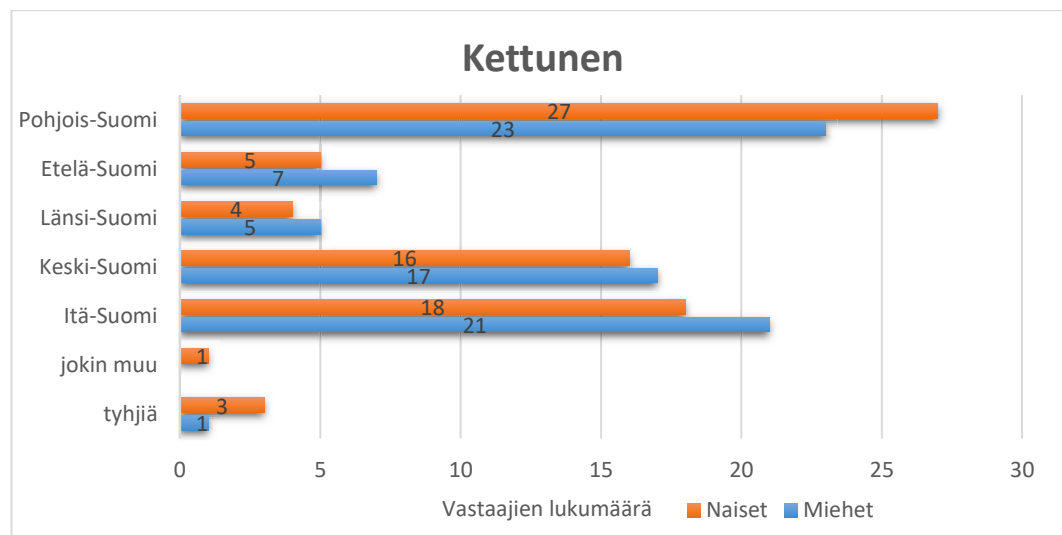

KUVIO 3. *Pirilästä* syntyneet asuinpaikan assosiaatiot.

Kuvio 3 osoittaa, että naisvastaajista 22 (29,7%) ja miesvastaajista 27 (36,5%) on assosioinut *Pirilän* pohjoissuomalaisen henkilön sukunimeksi. Tämä on ainoa asuinalue, jossa assosiaatiot hiukan enemmän eroavat miesten ja naisten välillä. Toiseksi eniten sukunimeä on assosioitu molempien sukupuolten kohdalla Keski-Suomeen, sillä 21 vastaajaa (28,4%) kummastakin sukupuolesta on vastannut sen.

Länsi-Suomen on valinnut vain 11 naisvastaajaa (14,9%) ja 9 miesvastaajaa (12,2%), vaikka siellä päin Suomea *Pirilää* tapaisi todennäköisimmin. Toisaalta, koska nimeä tapaa myös Oulun seudulla, on luonnollista, että Oulun seudulla asuvat mieltävät *Pirilä*-nimisen asuinpaikaksi pohjoisen. Lisäksi on mahdollista, että Kempeleen *Pirilä*-nimet¹ ohjaisivat Oulun seudulla asuvia ihmisiä assosioimaan nimenkantajan asumaan juuri Pohjois-Suomeen. Kaikista vastaajista vain kaksi miesvastaajaa on perustellut asuinpaikan assosiaatioitaan kyselylomakkeessa. Ensimmäinen on perustellut *osaavansa yhdistää sukunimen Oulun seudulle* ja toinen kommentoi sukunimen olevan *kohtalaisen yleinen sukunimi Pohjois-Pohjanmaalla*.

Viimeisenä Pohjois-Suomeen assosioiduista sukunimistä käsittelem *Kettusen*, joka on ollut yleinen 1500-luvulta lähtien Karjalassa ja Savossa. *Kettunen* on ollut sata vuotta sitten Savon yleisempiä sukunimiä ja 1970-luvulla tehtyjen laskelmien mukaan se on edelleen tyypillinen savolainen nimi. 1600-luvun alusta lähtien *Kettunen* on ollut myös kainuulainen sukunimi. Nykyään se onkin yleisempiä Kainuun sukunimiä, esimerkiksi Kajaanissa. (Mikkonen & Paikkala 2000: 219.) Lisäksi valtaosa *nen*-loppuisista suomalaisista sukunimistä on itäsuomalaisia (Paikkala 2004: 110). Kuvioista 4 selviää, mihin osaan Suomea aineistoni vastaajat ovat mieltäneet *Kettusen*.

KUVIO 4. *Kettusesta* syntyneet asuinpaikan assosiaatiot.

¹ *Pirilä* on vanha kempelelainen talonnimi. *Pirilä*-nimisiä paikkoja Kempeleessä ovat muun muassa *Piriläntie*, *Pirilän lava* ja *Pirilä-sali*.

Kuviosta 4 huomataan, että 27 naisvastaajaa (36,5%) ja 23 miesvastaajaa (31,1%) on assosioinut *Kettusen* pohjoissuomalaisen henkilön sukunimeksi. Toiseksi eniten nimeä on assosioitu Itä-Suomeen, sillä kyselylomakkeessa sen on valinnut 18 naisvastaajaa (24,3%) ja 21 miesvastaajaa (28,4%). Keski-Suomea on assosioitu melkein yhtä paljon, sillä sen on valinnut 16 naisvastaajaa (21,6%) ja 17 miesvastaajaa (23%). Erot sukupuolten välillä eivät ole *Kettusenkaan* kohdalla kovin huomattavia.

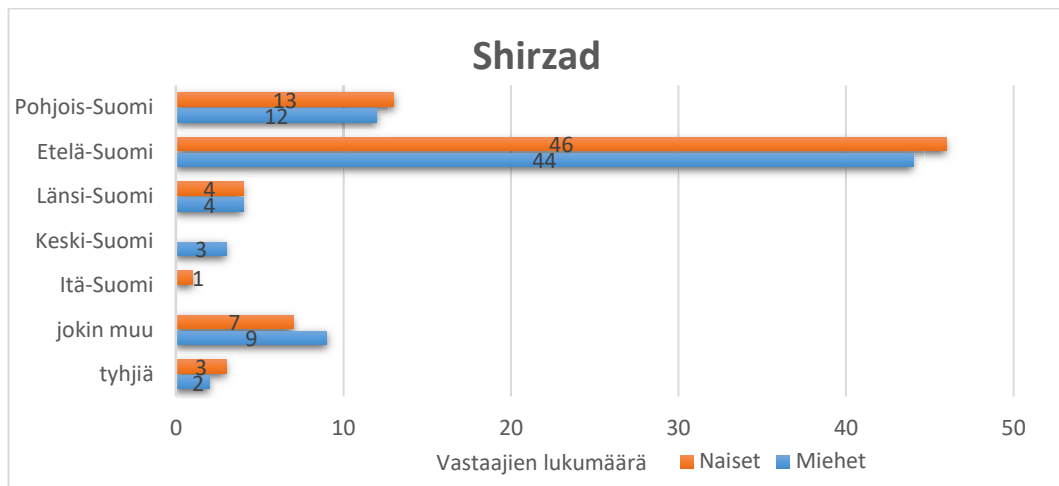
Heinosen pro gradu -tutkielman (2008: 115) tutkimustulosten mukaan kaikkien Itä-Suomeen miellettyjen nimenkantajien sukunimet ovat olleet itäisiä, eli keskisuomalaiset henkilöt tunnistivat hyvin itäsuomalaisia sukunimiä. Omat tutkimustulokseni poikkeavat siis Heinosen (2008) tuloksista. Toki on mahdollista, että Oulun seudulla asuvat ihmiset yhdistävät *Kettusen* enemmän Kainuuseen, koska se on lähellä omaa asuinalueetta Pohjois-Suomessa. Kyselylomakkeen perustelut-osiossa vastaajat ovat jonkin verran kertoneet syntyneistä asuinpaikan assosiaatioistaan. Esittelen näitä perusteluja seuraavissa esimerkeissä 12–17.

- (12) *Kettunen ei ole tuttu sukunimi. Vaikea yhdistää juuri mihinkään. Kerran olen siihen Jyväskylässä törmännyt.* (N)
- (13) *Kettunen on sukunimi, jota esiintyy Lapissa päin.* (M)
- (14) *Sukunimeä esiintyy pohjoisessa.* (N)
- (15) *Kettunen on kovin tuttu sukunimi täällä pohjoisessa.* (M)
- (16) *Sukunimi viittaa Itä-Suomeen.* (M)
- (17) *Kettunen haiskahtaa vahvasti savolaiselta nimeltä.* (M)

Esimerkeistä 13–15 vastaajat ovat mieltäneet nimenkantajan Pohjois-Suomeen, koska heidän kokemuksensa mukaan sukunimeä esiintyy *Lapissa* ja *pohjoisessa*. Perusteluissa ei kuitenkaan erikseen mainita Kainuuta. Päinvastaisen perustelun antaa esimerkin 12 naisvastaaja, joka kertoo vaikeudesta yhdistää sukunimeä mihinkään nimen vierauden vuoksi. Esimerkeissä 16–17 miesvastaajat yhdistäisivät sukunimen itään ja savolaisuuteen, kuten tutkimustieto osoittaisikin *Kettusen* olevan todennäköisimmin peräisin. Nämä kaksi miesvastaajaa hahmottavat selkeästi sukunimien alueellisuuden eri tavalla kuin muiden esimerkkien vastaajat. Erityisesti esimerkin 17 miesvastaaja kertoo nimen *haiskahtavan vahvasti savolaiselta*. Sukunimessä *Kettunen* on siis jotain, mikä saa vastaajan hahmottamaan nimessä savolaisuuden, kun taas muissa esimerkeissä ilmoitetaan vain sukunimen *esiintyvän* siellä päin, missä vastaajat ovat nimeä tavanneet.

5.2. Etelä-Suomeen assosioidut sukunimet

Molemmat sukupuolet ovat mieltäneet *Shirzadin*, *Stenholmin*, *Laitisen* ja *Sireenin* Etelä-Suomessa asuvien henkilöiden sukunimiksi. Näistä *Shirzad* on maahanmuuttajataustaiseksi assosioituvan henkilön sukunimi, joten vastaajien mielikuvat asuinpaikasta ovat odotuksenmukaiset, sillä Heinosen (2008: 115) mukaan uudet ja vierasasuiset nimet liitetään yleensä Etelä-Suomeen. Väestörekisterikeskuksen internetsivujen mukaan *Shirzad* on nykyisenä sukunimenä 32 ihmisellä, joten se ei ole kovin yleinen Suomessa. Kuviosta 5 selviää, miten vastaajien mielikuvat *Shirzadin* asuinpaikasta ovat jakautuneet kaikkien asuinalueiden kesken.

KUVIO 5. *Shirzadista* syntyneet asuinpaikan assosiaatiot.

Kuviosta 5 huomataan, että 46 naisvastaajaa (62,2%) ja 44 miesvastaajaa (59,5%) on assosioinut *Shirzadin* Etelä-Suomessa asuvan henkilön sukunimeksi. Toiseksi eniten molemmat sukupuolet ovat assosioineet sukunimeä pohjoiseen: naisista 13 (17,6%) ja miehistä 12 vastaajaa (16,2%) on valinnut kyselylomakkeessa kyseisen asuinalueen. Sukupuolten assosiaatioiden välillä löytyy pieniä eroavaisuuksia, sillä yksikään miesvastaaja ei ole vastannut Itä-Suomea ja yksikään naisvastaaja ei ole vastannut Keski-Suomea.

On odotettavaa, että sukunimeä on mielletty eniten Etelä-Suomessa asuvan henkilön sukunimeksi, sillä siellä asuu eniten maahanmuuttajia. Toisaalta on yllättävää, että nimeä on assosioitu niin vähän Pohjois-Suomessa asuvan henkilön sukunimeksi, koska vuoden 2015 aikana Suomeen on tullut ennätysmäärä turvapaikanhakijoita muun muassa Tornion kautta. Suomessa on tehty vuonna 2015 yhteensä 32 476 turvapaikka-anomusta ja samalla

on aukaistu 120 vastaanottokeskusta, joista osa on perustettu myös Pohjois-Suomeen. Lisäksi Tornio on noussut keskeiseksi paikaksi sinne perustetun järjestelykeskuksen ansiosta. (Maahanmuuttovirasto 2019.) Tästä syystä olisi luonnollista, että *Shirzadia* olisi assosioitu Oulun seudulla asuvien osalta enemmänkin Pohjois-Suomeen.

Kyselylomakkeessa vastaajat ovat kertoneet jonkin verran perusteluita *Shirzadin* asuinpaikan assosiaatioilleen. Perusteluissa on ollut useita mainintoja siitä, että nimi mielletään vierasperäiseksi sukunimeksi. Muita kuin edellä mainittuja perusteluita esittelen esimerkeissä 18–23.

(18) *Jostain kukkuu muistissa, että Shirzad olisi persialainen sukunimi.* (M)

(19) *Jostakin Lähi-idästä.* (N)

(20) *Nimi nyt luonnollisesti viittaa Lähi-Itään ja alueelliset konfliktit ovat pääasiassa tuoneet pakolaisia Suomeen.* (M)

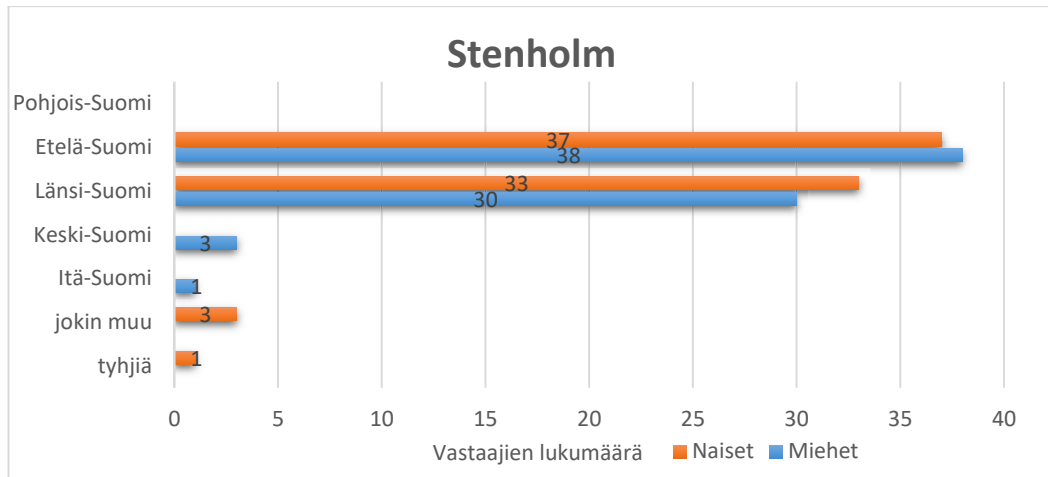
(21) *Nimi sopii ulkomaalaistaustaiselle. Nimen yhdistää tämän hetkiseen pakolais-tilanteeseen.* (N)

(22) *Turvapaikanhakijoista on ollut paljon juttuja lähiaikoina, niin nimestä tulee nämä uutiset mieleen.* (N)

(23) *Etelässä kai prosentuaalisesti on eniten ulkomaalaistaustaisia asukkaita.* (N)

Esimerkeissä 18–20 puolestaan viitataan nimen olevan *Lähi-idästä*, mutta vastaajat eivät perustele nimenkantajan mahdollista asuinalueita Suomessa. Esimerkin 20 miesvastaaja kertoo vielä nimen viittaavaan *luonnollisesti* Lähi-Idän suuntaan. Pakolaiskriisiin viitataan esimerkeissä 20–22, joissa mainitaan *pakolaiset*, *pakolaistilanne* ja *turvapaikanhakijat*. Nämä esimerkit puoltavat sitä, että pakolaiskriisi vaikuttaisi jonkin verran vastaajien mielikuviin vierasperäisen sukunimen omaavan asuinpaikasta, mutta vastauksissa ei viitata ainakaan suoraan Tornion tilanteeseen. Esimerkin 21 naisvastaaja kertoo, että nimi *sopii* hänen mielestään ulkomaalaistaustaiselle, kun taas esimerkin 27 naisvastaaja on taas hahmottanut asuinpaikan assosiaation miettimällä tilastoja, sillä hän on ajatellut Etelä-Suomessa olevan eniten ulkomaalaistaustaisia ihmisiä.

Seuraavaksi tarkastelen myöskin Etelä-Suomeen assosioitua sukunimeä *Stenholm*. Marianne Blomqvistin (1993: 275) mukaan *Stenholm* kuuluu tuhannen tavallisimman ruotsinkielisen sukunimen joukkoon Suomessa. Nykyisenä nimenä *Stenholm* on Suomessa 430 ihmisellä (Väestörekisterikeskus). Kuviosta 6 nähdään, mihin aineistoni vastaajat ovat assosioineet kyseistä sukunimeä.

KUVIO 6. *Stenholmista* syntyneet asuinpaikan assosiaatiot.

Kuviosta 6 selviää, että sekä miehet että naiset ovat assosioineet *Stenholmia* eniten Etelä-Suomessa asuvan henkilön sukunimeksi: naisista 37 (50%) ja miehistä 38 vastaajaa (51,4%) on valinnut kyselylomakkeessa Etelä-Suomen. Toiseksi eniten assosiaatioita on selkeästi saanut Länsi-Suomi, sillä sen on vastannut 33 naista (44,6%) ja 30 miestä (40,5%). Heinosen (2008: 115) mukaan ruotsinkieliset nimet on liitetty yleensä näille kahdelle alueelle, joten tutkimukseni tukee Heinosen tuloksia. Kummastakaan sukupuolesta yksikään vastaajaa ei ole valinnut omaa asuinalueettaan eli Pohjois-Suomea. Lisäksi naisvastaajista kukaan ei ole valinnut Keski-Suomea ja Itä-Suomea, kun taas miehistä kolme on assosioinut *Stenholmin* keskisuomalaiseksi ja yksi itäsuomalaiseksi.

Useampi vastaaja on kertonut kyselylomakkeessa, että *Camilla Stenholmista* herää mielikuva suomenruotsalaisesta naisesta, joten nimen ruotsinkielisyys määrittää pitkälti asuinpaikan assosiaatioita. Esittelen vastaajien perusteluita mielikuvilleen asuinpaikasta esimerkeissä 24–29.

(24) **Ruotsalaisperäinen nimi.** (M)

(25) **Mielikuvani on varmaan aika stereotyyppinen suomenruotsalainen.** (N)

(26) **Nimi tuo mieleen ruotsalaisuuden** koska se ei ole perisuomalainen nimi niinpä syntyy miellelyhtymä **Länsi-Suomeen.** (N)

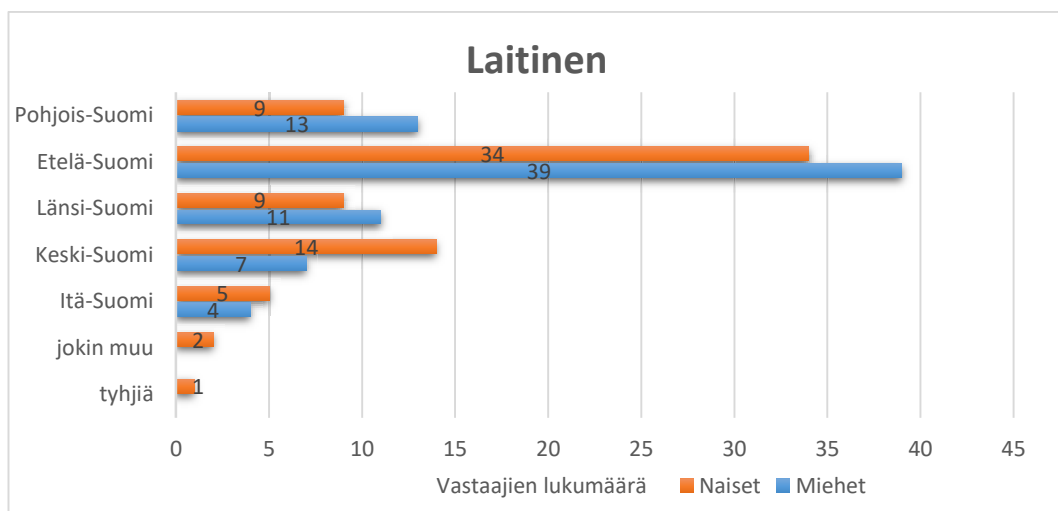
(27) **Ei perinteinen suomalainen nimi, joten sijoittaisin sen jonnekin ruotsinkieliselle alueelle.** (N)

(28) **Sukunimi viittaisi suomenruotsalaisuuteen ja siitä tuli Etelä-Suomi** mieleen. (N)

(29) **Nimi tuo mieleen suomenruotsalaisuuden ja tämän vuoksi Länsi-Suomi.** (N)

Esimerkeissä näkyy viittaus nimen *ruotsalaisperäisyyteen* ja *suomenruotsalaisuuteen*, jotka vaikuttavat mielikuviin. Esimerkin 25 naisvastaaja mieltää hänen mielikuvansa olevan vielä melko *stereotyyppinen* kuva suomenruotsalaisista, joten vastaaja tiedostaa suomalaisilla olevan jonkinlaisia stereotyyppioita suomenruotsalaisia kohtaan. Esimerkkien 28 ja 29 naisvastaajat käyttävät aineistolleni tyypillisiä tapoja kertoa mielikuvistaan, sillä he ovat kertoneet nimen viittaavan ja tuovan mieleen suomenruotsalaisuuden ja sitä kautta asuinpaikaksi on assosioinut Etelä- ja Länsi-Suomi.

Laitinen on assosioitu aineistossani myöskin eteläsuomalaiseksi henkilöksi. Sukunimenä se on kuitenkin yleisin Savossa, Pohjois-Karjalassa, Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa (Mikkonen & Paikkala 2000: 287). Kuviosta 7 käy ilmi, kuinka *Laitisesta* syntyneet mielikuvat asuinpaikasta jakaantuvat mies- ja naisvastaajien kesken.

KUVIO 7. *Laitisesta* syntyneet asuinpaikan assosiaatiot.

Kuviosta 7 käy ilmi, että 34 naisvastaajaa (45,6%) ja 39 miesvastaajaa (52,7%) on assosioinut *Laitisen* Etelä-Suomeen. Assosiaatiot eivät vastaa Mikkosen ja Paikkalan (200: 287) tutkimustietoa, sillä todennäköisimmin sukunimeä tavataan Itä-, Länsi- ja Keski-Suomessa. Itä-Suomen on assosioinut vain viisi naisvastaajaa (6,8%) ja neljä miesvastaajaa (5,4%), vaikka sukunimen *nen*-loppu voisi herättää enemmänkin mielikuvia itäsuomalaisesta henkilöstä. Naiset ovat assosioineet sukunimeä jonkin verran enemmän Keski-Suomessa asuvan sukunimeksi kuin miehet, sillä naisista sen on valinnut 14 (18,9%) ja miehistä 7 vastaajaa (9,5%). Länsi-Suomen on vastannut 9 naisvastaajaa (12,2%) ja 11

miesvastaajaa (14,9%). Kuviosta 7 nähdään myös, että sukupuolten väliset assosiaatiot eivät ole yhtä yhteneviä kuin aikaisempien sukunimien kohdalla.

Vastaajat ovat perustelleet jonkin verran kyselylomakkeessa asuinpaikan assosiaatioitaan *Laitisesta*. Esittelen niitä seuraavissa esimerkeissä 30–33.

(30) *Laitinen on aika **neutraali** sukunimi, joten voisi olla **mistä päin vain**.* (N)

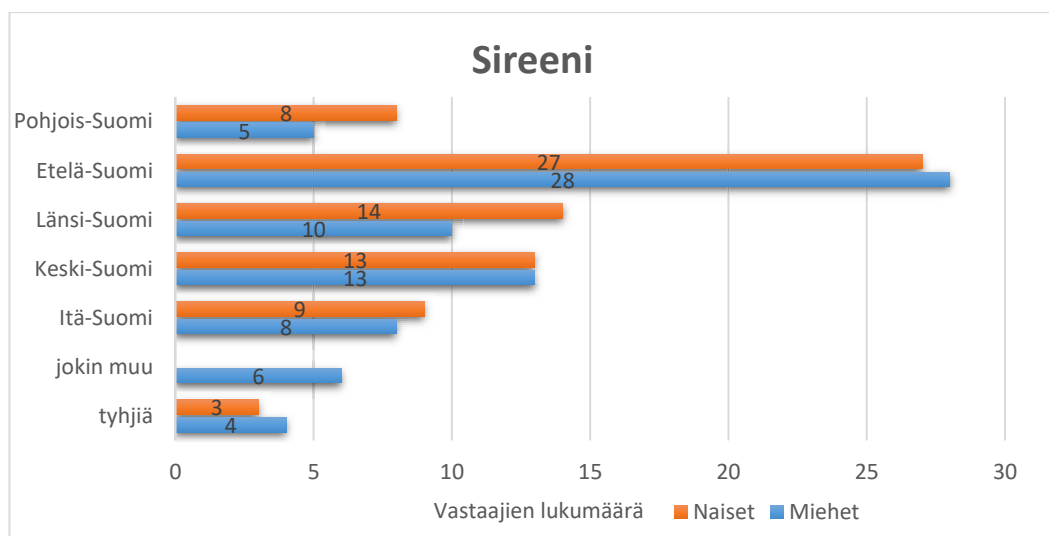
(31) *Aika "**neutraali**" nimi, ei herättele oikein mitään tunteita.* (M)

(32) *Nimeä **en osaa sijoittaa** oikein minnekään.* (N)

(33) ***Perinteinen** sukunimi ja **muodikas kansainvälinen etunimi**.* (M)

Esimerkeissä 30–31 nimen kerrotaan olevan *neutraali*, jolloin se ei herätä mitään tunteita tai sen voisi yhdistää mihin päin Suomea vain. Myöskin esimerkin 32 naisvastaaja kertoo vaikeuksistaan sijoittaa nimeä oikein mihinkään, mutta hän ei ole kertonut, mistä tämä voisi johtua. Esimerkin 33 miesvastaaja kertoo kuitenkin sukunimen olevan *perinteinen*, mutta etunimi on *kansainvälinen* ja *muodikas*. On mahdollista, että *Laitisen* kohdalla etunimen (*Oliver*) kansainvälisyys sekä nimen muodikkuus ovat voineet luoda vastaajille mielikuvan eteläsuomalaisesta henkilöstä.

Viimeisenä Etelä-Suomeen assosioiduista sukunimistä käsittelen *Sireenin*. Mikkosen ja Paikkalan (2000: 609) mukaan sukunimeä tapaakin eniten lähinnä Suomen eteläosissa. Kuviosta 8 nähdään, miten aineistoni vastaajien mielikuvat *Sireenin* asuinpaikasta ovat jakautuneet.

KUVIO 8. *Sireenistä* syntyneet asuinpaikan assosiaatiot.

Kuviosta 8 huomataan, että 27 naisvastaajaa (36,5%) ja 28 miesvastaajaa (37,8%) on assosioinut nimen eteläsuomalaisen henkilön nimeksi. Etelä-Suomea on assosioitu selkeästi eniten, joten vastaajien assosiaatiot vastaavat hyvin tutkimustietoa sukunimien alueellisesta vaihtelusta. Miesten ja naisten vastaukset ovat lähes samanlaiset, paitsi naiset ovat assosioineet Länsi-Suomea ja Pohjois-Suomea hieman enemmän kuin miehet. Lisäksi miehistä jopa kuusi vastaajaa on vastannut jokin muu -vaihtoehdon, kun naisista taas yksikään ei ollut mieltänyt sitä vastaukseksi.

Esittelen seuraavissa esimerkeissä 34–38 vastaajien perusteluita mielikuvilleen *Sireenin* asuinpaikasta.

- (34) - - *Sireeni viittaa taas Uudellemaalle.* (M)
- (35) *Harvinainen, ehkä hyökkääväkin sukunimi.* (M)
- (36) *Tuntemani Ainot ovat täysin erilaisia, eli olisiko erikoisella sukunimellä osuutta mielikuvaani.* (N)
- (37) *Erikoinen nimi.* (N)
- (38) *Tavallinen nimi.* (N)

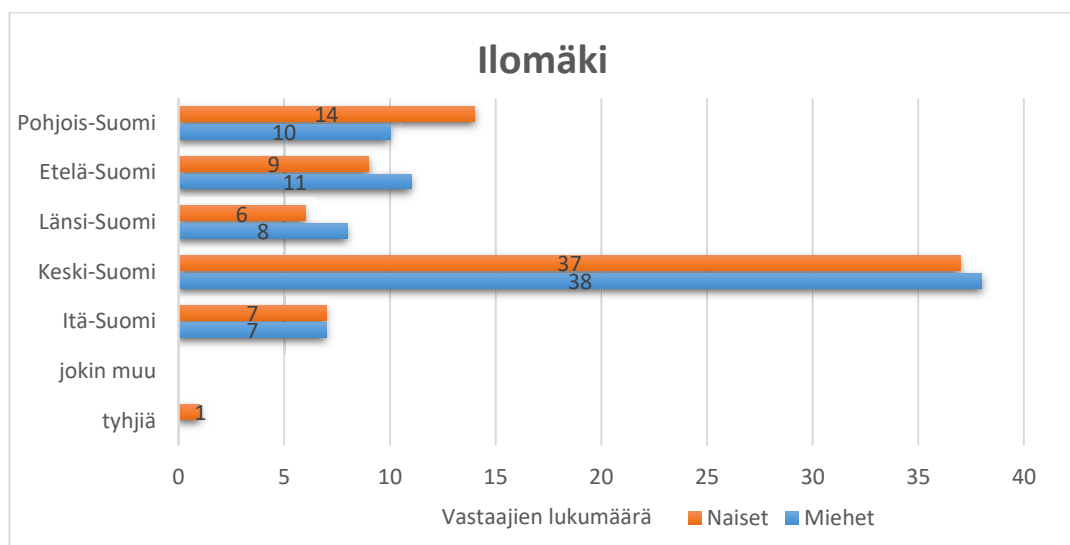
Esimerkin 34 miesvastaaja tuntuu tietävän nimen viittaavan Uudellemaalle eli Etelä-Suomeen. Esimerkeissä 35–37 vastaajat kertovat sukunimen olevan heidän mielestään *harvinainen* tai *erikoinen*. *Sireeni* tuntuukin todennäköisesti Oulun seudulla asuville harvinaiselta, koska nimeä tapaa enimmäkseen toisella puolen Suomea ja sielläkin se on Väestörekisterikeskuksen mukaan nykyisenä nimenä vain 77 henkilöllä. Oman asuinpaikan näkökulmasta harvinaiset ja erikoiset sukunimet mielletään yleensä mahdollisimman kaukana asuvien sukunimeksi, joten se voisi olla yksi syy sille, että *Sireeni* on mielletty eteläsuomalaiseksi henkilöksi (Heinonen 2008: 115). Kuitenkin esimerkin 42 naisvastaaja kertoo ainoana vastaajana sukunimen olevan *tavallinen*.

5.3. Muualle Suomeen assosioidut sukunimet

Tässä luvussa käsittelen Keski- ja Itä-Suomeen assosioituja sukunimiä, jotka ovat *Ilomäki* ja *Ihatsu*. Yhtäkään nimenkantajaa ei ole assosioitu asumaan kummankaan sukupuolen osalta eniten Länsi-Suomeen, joten se jää kokonaan käsittelemättä. Sekä miehet että naiset ovat assosioineet *Ilomäkeä* eniten keskisuomalaisen henkilön sukunimeksi. Enem-

mistö aineistoni naisvastaajista on assosioinut *Ihatsun* Pohjois-Suomessa asuvan henkilön sukunimeksi, mutta miesvastaajista suurin osa on assosioinut nimen Itä-Suomeen, joten käsittelen sen myös tässä luvussa.

Ilomäki on siis ainoa sukunimi, jota on assosioitu aineistossani eniten Keski-Suomessa asuvan henkilön sukunimeksi. Kuitenkin *Ilomäki* ja muut *Ilo*-alkuiset asutusnimet ovat tavallisia eri puolilla Suomea, joten sitä ei voida osoittaa vain yhdelle tietylle asuinalueelle tyypilliseksi (Mikkonen & Paikkala 2000: 152). Kuviosta 9 nähdään, miten mielikuvat ovat jakautuneet vastaajien kesken eri asuinalueille.

KUVIO 9. *Ilomäestä* syntyneet asuinpaikan assosiaatiot.

Kuviosta 9 käy ilmi, että Keski-Suomea on assosioitu selvästi eniten, sillä naisista 37 (50%) ja miehistä 38 (51,4%) vastaajaa on valinnut sen asuinpaikan assosiaatiokseen. Kaikkien asuinalueiden kohdalla sukupuolten mielikuvat ovat melko yhteneviä, paitsi naiset ovat mieltäneet *Ilomäkeä* vähän useammin Pohjois-Suomeen kuin miehet. Vastaajat ovat kertoneet kyselylomakkeen perustelut-osiossa melko paljon omia näkemyksiään *Ilomäen* alueellisuudesta. Esittelen perustelut esimerkeissä 39–47.

(39) *Mäki-päätteiset* sukunimet yleensä **Keski-Suomessa** ja **Pohjanmaalla**. (M)

(40) *Se, että hän asuisi mielestäni Keski-Suomessa* liittyy mielikuvaani **Etelä-Pohjanmaasta**, jonka **ilo-alkuinen sukunimi** luo minulle. (N)

(41) **Keski-Suomessa** on noita vähän **oudompia sukunimiä** kun itä ja länsi menee sekaisin. (N)

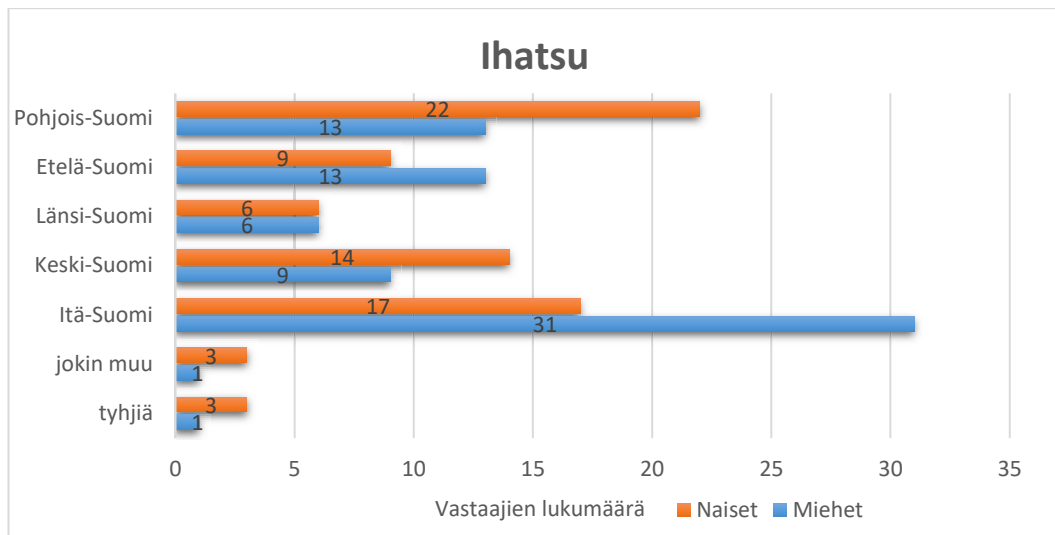
(42) *Ilomäki ei ole tuttu* sukunimi, joten **en laittaisi sitä pohjois- tai keskisuomalaiseksi**. (N)

- (43) Sukunimi *ei ainakaan Oululaisen korvaan vaikuttaisi pohjoissuomalaiselta.* (M)
- (44) *Ilomäki sukunimeä en ole pohjoisessa kuullut, joten sijoittaisin sen etelään.* (N)
- (45) *Ilomäki kuulostaa eteläsuomalaiselta, hämäläiseltä jopa.* (M)
- (46) *Sukunimestä tulee mieleen Vantaan Ilola, joka on profiloitunut nukkuvaksi lähiöksi lentokentän kupeessa kalliine omakotitaloineen ja lapsiperheineen.* (M)
- (47) *Iloranta sukunimeen olen törmännyt Kanta-Hämeessä joten tuli mielikuva että Ilomäki olisi myös.* (M)

Esimerkeistä näkyy jälleen hyvin se, miten Oulun seudulla asuvat ihmiset hahmottavat sukunimien alueellisuutta eri tavoin. Esimerkkien 39 ja 40 vastaajat perustelevat mielikuviaan asuinpaikasta sukunimen *mäki*-päänteellä ja *ilo*-alkuisuudella. Nämä kaksi tekijää ovat voineet herättää muissakin vastaajissa mielikuvan keskisuomalaisesta henkilöstä. Lisäksi esimerkin 41 naisvastaaja perustelee assosiaationsa sillä, että tällaisia *outoja* sukunimiä löytyisi Keski-Suomesta, koska siellä itäiset ja läntiset piirteet sekoittuvat. Tämä perustelu kertoo siitä, että vastaa tietää sukunimien alueellisen jakaantumisen itäisiin ja läntisiin sukunimiin.

Myöskin omat havainnot sukunimistä on yleinen tapa perustella mielikuvia, sillä esimerkin 42 naisvastaaja kertoo, ettei nimi ole *tuttu*, joten hän ei ole assosioinut sitä pohjois- tai keskisuomalaisen henkilön sukunimeksi. Esimerkin 44 naisvastaaja ei myöskään ole *kuullut* nimeä pohjoisessa, joten hän on assosioinut asuinpaikan etelään. Lisäksi esimerkkien 46–47 miesvastaajat perustelevat sukunimen alueellisuuden sillä, että he ovat tavanneet *ilo*-alkuisia sukunimiä Vantaalla ja Kanta-Hämeessä. Aineistoni perusteella voidaan sanoa myös, että melko yleinen perustelu mielikuvalle nimenkantajan asuinpaikasta on se, miltä sukunimi vastaajan mielestä *kuulostaa*, kuten esimerkin 45 miesvastaaja on perustellut assosiaationsa. Esimerkin 43 miesvastaaja perustelee samalla tavalla kertomalla, ettei nimi *vaikuttaisi oululaisen korvaan pohjoissuomalaiselta*.

Viimeisenä tutkin sukunimestä *Ihatsu* syntyneitä mielikuvia asuinpaikasta. *Ihatsu* on karjalainen sukunimi, johon sisältyy Laatokan ympäristön nimistölle tyypillinen *-tsu*-johdin (Mikkonen & Paikkala 2000: 148). *Ihatsu* on aineistoni ainoa sukunimi, jonka enemmistö miesvastaajista on assosioinut eri asuinalueelle kuin enemmistö naisvastaajista. Kuviosta 10 nähdään, miten mies- ja naisvastaajien assosiaatiot ovat jakautuneet eri asuinalueille.

KUVIO 10. *Ihatsusta* syntyneet asuinpaikan assosiaatiot.

Kuviosta 10 selviää, että jopa 31 miesvastaajaa (41,9%) on assosioinut *Ihatsun* Itä-Suomeen, kun taas naisista vain 17 vastaajaa (23%) on mieltänyt nimen itäiseksi. Miesten assosiaatiot ovat siis lähempänä tutkimustietoa sukunimien alueellisuudesta kuin naisten. Naisvastaajat ovat assosioineet *Ihatsua* eniten Pohjois-Suomessa asuvan henkilön sukunimeksi, sillä sen on valinnut kyselylomakkeessa 22 vastaajaa (29,7%). Miehistä taas 13 vastaajaa (17,6%) mieltäisi nimen pohjoiseen. Kun verrataan sukupuolten muita vastauksia, niin huomataan, että naiset ovat vähän enemmän assosioineet asuinpaikaksi Keski-Suomea ja miehet taas vähän enemmän Etelä-Suomea.

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että ihmiset ovat yllättävän tietoisia siitä, että karjalaisia asuu Suomessa muuallakin kuin pelkästään Itä-Suomessa. Niina Kunnaksen (2019) mukaan Oulussa asuu tuhansia karjalaistaustaisia henkilöitä, joten mahdollisesti tästä syystä naiset ovat mieltäneet sukunimeä niin paljon Pohjois-Suomeen. Esimerkeissä 48–53 esittelen vielä vastaajien kertomia tarkempia perusteluita mielikuvilleen.

(48) Sukunimi viittaa **Itä-Suomeen** (Joensuu tjsp.) (M)

(49) Jostain syystä paikoitan "tsu" päätteiset sukuimet **Itä-Suomeen**. (M)

(50) Sukunimi **karjalaista** perää. (M)

(51) *Ihatsu* kuulostaa **karjalais-peräiseltä**. (N)

(52) Myös sukunimestä tulee mieleen joku **venäläinen** - -. (N)

(53) Sukunimen perusteella **Lapista**. (N)

Esimerkeissä 48–49 miesvastaajat kertovat mieltävänsä nimen Itä-Suomeen, koska sukunimi *viittaa* sinne sekä jostain vastaajat tiedostamattomasta syystä. Esimerkin 49 miesvastaaja osoittaa tietämyksenä perustelemalla nimen itäisyyden mainitsemallani *tsu-joh-*timella. Lisäksi esimerkeissä 50–51 vastaajat ovat tunnistaneet *Ihatsun* olevan *karjalaista perää*. Kyselylomakkeen vastausten ja näiden perusteluiden nojalla voin todeta aineistoni vastaajien tiedostavan melko hyvin *Ihatsun* olevan karjalainen ja myös itäinen sukunimi. Esimerkin 52 naisvastaaja on ainoa, joka kertoo nimestä tulevan mieleen *venäläinen* henkilö. Tämä assosiaatio on myös tutkimustiedon mukainen, sillä nimeä tapaa myös Laatokan ympäristössä. Yksi naisvastaajaa (esimerkki 53) yhdistää sukunimen *Lappiin* käyttäen perusteluna pelkästään sukunimeä.

Tässä luvussa olen analysoinut nimenkantajien sukunimistä syntyneitä asuinpaikan assosiaatioita. Lisäksi olen tulosteni tueksi tarkastellut vastaajien perusteluita näille assosiaatioille. Seuraavassa luvussa 6 keskityn analysoimaan nimenkantajien koulutukseen liittyviä mielikuvia. Aluksi tutkin, mille koulutusasteelle mies- ja naisvastaajat ovat assosioineet nimiä eniten. Luvussa 6.1. käyn läpi yksityiskohtaisemmin ne nimet, joiden koulustaustan sukupuolet ovat mieltäneet samoin. Luvussa 6.2. taas käsittelen ne nimet, joista syntyneet koulutusassosiaatiot ovat olleet eriävät sukupuolten välillä.

6. KOULUTUKSEEN LIITTYVÄT ASSOSIAATIOT

Tässä luvussa analysoin kvantitatiivisesti vastaajien mielikuvia nimenkantajien koulutusasteesta. Tavoitteenani on selvittää, mieltävätkö aineistoni vastaajat nimenkantajan koulutusasteeksi peruskoulun, ammattikoulun, lukion, korkeakoulun vai jonkin muun. Lisäksi haluan tietää, eroavatko miesten ja naisten mielikuvat toisistaan. Kaikki aineistoni vastaajat eivät ole vastanneet jokaiseen kohtaan kyselylomakkeessa, joten vastauksia ei ole aina kummankin sukupuolen kohdalla tasan 74. Aluksi olen analysoinut sukupuolittain kahteen taulukkoon, mille koulutusasteelle jokaista nimenkantajaa on assosioitu kaikista eniten. Taulukot osoittavat vain yleisen linjauksen, sillä tarkemmat tulokset jokaisesta nimestä esittelen luvuissa 6.1. ja 6.2. Taulukoissa nimen perässä oleva luku kertoo vastaajien lukumäärän. Taulukosta 3 nähdään miesten vastaukset ja taulukosta 4 naisten vastaukset.

TAULUKKO 3. Miesten mielikuvat nimenkantajien koulutusasteesta.

Peruskoulu	Ammatti-koulu	Lukio	Korkeakoulu	Jokin muu
Oliver Laitinen (37)	Johanna Ihatsu (36)	Laura Pirilä (31)	Camilla Stenholm (43)	Ali Shirzad (36)
Aino Sireeni (20)	Markku Ilomäki (35)		Mikko Närhi (31)	
	Mikko Närhi (31)		Juhani Kettunen (29)	
	Tuula Lämsä (25)			

Taulukosta 3 havaitaan, että miehet ovat assosioineet eniten nimenkantajien koulutusasteeksi ammattikoulun. Nimenkantajista *Markku Ilomäki*, *Mikko Närhi*, *Johanna Ihatsu* ja *Tuula Lämsä* assosioituvat miesten vastausten mukaan tälle koulutusasteelle. Näistä *Mikko Närhi* on kuitenkin poikkeava tapaus, sillä nimenkantajaa on assosioitu yhtä paljon sekä korkeakouluasteelle että ammattikouluasteelle. *Mikko Närhen* lisäksi *Camilla Stenholmia* ja *Juhani Kettusta* on assosioitu miesvastaajien keskuudessa eniten korkeakoulu-

asteelle. Nimenkantajista ainoastaan *Laura Pirilä* on assosioitu lukioasteelle ja *Ali Shirzad* johonkin muuhun koulutusasteelle. Miesten vastausten mukaan peruskouluasteelle mielletään kaksi nimenkantajaa: *Oliver Laitinen* ja *Aino Sireeni*.

TAULUKKO 4. Naisten mielikuvat nimenkantajien koulutusasteesta.

Peruskoulu	Ammatti-koulu	Lukio	Korkeakoulu	Jokin muu
Oliver Laitinen (33)	Johanna Ihatsu (31)	Laura Pirilä (34)	Camilla Stenholm (46)	Ali Shirzad (29)
	Juhani Kettunen (29)	Aino Sireeni (20)	Mikko Närhi (39)	
	Tuula Lämsä (27)		Markku Ilomäki (37)	

Taulukosta 4 nähdään, että naisvastaajat ovat assosioineet nimenkantajia yhtä paljon sekä ammatti- että korkeakouluasteelle. Nimenkantajista *Johanna Ihatsu*, *Tuula Lämsä* ja *Juhani Kettunen* on mielletty ammattikouluasteelle, kun taas *Markku Ilomäki*, *Camilla Stenholm* ja *Mikko Närhi* on mielletty korkeakouluasteelle. Naiset ovat assosioineet ainoastaan *Oliver Laitisen* peruskouluasteelle ja *Ali Shirzadin* johonkin muuhun koulutusasteelle. Nimenkantajista *Laura Pirilää* ja *Ainoa Sireeniä* on assosioitu eniten lukioasteelle.

Seuraavaksi käyn läpi tarkemmin nimenkantajista syntyneitä koulutusassosiaatioita. Tulosten tueksi tarkastelen lisäksi vastaajien kertomia muita mielikuvia nimenkantajien koulutukseen ja ammattiin liittyen. Luvussa 6.1. käsittelen ne henkilönnimet, jotka ovat herättäneet mies- ja naisvastaajissa samanlaisia koulutusassosiaatioita. Luvussa 6.2. taas käsittelen ne nimet, jotka ovat herättäneet vastaajissa eriäviä koulutusassosiaatioita.

6.1. Sukupuolten yhtenevät koulutusassosiaatiot

Taulukoista 3 ja 4 käy ilmi, että molemmat sukupuolet ovat assosioineet kuusi nimenkantajaa kymmenestä samalle koulutusasteelle: *Oliver Laitinen*, *Johanna Ihatsu*, *Tuula Lämsä*, *Laura Pirilä*, *Camilla Stenholm* ja *Ali Shirzad*. Osa miesvastaajista on ollut kuitenkin naisvastaajien kanssa samaa mieltä *Mikko Närhen* koulutusasteesta. Lasken *Mikko*

Närhen kuitenkin kuuluvan lukuun 6.2. Sukupuolten eriävät koulutusassosiaatiot, koska niin moni miesvastaaja on kuitenkin ollut eri mieltä kuin naisvastaajat.

Molemmat sukupuolet ovat assosioineet ainoana nimenä *Oliver Laitista* eniten peruskouluasteelle. Aineistoni 71 naisvastaajasta 33 (46,5%) on assosioinut nimen peruskouluasteelle. Toiseksi eniten naiset ovat assosioineet *Oliveria* lukioasteelle, sillä sen on vastannut 22 naisvastaajaa (31,0%). Miesten kohdalla assosiaatiot jakaantuvat samoin, sillä kaiken kaikkiaan 73 miesvastaajasta 37 vastaajaa (50,7%) on assosioinut peruskoulun ja 23 vastaajaa (31,5%) lukion. Nämä koulutusassosiaatiot voidaan selittää sillä, että suurin osa mies- ja naisvastaajista on assosioinut *Oliverin* 0–19-vuotiaiden ikäryhmään, jolloin on vain luonnollista, että koulutusaste mielletään sen ikäiselle sopivaksi. Jostain syystä *Oliver Laitinen* ei kuitenkaan assosioidu vastaajien mielestä ammattikouluun, sillä vain viisi naisvastaajaa ja kolme miesvastaajaa on valinnut koulutusassosiaatioksi ammattikoulun.

Esimerkit 54–63 osoittavat, miten vastaajat ovat kommentoineet kyselylomakkeessa *Oliver Laitisen* koulutusta. Esimerkkien perässä olevalla M-kirjaimella tarkoitan miesvastaajaa ja N-kirjaimella naisvastaajaa.

- (54) **Lukiota** käyvä hyvä oppilas. (M)
- (55) **Lukion ensimmäistä vuotta opiskeleva** lätkäjunnua Vaasasta. (M)
- (56) Menestyy **lukio**-opinnoissaan. (N)
- (57) **Lukiossa** opiskeleva. (N)
- (58) Helsingissä asuva työtön **akateeminen** - - (M)
- (59) Just aloitettu teekkarikoulutus **yliopistossa**. (N)
- (60) - - tähtää **peruskoulun** jälkeen **lukioon** opiskelemaan. (N)
- (61) Nuori **yläkoululainen**, joka harrastaa skeittausta ja hiphoppia. (N)
- (62) Pelaa jalkapalloa, **ala-asteella**. (N)
- (63) **Peruskoulun** viimeistä luokkaa käyvä nuorimies. (N)

Esimerkeistä 54–57 nähdään assosiaatioiden viittaavaan lukioasteelle. Lisäksi esimerkeissä 54 ja 56 mielletään *Oliver* hyväksi oppilaaksi. Esimerkeissä 58 ja 59 mies- ja naisvastaaja ovat kuitenkin assosioineet *Oliver Laitisen* akateemiseksi ja yliopistolaiseksi. Kukaan vastaajista ei maininnut kuitenkaan ammattikorkeakoulua, vaikka sekin olisi vaihtoehto korkeakouluassosiaatiolle. Peruskoulua tukevat esimerkit 60–63, joissa koulutusasteeksi mainitaan *peruskoulu* ja *ala-aste* sekä kuvaillaan *Oliveria* yläkoululaiseksi.

Molempien sukupuolten kohdalla enemmistö on assosioinut *Johanna Ihatsun* koulutusteeksi ammattikoulun. Naisista 31 vastaajaa (44,3%) 70 vastaajasta ja miehistä 36 vastaajaa (49,3%) 73 vastaajasta on vastannut kyselylomakkeessa ammattikoulun. Korkeakoulu ja lukio ovat olleet myös suosittuja vastauksia, mutta naisten ja miesten kesken ne poikkeavat siten, että naiset mieltäisivät *Johannan* ennemmin korkeakouluun ja miehet lukioon. Korkeakoulun on vastannut 19 naisvastaajaa (27,1%) ja 12 miesvastaajaa (16,4%). Lukion taas on vastannut 16 naisvastaajaa (22,9%) ja 21 miesvastaajaa (28,8%).

Vastaajat ovat kirjoittaneet melko paljon kyselylomakkeen muut mielikuvat -osioon *Johanna Ihatsun* ammattiin ja koulutukseen liittyvistä mielikuvista. Erityisen paljon on mainittu ammatteja, joihin valmistutaan ammattikoulusta, mutta hajontaa on paljon. Esimerkeissä 64–77 nähdään, mihin ammatteihin *Johannaa* on assosioitu.

- (64) **kokkipuolen** käynyt - -. (M)
- (65) - - käynyt jonkin tavallisen **ammatin** (kokki?). (N)
- (66) Työskentelee **ravintolassa**. (M)
- (67) **Parturikampaaja** - -. (M)
- (68) **Kampaaja**. (N)
- (69) Opiskelee **parturikampaajaksi**. (N)
- (70) Perushoitaja. (N)
- (71) Ammatiltaan **lähihoitaja**. (M)
- (72) **Lähihoitaja** joka ei hyväksy ikääntyvänsä (M)
- (73) **hoitaja**. (M)
- (74) **Sairaanhoitaja**. (N)
- (75) **Sairaanhoitaja** tai muulla naisvaltaisella alalla työskentelevä. (N)
- (76) **Siwan kassa**. (M)
- (77) Jaa-a kaupan **kassa**? (M)

Esimerkeistä nähdään, että *Johanna Ihatsua* on assosioitu muun muassa *kokiksi*, *parturikampaajaksi*, *hoitajaksi* ja *kaupan työntekijäksi*. Esimerkistä 66 on vaikea sanoa, tarkoittaako vastaaja kokin, tarjoilijan tai vaikka baarimikon ammattia, mutta todennäköisesti taustalla on assosiaatio ammattikoulupohjasta.

Lisäksi esimerkeistä 79–85 näkyy, että *Johanna Ihatsu* on assosioitu yrittäjäksi tai jollekin tietylle alalle, joista voi olla vaikea päätellä itse koulutustaustaa.

- (78) - - töissä ehkä **sosiaali-** tai **terveysalalla**. (N)
- (79) - - töissä **kaupan alalla**. (M)
- (80) työskentelee **markkinointialalla**. (M)

- (81) - - **kauneusalan** ammattilainen. (N)
- (82) Työskentelee **luontoalalla** Lapissa. (N)
- (83) - - nakkioskiryittäjä. (M)
- (84) Joku kauneusalan **yrittäjä**. (N)
- (85) - - pyörittää jotain omaa **yrittystä**. (N)

Esimerkit 78–82, joissa mainitaan jokin ala, voivat viitata mille asteelle vain, muttei peruskouluun. Vastaajat eivät kerro *Johannaan* assosioituvasta ammatista tarkemmin, joten on vaikea arvioida, minkä koulutusasteen he ovat valinneet kyselylomakkeessa. Kuten esimerkissä 78 mainittu sosiaali- ja terveysala on sellainen, että siellä työskentelevä voi olla lähihoitaja, sairaanhoitaja, lastentarhanopettaja tai vaikka lääkäri. Esimerkit 83–85 viittaavat taas yrittäjyyteen. Esimerkin 87 miesvastaaja ja esimerkin 89 naisvastaaja ovat vielä tarkentaneet Johannan kuulostavan *nakkioskiryittäjältä* ja *kauneusalan yrittäjältä*.

Johanna Ihatsun lisäksi myöskin *Tuula Lämsä* on assosioitu molempien sukupuolten osalta eniten ammattikouluasteelle. Naisvastaajista 27 vastaajaa (37,5%) 72 vastaajasta ja miesvastaajista 25 vastaajaa (34,3%) 73 vastaajasta on assosioinut kyseisen koulutusasteen. Sukupuolten assosiaatiot koulutusasteesta ovat hyvin yhtenevät, koska toiseksi eniten *Tuula* on assosioitu molempien sukupuolten osalta korkeakouluasteelle. Naisista 19 (26,4%) ja miehistä 18 (24,7%) vastaajaa on valinnut kyselylomakkeessa kyseisen koulutusasteen.

Vastaajat ovat kertoneet kyselylomakkeessa paljon *Tuula Lämsän* koulutukseen ja ammattiin liittyviä assosiaatioita, joita esittelen esimerkeissä 86–100.

- (86) **Parturi-kampaaja** - -. (N)
- (87) Ehkä **parturikampaaja**. (M)
- (88) **Lähihoitaja**. (M)
- (89) *Pian eläkkeelle jäävä* **perhepäivähoitaja**. (N)
- (90) Työhönsä kyllästynyt **lähihoitaja**. (N)
- (91) **Hoitoalan** ihminen. (N)
- (92) *On ollut töissä esim. pienen firman* **sihteerinä** tai **hoito-alalla**, ei mitään erityisen kunnianhimoista. (N)
- (93) *Voisi olla* **käsityöalan** ammattilainen. (N)
- (94) *Yksityisyrittäjä* esim. **parturikampaajana** tai **hierojana** ikänsä toiminut. (N)
- (95) **Siivoaja** (N)
- (96) *Lähiökaupan* **myymälänhoitaja**. (M)
- (97) **Merkonomi**, ollut kunnalla töissä 25 vuotta. (N)
- (98) *Tuula on eläkepäiviään lähestyvä, lämmin ja ystävällinen* **lukion äidinkielen opettaja**. (N)

(99) *Opettaja.* (M)

(100) *Eläkkeelle jäänyt käsityöopettaja.* (M)

Kuten esimerkeistä 86–92 huomataan, *Tuulaa* on assosioitu myös paljon hoito-alalle sekä *parturi-kampaajaksi*, kuten aiemmin *Johannaakin*. Kaiken kaikkiaan *Tuulaa* on assosioitu suurimmaksi osaksi myös muihinkin ammattikoulusta valmistuviin ammatteihin, kuten esimerkit 94–197 osoittavat. Lisäksi aineistosta löytyy mielikuvia siitä (esimerkit 98–100), että *Tuula Lämsä* assosioituisi *opettajaksi*. Aineistoni perusteella voidaankin sanoa, että yleisimpiä vastaajien mieltämiä ammatteja ovat erilaiset hoitajat, parturi-kampaaja ja opettaja. Nämä assosiaatiot voivat johtua siitä, että näiden ammattikuntien edustajia on paljon ja ne ovat kaikille ihmisille tuttuja.

Laura Pirilä on aineistoni ainoa henkilönnimi, jonka sekä miehet että naiset ovat assosioineet lukioasteelle. Naisvastaajista 34 vastaajaa (47,2%) 72 vastaajasta on vastannut kyselylomakkeessa lukion. Miehistä puolestaan 31 vastaajaa (42,5%) 73 vastaajasta on valinnut kyseisen vaihtoehdon. Seuraavaksi eniten *Lauran* koulutusasteeksi molemmat sukupuolet ovat mieltäneet korkeakoulun. Etenkin miehet ovat assosioineet korkeakoulua melkein yhtä paljon kuin lukiota, sillä 27 miesvastaajaa (37,0%) on valinnut sen assosiaatiokseen. Naisilla korkeakoulun ja lukion ero on selkeämpi, sillä naisista 21 vastaajaa (29,2%) on valinnut korkeakoulun.

Mielenkiintoista *Lauran Pirilän* koulutukseen liittyvissä assosiaatioissa on se, että useat vastaajat ovat assosioineet häntä opettajaksi tai opiskelijaksi, josta valmistuu opettaja. Esimerkeissä 101–109 esittelen vastaajien opettajuuteen liittyviä assosiaatioita.

(101) *Laura opiskelee yliopistossa luokanopettajaksi.* (N)

(102) *Opiskelee luokanopettajaksi yliopistossa.* (N)

(103) *Opiskelee yliopistossa luokanopettajaksi.* (M)

(104) *Luokanopettaja.* (N)

(105) *Laura on hiljattain valmistunut äidinkielen opettaja.* (M)

(106) *Opiskelee korkeakoulussa lastentarhanopettajaksi.* (M)

(107) *Opiskelee yliopistossa jotain melko yleistä alaa, kuten kauppatiedettä tai opettajaksi.* (N)

(108) *Yliopistossa, joko lukee opettajaksi tai sosiaaalialalla.* (M)

(109) *Opiskelee, tulee opettaja.* (M)

Kuten esimerkeistä 101–104 huomataan, eniten *Lauraa* on assosioitu *luokanopettajaksi*. Lisäksi häntä on assosioitu *äidinkielen opettajaksi* ja *lastentarhanopettajaksi* esimerkeissä 105–106. Vastajaat eivät ole aina tarkentaneen millainen opettaja *Laurasta* assosioituu vaan he ovat yksiselitteisesti kirjoittaneet hänen opiskelevan pelkästään opettajaksi (esimerkit 107–109). Lisäksi esimerkin 107 naisvastaaja ja esimerkin 108 miesvastaaja ovat vaihtoehtoisesti mieltäneet *Lauran kauppatieteiden opiskelijaksi* tai *sosiaalialalle*. Opettajan lisäksi toinen yleinen assosiaatio on ollut se, että *Laura Pirilä* on assosioitu yleisesti *opiskelijaksi*. Vastajien koulutusassosiaatiot voisivat selittyä sillä, että *Lauraa* on assosioitu eniten 20–29-vuotiaiden ikäryhmään, joka on melko tyypillinen ikä opiskelijalle.

Molemmat sukupuolet ovat olleet yksimielisiä siitä, että *Camilla Stenholm* assosioituu korkeakouluasteelle. Naisista 46 vastaajaa (63,0%) 73 vastaajasta ja miehistä 43 vastaajaa (58,1%) 74 vastaajasta on valinnut kyselylomakkeessa korkeakoulun. Toiseksi eniten miehet sekä naiset ovat assosioineet lukioastetta: 20 naisvastaajaa (27,4%) ja 24 miesvastaajaa (32,4%) on kertonut sen assosiaatiokseen. Muita kyselylomakkeen koulutusvaihtoehtoja on assosioinut vain muutama vastaaja. Käsittelen tarkemmin *Camilla Stenholmin* koulutukseen ja ammattiin liittyviä mielikuvia luvussa 7.3., jossa esittelen nimestä syntyneitä muita mielikuvia.

Ali Shirzad on aineistoni ainoa henkilönnimi, jonka kohdalla vastaajat ovat eniten valinneet kyselylomakkeessa koulutusvaihtoehdoksi jonkin muun. Naisista 29 vastaajaa (40,9%) 71 vastaajasta ja miehistä 36 vastaajaa (50,7%) 71 vastaajasta on valinnut kyseisen vaihtoehdon. *Alin* kohdalla vastaajat ovat mieltäneet hänet huomattavasti enemmän perus- ja ammattikouluasteelle kuin lukio- ja korkeakouluasteelle. Naisista 20 vastaajaa (28,2%) on vastannut peruskoulun, 15 (21,1%) ammattikoulun, 7 (9,8%) korkeakoulun ja yksikään ei ole vastannut lukiota. Miehistä puolestaan 17 vastaajaa (23,9%) on vastannut peruskoulun, 10 (14,1%) ammattikoulun, 6 (8,5%) korkeakoulun ja 2 (2,8%) lukion. Kerron tarkemmin aineistoni vastaajien mielikuvista *Ali Shirzadin* koulutukseen ja ammattiin liittyen luvussa 7.4.

6.2. Sukupuolten eriävät koulutusassosiaatiot

Miesten ja naisten koulutusassosiaatiot eroavat kymmenestä nimenkantajasta neljän nimenkantajan kohdalla: *Juhani Kettunen*, *Aino Sireeni*, *Markku Ilomäki* ja *Mikko Närhi*. Osa miesvastaajista on ollut samaa mieltä naisvastaajien kanssa *Mikko Närhen* koulutusasteesta, mutta koska yhtä suuri osa miehistä on kuitenkin ollut naisvastaajien kanssa eri mieltä, lasken *Mikon* kuuluvan ryhmään sukupuolten eriävät koulutusassosiaatiot.

Naisvastaajat ovat mieltäneet *Juhani Kettusta* eniten ammattikouluasteelle ja miesvastaajat korkeakouluasteelle. Naisilla toiseksi yleisin assosiaatio on kuitenkin korkeakoulu ja miehillä ammattikoulu. Näitä kahta koulutusastetta on molempien sukupuolten osalta assosioitu selkeästi eniten, sillä 71 naisvastaajasta 29 vastaajaa (40,9%) on assosioinut ammattikoulun ja 25 vastaajaa (35,2%) korkeakoulun. Miesten osalta taas 72 vastaajasta 29 vastaajaa (40,3%) on assosioinut korkeakoulun ja 27 vastaajaa (37,5%) ammattikoulun. Erot korkeakoulun ja ammattikoulun välillä eivät siis ole suuria.

Tarkasteltaessa vastaajien kertomia muita mielikuvia *Juhani Kettusen* ammattiin ja koulutukseen liittyen, huomaa että erilaisia mielikuvia löytyy paljon. Miesvastaajat ovat kertonut esimerkiksi seuraavia *Juhanin* työhön liittyviä assosiaatioita: *insinööri*, *tutkija*, *opettaja*, *alakoulun rehtori*, *yrittäjä*, *duunari*, *työtön alkoholisti*, *eläkeläinen*, *pastori*, *maanviljelijä*, *autokauppias*, *autokorjaaja* ja *metsuri*. Naisvastaajilta löytyy samantyyppisiä, mutta muutama erilaistenkin assosiaatio: *insinööri*, *kiinteistönvälittäjä*, *lakimies*, *esimies*, *pankkialalla työskentelevä*, *entinen historian opettaja*, *sisätautien erikoislääkäri*, *mansikanviljelijä*, *duunari*, *maatilaisäntä*, *virkamies*, *remonttimies*, *entinen toimitusjohtaja*, *rehtori*, *töissä ELY-keskuksessa tai Metsähallituksessa*. Mielikuvia on siis laidasta laitaan työttömästä alkoholistista maatilaisäntään ja erikoislääkäriin.

Aino Sireenin kohdalla naisvastaajat ovat mieltäneet eniten lukioastetta, kun taas miesvastaajat peruskouluastetta. Toiseksi eniten naisvastaajat ovat vastanneet koulutusassosiaatiokseen peruskoulun ja miesvastaajat lukion. Koulutukseen liittyvät assosiaatiot ovat *Ainon* kohdalla jakaantuneet melko tasaisesti, sillä kaiken kaikkiaan 70 naisvastaajasta 20 vastaajaa (28,6%) on assosioinut lukion, 16 (22,9%) peruskoulun 12 (17,1%) ammattikoulun, 12 (17,1%) korkeakoulun ja 10 (14,3%) jonkin muun koulutusvaihtoehdon. Miesvastaajien 72 vastauksesta 20 vastaajaa (27,8%) on assosioinut peruskoulun, 15

(20,8%) lukion, 13 (18,0%) korkeakoulun, 13 (18,1%) jonkin muun koulutusvaihtoehdon ja 11 (15,3%) ammattikoulun. Koska *Aino Sireenistä* assosioituu paljon eri-ikäisiä henkilöitä, voivat vastaajien ikäassosiaatiot selittää sen, miksi vastaajien koulutukseenkin liittyvät assosiaatiot ovat niin hajanaisia. Tarkastelen lisää *Aino Sireenin* työhön ja opiskeluun liittyviä mielikuvia luvussa 7.2.

Aineistoni mies- ja naisvastaajat ovat olleet eri mieltä myöskin *Markku Ilomäen* koulutukseen liittyvistä mielikuvista. Enemmistö naisista on assosioinut *Markun* koulutusasteeksi korkeakoulun ja enemmistö miehistä ammattikoulun. Naiset ovat toiseksi eniten assosioineet ammattikoulua ja miehet korkeakoulua. Aineistolleni näyttäisi siis olevan hyvin tyypillistä, että toisen sukupuolen eniten mielletty vastaus on toisen sukupuolen toiseksi miellettyin ja toisinpäin. Korkeakoulu ja ammattikoulu ovat olleet selkeästi enemmistön mielikuvia, sillä 73 naisvastaajasta 37 vastaajaa (50,7%) on vastannut korkeakoulun ja 30 vastaajaa (41,1%) ammattikoulun. Miesten osalta 74 vastaajasta 27 vastaajaa (36,5%) on vastannut korkeakoulun ja 35 vastaajaa (47,3%) ammattikoulun. Lisää *Markku Ilomäen* ammattiin ja koulutukseen liittyvistä assosiaatioista esittelen luvussa 7.1.

Viimeiseksi käsittelen *Mikko Närhestä* syntyneitä koulutusassosiaatioita. Naisvastaajista hiukan yli puolet on mieltänyt *Mikon* korkeakouluasteelle, sillä 39 vastaajaa (54,9%) 71 vastaajasta on valinnut sen vastaukseksen kyselylomakkeessa. Toiseksi assosioiduin vaihtoehto on ollut ammattikoulu, jonka on vastannut 16 naisvastaajaa (22,5%). Miesvastaajilla korkeakoulu ja ammattikoulu ovat olleet yhtä suosittuja, sillä 31 vastaajaa (43,1%) 72 vastaajasta on assosioinut hänet sekä ammattikouluasteelle että korkeakouluasteelle. Vain pieni osa sekä miehistä että naisista on assosioinut *Mikko Närheä* peruskouluasteelle, lukioasteelle tai johonkin muuhun koulutusasteelle.

Muut mielikuvat -osiossa vastaajat ovat useimmin assosioineet *Mikon* *insinööriksi*, *italalan asiantuntijaksi* tai yleisesti *tekniikan alalle*. Lisäksi useampi miesvastaaja on assosioinut hänet eri aineiden *opettajaksi*. Esittelen esimerkeissä 110–116 muitakin hieman harvemmin *Mikko Närhelle* miellettyjä ammatteja.

(110) *Maanviljelijä*. (N)

(111) *Karaokeiltoja rakastava rakennusmies*. (M)

- (112) *Sähköpuolen käynyt.* (M)
- (113) *Pihtiputaalla asusteleva autoasentaja ja korjaamoyrittäjä.* (M)
- (114) *Toimittaja Keski-Suomesta.* (N)
- (115) *Muusikko, musiikinopettaja tms.* (N)
- (116) *Näyttelijä/taiteilija ammatiltaan.* (N)

Esimerkeistä 110–114 huomataan, että *Mikkoa* on assosioitu muun muassa *maanviljelijäksi*, *rakennus-* ja *sähkömieheksi*, *autonasentajaksi* ja *toimittajaksi*. Lisäksi kaksi naista on assosioinut hänet myös luoville aloille kuten (esimerkit 115 ja 116) *muusikoksi*, *näyttelijäksi* tai *taiteilijaksi*.

Tähän asti olen analysoinut aineistoni kymmenestä henkilönimestä syntyneitä ikä-, asuinalue- ja koulutusassosiaatioita. Lisäksi olen vertaillut mies- ja naisvastaajien assosiaatioita keskenään. Seuraavassa luvussa 7 analysoin vastaajissa syntyneitä muita assosiaatioita valitsemastani neljästä henkilönimestä. Lisäksi perustelen, miksi olen valinnut juuri nämä neljä nimeä aineistostani tarkempaan analyysiin.

7. MUUT ASSOSIAATIOT

Tässä luvussa analysoin sisällönanalyysin avulla vastaajien muita mielikuvia valitsemistani henkilönnimistä. Tavoitteenani on vastata tutkimuskysymykseen: millaisia muita assosiaatioita nimiin liitetään. Muut mielikuvat -osio on ollut kyselylomakkeessani avoimena kysymyksenä, joten vastaajat ovat saaneet vapaasti kirjoittaa kaikenlaisia mielikuvia. Olen antanut kyselylomakkeessa vastaajille esimerkkinä muista mielikuvista ulkonäköön ja harrastuksiin liittyvät mielikuvat, mutta juuri näistä ei ole ollut pakko kirjoittaa. Kaikki vastaajat eivät ole vastanneet jokaiseen muut mielikuvat -kohtaan, ja moni vastaaja onkin vastannut näihin kohtiin vain joidenkin assosioitavien henkilönnimien kohdalla.

Jotta pro gradu -tutkielmani ei paisuisi liian suureksi, olen valinnut neljä mielestäni mielenkiintoisinta henkilönnimeä muiden mielikuvien tarkasteluun. Nämä nimet ovat *Markku Ilomäki*, *Aino Sireeni*, *Camilla Stenholm* sekä *Ali Shirzad*. *Markun* ja *Ainon* olen valinnut siksi, että ne edustavat hyvin suomalaista nimimaisemaa, mutta kuitenkin näistä kahdesta assosioituu täysin erilaisia mielikuvia jo pelkästään sukupuolen ja iän takia. Lisäksi *Aino* on siitä mielenkiintoinen, että se on viime aikoina uudelleen muotiin tullut nimi. *Camillan* olen valinnut nimen ruotsinkielisyyden vuoksi, koska pääsen tarkastelemaan, minkälaisia mielikuvia ruotsinkielisestä nimestä syntyy Oulun seudulla asuvilla ihmisillä. Samasta syystä olen valinnut *Alin*, koska maahanmuuttajataustaiseksi assosioituva henkilö herättää varmasti hyvin erilaisia mielikuvia kuin perisuomalaiseksi assosioidun henkilön kohdalla.

Vastausten määrästä huomaa, että naiset ovat hieman aktiivisemmin kertoneet muita nimistä syntyneitä mielikuvia. Naisten keskiarvo kyselylomakkeen muut mielikuvat -osion vastausten määrässä on 32,5 vastausta assosioitavaa henkilönnimeä kohden. Miesten keskiarvo on puolestaan 27,3 vastausta assosioitavaa henkilönnimeä kohden. Tärkeää on kuitenkin huomata, että yksi vastaus voi sisältää monta assosioitua asiaa. Molempien sukupuolten kohdalla eniten mainintoja muista mielikuvista *Markun*, *Ainon*, *Camillan* ja *Alin* kesken on saanut *Camilla Stenholm*: 45 vastausta naisilta ja 37 vastausta miehiltä. Vähiten mainintoja muista mielikuvista on saanut *Aino Sireeni*: 26 vastausta naisilta ja 23 vastausta miehiltä. *Markku Ilomäki* on saanut naisilta 40 ja miehiltä 34 muihin mielikuviiin liittyvää vastausta. *Ali Shirzadin* kohdalla puolestaan naiset ovat kirjoittaneet 32 vastausta

ja miehet 30 vastusta. Vastausmääriin on voinut vaikuttaa se, että *Camilla* ja *Markku* ovat kyselylomakkeen ensimmäisiä nimiä, kun taas *Aino* on ollut kaikista viimeisin. Kaiken kaikkiaan nimet ovat kuitenkin herättäneet mielikuvia monista nimenkantajien luonteseen, ulkonäköön ja elämään liittyvistä asioista.

Olen luokitellut vastaajien mielikuvista assosiaatioryhmiä, joita ovat: 1) työ ja opiskelu, 2) ulkoiset ominaisuudet, 3) henkiset ominaisuudet, 4) perhetausta, 5) elämäntavat, 6) elämänhistoria ja 7) syntyperä. Työ ja opiskelu -ryhmä sisältää kaikenlaiset ammattiin, työpaikkaan ja opiskeluun viittaavat mielikuvat. Ulkoisiin ominaisuuksiin olen laskenut ne mielikuvat, joka kuvaavat muun muassa nimenkantajan vaatetusta, ulkonäköä, puhe- tapaa, käyttäytymistä ja toimintaa sekä varallisuutta. Henkiset ominaisuudet taas pitävät sisällään ainakin nimenkantajan luonteenpiirteet, iän, mielipiteet (sisältää poliittiset mielipiteet), uskonnon, kiinnostuksen kohteet sekä erilaiset taidot ja kyvyt. Luonnehdinnat nimenkantajan siviilisäädystä ja perheen koostumuksesta kuuluvat ryhmään perhetausta. Olen laskenut assosiaatioryhmään elämäntavat nimenkantajan harrastukset, asumisen ja esimerkiksi maininnat tupakoimisesta ja alkoholin käytöstä. Elämänhistoriaan taas lasken kuuluvaksi sellaiset mielikuvat, jotka liittyvät esimerkiksi nimenkantajan menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Syntyperällä viitataan assosiaatioihin nimenkantajan kansallisista taustoista, syntyperästä ja kielitaustasta.

Assosiaatioryhmien luokittelussa on tärkeää ottaa huomioon, että jotkin assosiaatiot eivät ole täysin selkeitä ja osa on jopa monitulkintaisia. Esimerkkinä monitulkintaisesta assosiaatiosta on termi ”urheilullinen”, jolla voidaan viitata urheilua harrastavaan ihmiseen tai liikuntaa harrastavan näköiseksi. Näin ollen assosiaatio urheilullinen voisi kuulua assosiaatioryhmään elämäntavat tai ulkoisiin ominaisuuksiin riippuen siitä, ajatellaanko vastaajan tarkoittavan nimenkantajan harrastusta vai ulkonäköä. Jos vastauksesta ei käy muuten selkeästi ilmi, mitä vastaaja tarkoittaa esimerkiksi juuri tällä termillä urheilullinen, olen joutunut käyttämään omaa tulkintaani. Olen kuitenkin pyrkinyt tulkinnoillani johdonmukaisuuteen jokaisen nimenkantajan kohdalla. Lisäksi olen vetänyt rajan henkisten ja ulkoisen ominaisuuksien välille siten, että jos mielikuva on havaittavissa nimenkantajaa katsomalla, se on ulkoinen ominaisuus. Jos taas mielikuva liittyy nimenkantajan ominaisuuteen, jota ei ulkoapäin pysty havaitsemaan, se on henkinen ominaisuus.

Tähän asti olen esitellyt aineistoni vastaajien muista mielikuvista luokittelemiani assosiaatioryhmiä. Seuraavissa luvuissa 7.1.–7.4. tutkin tarkemmin *Markku Ilomäestä*, *Aino Sireenistä*, *Camilla Stenholmista* ja *Ali Shirzadista* syntyneitä muita mielikuvia assosiaatioryhmittäin.

7.1. Markku Ilomäki

Ensimmäiseksi käsittelen *Markku Ilomäestä* assosioituja muita mielikuvia. *Markun* kohdalla molemmat sukupuolet ovat assosioineet työhön ja opiskeluun, perhetaustaan, elämäntapoihin sekä henkisiin että ulkoisiin ominaisuuksiin liittyviä assosiaatioita. Lisäksi vastauksista löytyy muutama mielikuva, jotka liittyvät *Markun* elämänhistoriaan. Kaikista eniten sekä miesten että naisten keskuudessa on mainintoja *Markun* työhön ja opiskeluun liittyen (naisilla 26 assosiaatiota ja miehillä 28 assosiaatiota). Yksittäisistä ammatteista yleisimmin häntä on assosioitu *insinööriksi*: naisvastaajista viisi ja miesvastaajista seitsemän on yhdistänyt *Markun* kyseiseen ammattiin. Vastauksissaan miehet ovat eritelleet vielä tarkemmin hänet esimerkiksi *diplomi-insinööriksi* tai *it-alan insinööriksi*. Vastaajat ovat myös assosioineet useasti muitakin ammatteja, kuten esimerkeistä 117–127 huomataan. Viittaan esimerkkien perässä olevilla kirjaimilla vastaajan sukupuoleen. M-kirjaimella viittaan miesvastaajaan ja N-kirjaimella naisvastaajaan.

- (117) *Tulee mieleen metallityömies tai auton asentaja.* (N)
- (118) *Raksamies.* (M)
- (119) *Ehkä sähköasentaja, kirvesmies tai muu duunari.* (M)
- (120) *Duunari (putkimies ym.)* (M)
- (121) *Duunari tai kenties pienyrittäjä.* (M)
- (122) *Voisi hyvinkin olla joku yksityisyrittäjä, esim. autokauppias.* (M)
- (123) *Rakennustyömaalla töissä, tai kaupan esimies.* (N)
- (124) *Voisi olla töissä jossain esimiesasemassa.* (N)
- (125) *Teknisen alan johtajia.* (M)
- (126) *Työskentelee myyntialalla.* (N)
- (127) *Vanhempi myyntimies.* (M)

Kuten esimerkeistä 117–121 nähdään, *Markkua* assosioidaan paljon erilaisiin työläisammatteihin, kuten *raksamieheksi*, *auton asentajaksi* ja *putkimieheksi*. Miehet mainitsivat tällaisista assosiaatioista hiukan useammin kuin naiset, mikä selittyy sillä, että miehet

assosioivat eniten Markun koulutusasteeksi ammattikouluasteen. Lisäksi molempien sukupuolten vastauksissa viitataan muutamaaan otteeseen *yrittäjyyteen* sekä *erilaisiin esimies- ja myyntitehtäviin* (esimerkit 121–127).

Ne assosiaatiot, jotka liittyvät *Markku Ilomäen* perhetaustaan, viittaavat useimmiten siviilisäättyyn ja *Markun* lapsiin. Suuria eroja sukupuolten perhetaustaan liittyvien assosiaatioiden välillä ei ole muuta kuin assosiaatioiden määrässä: naisilla 14 assosiaatiota ja miehillä 7 assosiaatiota. Molempien sukupuolten osalta hänet assosioidaan yleisimmin aviomieheksi ja perheelliseksi. Esimerkeistä 128–136 selviää, millaisia perhetaustaan liittyviä assosiaatioita vastaajat ovat kertoneet.

(128) *Reipas, ehkä sinkku, maatalanisäntä.* (N)

(129) *Sinkku.* (M)

(130) - - *on vaimo ja kaksi lasta.* (N)

(131) *naimisissa.* (N)

(132) *Lapset jo siinä 18-vuoden molemmiin puolin, useampi kuin yksi lapsi. Edelleen naimisissa lasten äidin kanssa.* (N)

(133) *Perheellinen, kätevä käsistään.* (N)

(134) *Seitsemän lapsen isä.* (M)

(135) *Omia lapsia ja lapsenlapsia.* (N)

(136) *Ison perheen vanhin lapsi.* (M)

Aineistoni yksi mies- ja yksi naisvastaaja on assosioinut *Markku Ilomäen* sinkuksi, kuten esimerkeistäänkin 128–129 nähdään. Lähes kaikki muut assosiaatiot (esimerkit 130–135) viittaavat *Markun* olevan joko *perheellinen*, *naimisissa* tai näitä molempia. Mielenkiintoista vastauksissa on se, että jos vastaaja on assosioinut *Markun* lasten määrää, niin useimmiten vastaaja on mieltänyt hänet juuri kahden lapsen isäksi, kuten esimerkissä 130. Tämä mielikuva voi selittyä sillä, että Suomessa kahden lapsen perhe on melko tyypillinen. Vuonna 2016, eli kyselylomakkeen täyttöhetskellä, keskimääräinen lapsiluku Suomessa on ollut 1,85 (Tilastokeskus). Toki poikkeuksiakin löytyy kuten assosiaatio, jossa hänet mielletään seitsemän lapsen isäksi (esimerkki 134). Yksi naisvastaaja (esimerkki 135) on kertonut *Markulla* olevan myös *lapsenlapsia*. Lisäksi yksi miesvastaaja (esimerkki 136) on assosioinut *Markun* *vanhimaksi lapseksi* omassa sisarusarjassaan. Tämä oli ainoa perhetaustaan liittyvä assosiaatio, joka ei liittynyt *Markku Ilomäen* siviilisäättyyn tai lapsiin.

Elämäntapaan liittyvät assosiaatiot sisältävät *Markun* kohdalla harrastuksiin (naisilla yhdeksän ja miehillä neljä assosiaatiota), asumiseen (naisilla viisi ja miehillä kuusi assosiaatiota) ja toimintaan (naisilla yksi ja miehillä kolme assosiaatiota) liittyviä assosiaatioita. Useimmiten *Markun* harrastukseksi assosioidaan urheiluun tai luontoon liittyviä harrastuksia. Naisvastaajien keskuudessa on kolme assosiaatiota, joissa *Markku* mielletään olevan *urheilullinen* tai *urheileva*. Lisäksi kerran on mainittu *pyöräily ja juoksu*. Luontoon liittyvistä harrastuksista on assosioitu *lintuharrastus* (N), *marjastus* (N), *metsästy* (N ja M), *luontokuvaus* (M) ja *oman metsän harventaminen* (M). Luontoon liittyvät harrastukset voidaan ajatella olevan melko tyypillisiä suomalaisen miehen harrastuksia. Etenkin kun *Markun* asuinpaikaksi on assosioitu eniten Keski-Suomea, jossa metsä on lähellä. Asumiseen liittyvät assosiaatiot viittaavat taas joko *Markun* asumismuotoon tai -paikkaan. Yleisin mainittu asumisassosiaatio on *omakotitalo*. Lisäksi yksi naisvastaaja on assosioinut *Markun* asuvan äitinsä kanssa. Asumispaikkaan viittaavia assosiaatioita ovat *Järvi-Suomi* (M), *savolaisuus* (M), *maaseutu* (M), *lähiö* (N) ja *espoolaisuus* (N).

Markku Ilomäen henkisistä ominaisuuksista löytyy enimmäkseen assosiaatioita iästä ja luonteesta. Kaikki ikään liittyvät maininnat (naiset 2 assosiaatiota ja miehet 5 assosiaatiota) viittaavat *Markun* keski-ikäisyyteen tai vanhempaan ikään. *Markun* luonteeseen viittaavat assosiaatiot ovat hajanaisia, mutta lähes kaikki assosiaatiot ovat liitettävissä positiivisiin ominaisuuksiin. Naisvastaajat ovat maininneet seuraavat luonteenpiirteet: *reipas*, *tunnollinen*, *rehellinen*, *maanläheinen*, *pieni pilke silmäkulmassa*, *persoonallinen*, *erämies*, *sosiaalinen* ja *tavallinen*. Miesvastaajien maininnat ovat taas seuraavat: *kohtelias herrasmies*, *leppoisa kaveri*, *ahkera tekemään ruumiillista työtä*, *syrjäänvetäytyvä*, *mukava* ja *automies*. Mielikuvissa korostuu suomalaisten positiiviseksi arvottamia ominaisuuksia kuten ahkeruus, toimeliaisuus, rehellisyys ja kohteliaisuus.

Muita hyvin harvakseltaan (1–2 assosiaatiota) assosioituja henkisiä ominaisuuksia ovat taitoihin ja kykyihin, poliittisiin vakaumuksiin ja mielipiteisiin viittaavia assosiaatioita. Yksi naisvastaaja on assosioinut *Markun* olevan *kätevä käsistään* ja yksi miesvastaaja assosioi hänet *tee-se-itse mieheksi*. Lisäksi kaksi miesvastaajaa on assosioinut hänen poliittista vakaumustaan: toisen mukaan hän äänestäisi *keskustaa*, kun taas toinen assosioisi hänet *perussuomalaisten kannattajaksi*. Aineistosta löytyy yksi miehen mielikuva, jonka mukaan *Markun* mielestä *ennen kaikki oli paremmin*.

Aineistoni naisvastaajat ovat assosioineet *Markun* kohdalla enemmän ulkoisia ominaisuuksia kuin miehet. Naisten vastauksissa on yhteensä 32 assosiaatiota *Markun* vaatetuksesta, ulkonäöstä, käyttäytymisestä, puhetavasta ja varallisuudesta. Näistä eniten on assosioitu ulkonäköä, sillä 21 assosiaatiota koskevat sitä. Miesvastaajat ovat taas kertoneet ulkoisista ominaisuuksista kahdeksan assosiaation verran, joista viisi koskee ulkonäköä. Tyypillisimmin *Markkua* on assosioitu *silmälasipäiseksi* ja *mahakkaaksi*, sillä molemmat assosiaatiot saivat naisilta viisi mainintaa ja miehiltä kaksi. Vain yksi naisvastaaja onertonut assosioivansa hänet *hoikaksi*. Lisäksi *Markun* hiustyyli on herättänyt paljon assosiaatiota, mutta vastaukset jakaantuivat hyvin hajanaisesti *kaljun*, *tummien* ja *vaaleiden hiusten* kesken.

Markun vaatetuksesta on mainittu naisvastaajien kesken viisi assosiaatiota, joista neljässä hänet assosioidaan *pukumieheksi* tai hänen kerrotaan *pitävän puvuista*. Hänet assosioidaan kaiken kaikkiaan melko tyylikkääksi, sillä yksi naisvastaaja on mieltänyt hänen käyttävän *murretun värisiä kauluspaitoja*. Lisäksi yksi miesvastaajista on kirjoittanut näin: ”*Sininen kauluspaita ja beigen väriset housut kuuluvat vakiovarustukseen.*”. Tämä kyseinen assosiaatio on ollut ainoa vaatetukseen liittyvä assosiaatio miesvastaajien keskuudessa. Nämä tyylikkyyteen viittaavat assosiaatiot voidaan selittää *Markun* ammattiin liittyvillä assosiaatioilla, sillä insinöörit, johtajat ja esimiehet pukeutuvat työssään usein pukuihin ja kauluspaitoihin.

Esittelen muita, hiukan harvemmin esiintyviä, ulkoisiin ominaisuuksiin liittyviä assosiaatioita seuraavissa esimerkeissä 137–142.

- (137) *Vähän murretta vääntää.* (M)
- (138) *Paksu Porin murre kenties?* (N)
- (139) - - *vapaa-aikana käy harventamassa omaa metsää.* (M)
- (140) - - *ajaa uudenkarhealla autolla.* (N)
- (141) *Keskituloinen perheellinen mies* (N)
- (142) - - *kertoo huonoja vitsejä.* (N)

Esimerkit 137–138 viittaavat vastaajien mielikuviin *Markun* puhetavasta, eli siitä että hän puhuu murretta käyttäen. Esimerkeissä 139–141 assosioidaan *Markun* varallisuutta (*oma metsä*, *uudenkarhealla auto*) sekä myös hänen toimintaansa (*ajaa uudenkarhealla autolla*). Toimintaa assosioidaan myös esimerkissä 142, jossa hänen mielletään kertovan *huonoja*

vitsejä. Lisäksi aineistossa on muutama assosiaatio *Markusta*, jotka olen luokitellut ryhmään elämänhistoria. Seuraavat assosiaatiot liittyvät *Markun* menneeseen elämäntilanteeseen: *kansakoulun käynyt* (N), *maalta kotoisin* (N), *muuttanut pois kotoa opiskelukaupunkiin intoa puhkuen* (N) ja *kotoisin Kanta-Hämeestä* (M). Nämä kyseiset assosiaatiot ovat siis joko aikaisempaan opiskeluun tai asumiseen liittyviä.

7.2. Aino Sireeni

Toisena käsittelen muita mielikuvia *Aino Sireenistä*. Molemmat sukupuolet ovat assosioineet *Ainolle* työhön ja opiskeluun, ulkoisiin ja henkisiin ominaisuuksiin, perhetaustaan sekä elämäntapoihin ja elämänhistoriaan liittyviä assosiaatioita. Koska *Aino* on viime aikoina tullut uudestaan suosituksi nimeksi, assosiaatiot liittyvät lähes aina joko vanhaan tai nuoreen naiseen.

Naisvastaajat ovat kertoneet 20 ja miesvastaajat 12 assosiaatiota *Aino Sireenin* työhön ja opiskeluun liittyen. Nämä mielikuvat ovat hyvin hajanaisia, sillä assosiaatioita löytyy niin *koululaisesta*, *taidelukiolaisesta*, *parturi-kampaajasta*, *opettajasta*, *kotiäidistä*, *uranaisesta*, *siivoojasta* kuin *eläkeläisestäkkin*. Miesvastaajien assosiaatioista selkeästi eniten on mainittu *Ainon* eläköityminen, sillä jopa kuusi assosiaatiota on liittynyt siihen. Naisvastaajilla puolestaan on kaksi assosiaatiota siitä, että *Aino* olisi eläkkeellä. Tämä voi johtua siitä, että ikäassosiaatioissa miehet mielsivät *Ainon* jonkin verran vanhemmaksi henkilöksi kuin naiset. Naisvastaajilla ei löydy yhtä selkeää assosiaatiota, jota enemmistö olisi mieltänyt *Aino Sireenin* työhön ja koulutukseen liittyen.

Ainon perhetaustaan liittyvät assosiaatiot koskevat siviilisäädyn lisäksi muitakin perhesuhteita. Naisvastaajilla kolme assosiaatiota kuudesta ja miehillä yksi assosiaatio kolmesta viittaavat siihen, että *Aino* olisi naimisissa. Yksi miesvastaaja on mieltänyt hänet *leskeksi* ja yksi naisvastaaja *sinkuksi*. Muihin perhesuhteisiin viittaavat assosiaatiot liittyvät siihen, että *Aino* mielletään *isoäidiksi*, jonka on assosioinut molemmista sukupuolista yksi vastaaja. Lisäksi yksi naisvastaaja on mieltänyt *Aino Sireenin* perheeseen kuuluvan: *äiti*, *isä*, *isovelji* ja *pikkusisko*.

Sekä miehillä että naisilla *Aino Sireenin* elämäntapaan liittyvät assosiaatiot koskevat ai-noastaan hänen harrastuksiaan (miehillä yksi ja naisilla seitsemän assosiaatiota) ja asu-mistaan (miehillä seitsemän ja naisilla kuusi assosiaatiota). Naisvastaajien useimmat har-rastukseen liittyvät mielikuvat assosioituvat helposti nuoren ihmisen harrastuksiksi: *rat-sastus, piirtäminen, bilettäminen ystävien kanssa, jonkin soittimen soittaminen ja ulkona käyminen ystävien kanssa*. Kaksi naisvastaajaa on myös mieltänyt *Ainon* harrastavan *kä-sitöitä*, joka taas viittaisi hiukan enemmän vanhemman kuin nuoren ihmisen harrastuk-seen. Miesvastaajien ainoa assosiaatio *Ainon* harrastuksiin liittyen on se, että hänet on mielletty *seurakunta-aktiiviksi*.

Asumiseen liittyvät assosiaatiot liittyvät miesvastaajilla useimmiten sijaintiin, kun taas naisvastaajilla asumismuotoon. Miesten keskuudessa jopa viisi assosiaatiota seitsemästä viittaa siihen, että *Aino Sireeni* asuu *Helsingissä*. Naisista vain yksi on mieltänyt hänen olevan *hienostorouva Töölöstä*. Helsingin lisäksi yksi miesvastaaja kertoo assosioivansa hänet *viitasaarelaiseksi*. Esittelen muita *Ainon* asumiseen liittyviä mielikuvia seuraavissa esimerkeissä 143–147.

- (143) *Asuu omakotitalossa*. (N)
- (144) *Sievästi ikääntynyt rouva, asuu hoivakodissa*. (N)
- (145) *Asuu vielä kotona*. (N)
- (146) *Asuu kissan kanssa*. (M)
- (147) *Yksinelävä vanha nainen. Citymummo*. (N)

Esimerkeissä 143–145 vastaajat ovat assosioineet *Ainon* asumaan *omakotitalossa*, *hoiva-kodissa* ja *vielä kotona*, jolla vastaaja viittaa todennäköisesti hänen asuvan vielä vanhem-piensa luona. Esimerkin 146 miesvastaaja on assosioinut *Ainon* asuvan *kissan kanssa* ja esimerkin 147 naisvastaaja mieltäisi hänet *yksineläväksi citymummoksi*. Etenkin kissan kanssa asuminen on melko yleinen ja stereotyyppinen mielikuva vanhasta yksinelävästä ihmisestä.

Aino Sireenin henkisiä ominaisuuksia on kerrottu miesten vastauksissa 16 assosiaation ja naisten vastauksissa 26 assosiaation verran. Nämä assosiaatiot liittyvät lähinnä *Ainon* luonteenpiirteisiin, ikään, taitoihin ja kykyihin sekä mielenkiinnon kohteisiin. *Ainosta* syntyneet assosiaatiot luonteenpiirteistä ovat lähinnä joko positiivisia tai negatiivisia tun-

teita herättäviä. Naisvastaajien kertomia luonteenpiirteitä ovat seuraavat: *reipas (koululainen), tunnollinen, lempeä mutta määrätietoinen, innokas, virkeä (eläkeläinen), pidetty, pientä narsistin vikaa, ei kovin mukava ihminen, moderni, outo, oman tiensä kulkija, ilkeä kiusaaja*. Mielikuvat vaihtelevat siis ilkeästä kiusaajasta lempeään ja pidettyyn ihmiseen. Miesvastaajien assosiaatioista löytyy samanlainen linjaus: osa mieltää *Ainon* ihanaksi ihmiseksi, osa taas ärsyttäväksi. Miesvastaajien assosiaatiot *Ainon* luonteenpiirteistä ovat seuraavat: *kireä, ärsyttävä, pikkuaikuinen, oikein ihana, kukkahattutäti, hippi, omasta mielestään uniikki ihminen, rasittava idealisti, itsevarma*.

Henkisistä ominaisuuksista *Aino Sireenin* ikään liittyvät assosiaatiot vaihtelevat lapsesta vanhaan naiseen, kuten olen osoittanut jo aikaisemmin luvussa 4. Naisvastaajat kertovat *Ainon* olevan muun muassa *ala-asteikäinen tyttö, vanha rouva, naisenalku, vanha nainen, vanha mummo ja nuori nainen*. Miesvastaajien linja on samanlainen, sillä heillä on ollut seuraavia mielikuvia: *vanhempi henkilö, 10-vuotias, vanhempi nainen, nuori, mummo ja 68-vuotias*. Muita henkisiin ominaisuuksiin luokittelemiani assosiaatioita ovat: *omasta mielestään lupaava laulaja (M), ei stressaa tulevasta (N), taiteellinen (N), heppatyttö (N), on kiinnostunut näyttelemisestä tai musiikin teosta (N)*. *Aino Sireeni* mielletään siis melko usein luovaan toimintaan.

Seuraavaksi käsittelen *Aino Sireenistä* assosioituja ulkoisia ominaisuuksia. Miehet ovat assosioineet huomattavasti vähemmän ulkoisia ominaisuuksia kuin naiset, sillä miehet ovat kertoneet 9 ja naiset 20 ulkoisiin ominaisuuksiin liittyvää assosiaatiota. Nämä assosiaatiot liittyvät *Ainon* vaatetukseen, ulkonäköön, ulkoiseen toimintaan, omistussuhteisiin, varallisuuteen ja fyysiseen sairauteen. Näistä ulkonäköä (miehillä kaksi ja naisilla yhdeksän assosiaatiota) ja toimintaa (miehillä seitsemän ja naisilla kahdeksan assosiaatiota) on assosioitu eniten. Naiset ovat kertoneet mieltävänsä *Ainon* ulkonäköön seuraavia ominaisuuksia: *lävistys kasvoissa, punaiset hiukset ja etuhiukset, graafisesti leikattu tukka, kaunis, harmaahiuksinen, vaalea, aika pitkä ihminen, sievästi ikääntynyt, hienostorouva*. Selkeää yksimielistä mielikuvaa nimestä ei synny, sillä mielikuvat vaihtelevat lävistetystä työstä hienostorouvaan. Miesvastaajien kaksi mielikuvaa *Ainon* ulkonäöstä ovat, että hän on *vaaleatukkainen* ja *söpö*. Kaksi naisvastaajaa on assosioinut myös *Ainon* vaatetusta siten, että toinen on mieltänyt hänen *pukeutuvan punaiseen* ja toinen mieltäisi hänen *tykkäävän pukeutua mustaan*.

Naisvastaajat ovat kertoneet *Aino Sireenin* ulkoiseen toimintaan liittyvistä assosiaatioista näin: *lellii lapsenlapset piloille, hymyilee paljon, hänellä on kova tarve olla oikeassa, levitellä ilkeitä juoruja ja järjestää seksiorgioita joista tietävät vain kaupungin taiteilijapiirit, oppilaskunnan puheenjohtaja, hyvä koulussa ja menestyy opinnoissaan kohtalaisesti*. Mielikuvat ovat siis hyvin hajanaisia, mutta kuten aikaisemminkin, ne jakaantuvat pääosin kahteen ääripäähän, sillä toisaalta *Aino* mielletään hymyileväksi ihmiseksi ja oppilaskunnan puheenjohtajaksi, mutta toisaalta myös ilkeiden juorujen levittelijäksi. Miesvastaajat taas ovat assosioineet *Ainon* ulkoista toimintaa seuraavilla mielikuvilla: *R-kioskilla pyörivä mummo, pelailee pelikonetta ja juttelee kaikkien kanssa, kertoo elämästään mistä milloinkin, huutaa seksin aikana kuin sireeni ja tuo erilaisuutta esille kaikin tavoin*. Kuten aikaisemminkin, miesten mielikuvat viittaavat enemmän vanhempaan ihmiseen verrattuna naisiin. Muita molempien sukupuolten harvemmin miellettyjä ulkoisia assosiaatioita ovat seuraavat: *rikas* (M), *reumatismi riesana* (N), *paljon ystäviä* (N) ja *paljon kavereita* (N).

Aineistoni vastaajilla on assosioitunut *Aino Sireenistä* kahdeksan assosiaatiota (miehillä kaksi ja naisilla kuusi), jotka olen luokitellut kuuluvaksi luokkaan elämänhistoria. Näiden assosiaatioiden mukaan *Aino* olisi aikoinaan *nähty sodan* (N), *viettänyt elämänsä kotiäitinä ja pitänyt talosta huolta* (N) sekä *avioitunut nuorena* (N). Lisäksi muutaman assosiaation mukaan hän ei olisi alkuperäiseltä nimeltään *Aino Sireeni: sukunimen selvästi valinnut naimisiin mennessä uudelleen* (N), *keksinyt itselleen ja perheelleen sukunimen* (N), *keksitty nimi* (M), *Aino Sireeni (aiemmin Möttönen)* (M) ja *oikea nimi on Anni Kauhanen* (N). Nimi kuulostaa aineistoni vastaajien mielestä ilmeisesti niin oudolta, ettei sitä voi olla syntymänimenä.

Aino Sireenistä syntyneissä mielikuvissa on mielenkiintoista se, että suurin osa niistä ei vastaa yleisesti tunnettuun mielikuvaan vaaleasta ja suomalaisesta *Aino*-tytöstä. Nimi voitaisiin liittää myös Kalevalan kuvaan Ainosta, mutta tämä mielikuva ei näyttäisi olevan yleinen vastaajieni keskuudessa. Oletan erikoisen sukunimen olevan syynä siihen, etteivät mielikuvat ole niin perinteisiä kuin mitä ne olisivat voineet olla etunimen perusteella. Mielikuvat voisivat olla hyvinkin erilaisia, jos *Ainon* sukunimi olisi ollut esimerkiksi *Haapasaari*, kuten Heinosen (2008) pro gradu -tutkielmassa.

7.3. Camilla Stenholm

Kolmantena tarkastelen muita mielikuvia henkilöstä *Camilla Stenholm*. Vastaajilla on syntynyt mielikuvia *Camillan* syntyperästä, elämäntavoista, työstä ja opiskelusta, henkistä ja ulkoisista ominaisuuksista sekä perhetaustasta. Lisäksi miesvastaajat ovat kertoneet muutamasta assosiaatiosta *Camillan* elämänhistoriaan liittyen. Koska *Camilla Stenholm* on ruotsinkielinen henkilönnimi, moni assosiaatio perustuu stereotyyppioihin, jotka liittyvät suomenruotsalaisuuteen. Aineistostani löytyykin paljon *Camillan* syntyperään liittyviä mielikuvia (naisilla 25 ja miehillä 17 assosiaatiota). Hänet on assosioitu syntyperältään *suomenruotsalaiseksi* (naiset 21 ja miehet 9 assosiaatiota), *ruotsalaiseksi* (molemmilta sukupuolilta kaksi assosiaatiota), *rantaruotsalaiseksi* (miehiltä kaksi assosiaatiota), *ruotsinsuomalaiseksi* (naisilta yksi assosiaatio) ja *kaksoiskansalaiseksi* (miehiltä yksi assosiaatio). Lisäksi yksi naisvastaaja on kertonut assosioivansa *Camillan* joko *ruotsalaiseksi tai suomenruotsalaiseksi*. Naisten vastauksista ei löydy assosiaatioita *Camilla Stenholmin* äidinkielestä, mutta miesten vastauksista löytyy kolme assosiaatiota, joissa hänet mielletään *ruotsinkieliseksi*. Kaiken kaikkiaan miesten ja naisten assosiaatiota ovat hyvin samantyyppisiä.

Camillan elämäntapaan liittyvät assosiaatiot (naisilla 20 ja miehillä 12 assosiaatiota) koskevat pitkälti hänen harrastuksiaan ja asumistaan. Naisvastaajien mielikuvissa *Camilla Stenholmin* elämään kuuluu seuraavia harrastuksia: *urheilu, golf, ratsastus, sisustusblogin kirjoittaminen ja matkustelu*. Miesvastaajat puolestaan ovat mieltäneet hänelle harrastuksiksi *puutarhanhoidon, matkustelun, purjehtimisen, liikunnan, saliuurheilun, baareissa käymisen ja kavereiden kanssa autolla ajelun*. Näistä kaikista golf, ratsastus, matkustelu ja purjehtiminen liittyvät todennäköisesti siihen, että *Camilla* mielletään usein melko varakkaaksi henkilöksi, joten hänen harrastuksensakin ovat hiukan kalliimpia ja niihin liittyy tietty sosiaalinen status.

Asumiseen liittyvät assosiaatiot liittyvät yleensä joko asuinkuntaan tai asumismuotoon. Naisvastaajat ovat assosioineet *Camillan* asuvan *Turussa, Helsingin kantakaupungissa ja jollain ruotsinkielisellä alueella kuten Tammisaaressa*. Lisäksi naisten vastauksissa on ollut neljä assosiaatiota siitä, että hän asuu *Vaasassa*. Yksi naisvastaaja on mieltänyt hänen asuvan joko *Vaasassa tai Turussa*, ja toinen naisvastaaja on assosioinut hänen muuttaneen (vastaaja ei kerro minne) *Länsi-Suomesta*. Miesvastaajien mielikuvat ovat melko

samanlaisia, sillä he ovat mieltäneet *Camillan* asuvan *Helsingin Kalliossa, Jyväskylässä* ja *Vaasassa*. Kaksi miesten mielikuvaa viittaa siihen, että *Camilla* asuisi *rannikkoseudulla*. Näistä Jyväskylä on ainoa asuinpaikka, joka ei ole aivan odotuksenmukainen, jos näitä mielikuvia verrataan luvun viisi asuinpaikan assosiaatioihin ja Heinosen (2008) tuloksiin, joissa suomenruotsalainen nimi mielletään eniten Etelä- ja Länsi-Suomeen.

Vain naisvastaajat ovat kirjoittaneet kyselylomakkeeseen asumismuotoon ja muihin elämäntapoihin liittyviä mielikuvia. Asumismuotoon viittaavat mielikuvat kielivät myöskin *Camillan* varakkuudesta: *Asuu joko yksin, tai jos kihloissa, kihlatun kanssa kerrostalossa omistusasunnossa, iso talo ja hänellä on tyylikkäästi sisustettu koti*. Muihin elämäntapaan liittyviin mielikuvuihin liittyy alkoholin käyttö: *nauttii toisinaan lasillisen hyvää viiniä sekä Camilla Stenholmin vauhdikas elämä: aktiivisen elämäntavan omaava nainen ja villi elämä*.

Työhön ja opiskeluun liittyviä assosiaatioita löytyy naisten vastauksista 22 ja miesten vastauksista 17 assosiaation verran. Selkeästi eniten (naisilla yhdeksän ja miehillä viisi assosiaatiota) esiintyy mielikuvia siitä, että *Camilla Stenholm* pyrkii opiskelemaan, opiskelee tai on valmistunut *korkeakoulusta*. Hänet on mielletty opiskelemaan muun muassa *ammattikorkeakouluun, Hankeniin, yliopiston humanistiseen tiedekuntaan, lääketieteelliseen tiedekuntaan ja kauppatieteiden tiedekuntaan*. Toinen yleinen mielikuva on, että *Camillan* ajatellaan olevan *bisnesnainen ja tekevän uraa* (naisilla neljä ja miehillä kolme assosiaatiota). Näiden lisäksi hänelle on mielletty useita eri ammatteja, joita esittelen osan esimerkeissä 148–154.

- (148) *Camilla on vaalea, työskentelee vaatekaupassa ja pyrkii yliopistoon lukemaan kauppatieteitä tai jotain viestintään liittyvää.* (N)
- (149) *Työskentelee H&M ja on kiinnostunut muodista.* (M)
- (150) *Kauneudenhoitoalalla* (N)
- (151) *Työskentelee toimistotyössä.* (N)
- (152) *Työskentelee hyvä palkkaisessa toimistotyössä.* (M)
- (153) *Vaasalainen kampaamoyrittäjä.* (M)
- (154) *Hän voisi olla vaasalainen kosmetologi.* (N)

Kuten esimerkeistä huomataan, *Camillaa* on assosioitu muun muassa *vaatekauppaan, kauneudenhoitoalalle, toimistotyöhön, kampaamoyrittäjäksi sekä kosmetologiksi*. Muutamissa mielikuvissa esiintyy ajatus siitä, että *Camilla Stenholmilla* on hyvä palkka, kuten

esimerkissä 152. Mielikuvat työelämästä ja hyvästä palkasta liittyvät todennäköisesti mielikuvaan *Camillan* suomenruotsalaisuudesta, sillä Suomessa elää vahvasti stereotypia menestyneistä ja varakkaista suomenruotsalaisista. Yksi miesvastaaja onkin kertonut kyselylomakkeen perustelut-osiossa näin: ”*Suomenruotsalainen sukunimi luo heti mielikuvan menestyneestä yksilöstä.*” Aineistoni perusteella voidaan todeta, että tätä stereotypiaa esiintyy myös jonkin verran Oulun seudulla asuvien ihmisten keskuudessa.

Camilla Stenholmista on assosioitu melko vähän henkisiin ominaisuuksiin liittyviä mielikuvia verrattuna ulkoisiin ominaisuuksiin. Henkisiin ominaisuuksiin liittyvät assosiaatiot koskevat lähinnä *Camillan* ikää (naisilla kuusi ja miehillä kolme assosiaatiota), luonteenpiirteitä (naisilla viisi ja miehillä kahdeksan assosiaatiota), mieltymyksiä ja kiinnostuksen kohteita (naisilla viisi assosiaatiota ja miehillä yksi assosiaatio). Iän puolesta *Camillaa* mielletään eniten *nuoreksi* henkilöksi (naisilla neljä assosiaatiota ja miehillä yksi assosiaatio), mutta molemmista sukupuolesta löytyy myös muutama assosiaatio siitä, että hän olisi *rouvashenkilö* ja *keski-ikäinen*. Nämä assosiaatiot vastaavat jo aikaisemmin käsittelemiäni ikäassosiaatioita luvussa 4.

Naisvastaajat ovat mieltäneet *Camillalle* seuraavia luonteenpiirteitä: *ylpeä, omanarvontuntoinen, erittäin itsevarma, perhekeskeinen ja kylmä ihminen*. Miesten vastauksista olen luokitellut taas seuraavat mielikuvat hänen luonteenpiirteikseen: *ikuinen teini, vitsikäs, tavallinen, huomiota kerjäävä, ylimielinen, ulkonäkökeskeinen, ajatusmaailmaltaan vähän kuin Johanna Tukiainen, pappa betalar -tyyppiä ja todellisuudentaju vähän hämärtynyt*. Naivastaajien mielikuvat ovat jonkin verran positiivisempia kuin miesten. Naisten mielikuvissa *Camilla* tuntuu olevan rohkeasti itsevarma ja ylpeä itsestään, kun taas miehet mieltäisivät hänet enemmän ylimieliseksi ja ulkonäkökeskeiseksi. Toki hänet mielletään myös ihan tavalliseksi, vitsikkääksi ja perhekeskeiseksi, jotka voidaan mieltää positiivisiksi ominaisuuksiksi.

Lisäksi henkisistä ominaisuuksista olen luokitellut mieltymyksiin ja kiinnostuksen kohteisiin seuraavat assosiaatiot: *aikaansa seuraava (N), ei välitä hyväntekeväisyydestä tai ekologisuudesta (N), tykkää veneillä (N), tykkää merkkituotteista (N), laatumietoinen (N) ja kiinnostunut muodista (M)*. Yhteistä näillä mielikuvilla on se, että *Camilla Stenholmin*

ajatellaan olevan perillä trendeistä ja hän panostaa laatuun. Näiden lisäksi yksi miesvastaaja on assosioinut Camillan olevan *pakkoruotsin vihaaja, vaikka onkin suomenuotsalainen*.

Kaiken kaikkiaan *Camilla Stenholmista* on assosioitunut eniten ulkoisiin ominaisuuksiin liittyviä assosiaatioita (naisilla 57 ja miehillä 24 assosiaatiota). Nämä assosiaatiot liittyvät lähinnä ulkonäköön, vaatetukseen ja varallisuuteen. Mielenkiintoista on, että vastaajien mielikuvat *Camillan* ulkonäöstä ovat todella yhtenevät. Eniten häntä mielletään *vaaleahiuksiseksi* (naisilla 20 ja miehillä neljä assosiaatiota), *hoikaksi* (naisilla kolme ja miehillä yksi assosiaatio) ja *kauniiksi* naiseksi (naisilla kolme ja miehillä kaksi assosiaatiota) Muita vain kerran tai kaksi mainittuja mielikuvia ulkonäöstä ovat seuraavat: *pitää huolen ulkonäöstään* (M), *hieman liioiteltu tekorusketus* (M), *vetää miehiä puoleensa* (N), *purkkirusketus* (N) *oranssihiuksinen* (N), *hyvin hoidettu keski-ikäinen nainen* (N).

Naisvastaajat ovat assosioineet huomattavasti enemmän *Camillan* vaatetusta kuin miehet, sillä naisten vastauksista löytyy aiheeseen liittyen 20 ja miehiltä kaksi assosiaatiota. Eniten *Camillaa* mielletään vaatetukseltaan *tyylikkääksi* ja *hyvin pukeutuvaksi* (naisilla 11 assosiaatiota). Lisäksi naisten keskuudesta löytyy muutama assosiaatiota siitä, että *Camilla* käyttää *korkokenkiä* ja *jakkupukuja*. Esittelen myös vain kerran mainittuja mielikuvia vaatetukseen liittyen: *puuterinvärinen paita* (N), *neutraali tyyli* (N), *käyttää vaaleita sävyjä* (N), *jalassa aina suorat housut* (N), *minihametyyppi* (N), *käyttää paljon koruja* (M), *käyttää paljon turkiksia* (M).

Suomenruotsalaisuus vaikuttaa todennäköisesti mielikuviin vaaleista hiuksista, mutta lisäksi kyselylomakkeen perustelut-osiossa kolme naisvastaajaa ja yksi miesvastaaja on kertonut perustavansa mielikuvansa *Salatut elämät* -sarjan hahmoon *Camilla Mustavaaraan*, joka on ulkonäöltään vaalea, hoikka, kaunis ja tyylikäs. Heinosen (2008: 116) mukaan erityisesti fiktiiviset hahmot vaikuttavat usein vastaajissa syntyneisiin mielikuviin, joten mielikuvat voisivat hyvinkin selittyä sarjan hahmolla. *Salatut elämät* on kuitenkin yksi kaikkien aikojen suosituimmista suomalaisista tv-sarjoista, sillä sitä on esitetty jo 20 vuoden ajan, joten se on varmasti monille Oulun seudulla asuville tuttu.

Myöskin *Camilla Stenholmin* varallisuudesta (naisilla neljä ja miehillä kymmenen assosiaatiota) vastaajat ovat lähes yksimielisiä. Eniten *Camillaa* mielletään *hyvin toimeentulevaksi, rikkaaksi* tai olevan *varakkaasta perheestä*. Ainoastaan yksi miesvastaaja on kertonut mieltävänsä hänet *keskituloiseksi*. Nämä assosiaatiot syntyvät todennäköisesti ajatuksesta, että *Camilla Stenholm* on suomenruotsalainen. Esimerkiksi yksi aineistoni miesvastaaja on kertonut perustelut-osiossa, että ”ruotsinkielisestä sukunimestä tulee heti vaikutelma, että henkilö olisi rikas tai rikkaasta suvusta”. Myös naisvastaajien keskuudessa löytyy lähes samanlainen perustelu, sillä eräs naisvastaaja on kirjoittanut näin: ”*Nimi viittaa suomenruotsalaisuuteen ja jotenkin siitä tulee aina mieleen sellainen rikkaampi ja paremmasta perheestä oleva kuva.*” Tällaisesta ajattelutavasta kertoo myös suomenruotsalaisista käytetty ja melko yleisesti tunnettu stereotyyppinen termi *bättre folk*, jota yksi aineistoni naisvastaaja käyttääkin perustellessaan mielikuviaan: ”*Ruotsalainen nimi tuo mielikuvan elitistisyydestä ja "muuta parempi ihminen"-asenteesta. Luultavasti johtaa juurensa muutenkin suomenruotsalaisiin yhdistettyyn bättre folk -nimitykseen.*”

Muut ulkoisiin ominaisuuksiin liittyvät mielikuvat liittyvät *Camilla* omistamiin asioihin (kaksi naisten assosiaatiota), sosiaalisiin suhteisiin (kolme naisten assosiaatiota), hänen toimintaansa (yksi miehen assosiaatio) ja puhetapaansa (yksi miehen assosiaatio). *Camilla* omistaa vastaajien mukaan *villakoiran* ja *Audin*. Sosiaalisista suhteista kaikki assosiaatiot viittaavat siihen, että hänellä on *paljon kavereita* ja *laaja sosiaalinen piiri*. Lisäksi *Camilla* on miesvastaajien mielestä opiskellut *tavat ja etiketin, mutta ei osaa soveltaa, kuten useimmilla pyrkyreillä on aina tapana* sekä hän *puhuu korostetusti ruotsalaisella aksentilla tai viljelee lainasanoja puheessaan*.

Camilla Stenholmin perhetaustaan liittyviä assosiaatioita löytyy aineistostani melko vähän, sillä naisten assosiaatioista seitsemän ja miesten assosiaatioista vain kaksi liittyvät jollain tapaa *Camillan* perheeseen. Nämä assosiaatiot liittyvä lähinnä hänen siviilisäätyynsä (naisilla neljä ja miehillä kaksi assosiaatiota). Kaksi naisvastaajaa ja yksi miesvastaaja mieltäisi *Camilla Stenholmin* sinkuksi. Täysin samassa suhteessa vastaajat mieltäisivät hänet kihloihin tai naimisiin. Muita naisvastaajien perheeseen liittyviä assosiaatioita ovat: *perheen ainut lapsi, hyvät perhesuhteet ja lapset aikuisia, kaksi koiraa ja mies*. Mitään selkeästi suosituinta assosiaatiota vastauksista ei siis löydy.

Lopuksi käsittelen *Camilla Stenholmin* elämänselän historiaan liittyviä mielikuvia, joita vain miesvastaajat ovat aineistossani kertoneet viiden assosiaation verran. Esittelen nämä assosiaatiot seuraavissa esimerkeissä 155–159.

(155) *Vanhemmilla supisuomalaiset etunimet nimesivät tyttärensä **Camillaksi** siinä uskossa, että nimi olisi erityisen hieno.* (M)

(156) *Entinen Kiviholma, joka on koettanut löytää arvostusta saavutuksilleen ja vaihtoi sukunimensä.* (M)

(157) *Suku lähtöisin länsirannikolta.* (M)

(158) *Kotoisin Vaasasta.* (M)

(159) *Saanut aina kaiken, mitä on halunnut.* (M)

Esimerkit 155–156 viittaavat *Camillan* nimeen siten, että joko hänen vanhempansa tai hän itse on halunnut nimen kuulostavan erityisen hienolta. Esimerkki 159 kertoo enemmän *Camillan* etunimen historiasta, mutta olen laskenut sen kuitenkin luokkaan elämänselän historia, koska se on kaikista assosiaatioryhmistä lähimpänä etunimen historiaa. Esimerkit 157–158 taas koskevat sitä, mistä *Camilla* on alun perin kotoisin. Molemmissa esimerkeissä hänen alkuperäiseksi asuinpaikakseen mielletään Länsi-Suomi. Lisäksi esimerkin 159 miesvastaaja on assosioinut *Camilla Stenholmin* saaneen elämänsä aikana *aina kaiken, mitä on halunnut*.

7.4. Ali Shirzad

Viimeisenä käsittelen muita mielikuvia henkilöstä *Ali Shirzad*. Molemmat sukupuolet ovat nimenneet syntyperään, työhön ja opiskeluun, perhetaustaan, sekä henkisiin ja ulkoisiin ominaisuuksiin liittyviä assosiaatioita. Lisäksi miesvastaajat ovat assosioineet *Alin* elämäntapoihin ja elämänselän historiaan liittyviä mielikuvia. Nimi *Ali Shirzad* mielletään usein maahanmuuttajataustaiseksi, joten monien vastaajien mielikuvat perustuvatkin stereotypiaan maahanmuuttajista.

Naisvastaajat ovat kertoneet 28 ja miehet 23 *Alin* syntyperää koskevaa assosiaatiota. Jotkut assosiaatioista menevät myös päällekkäin siten, että vastaaja on voinut assosoida häntä esimerkiksi joko maahanmuuttajaksi tai turvapaikanhakijaksi. Muutaman näistä assosiaatioista olisi luokiteltavissa myös assosiaatioryhmään elämänselän historia, mutta olen laskenut kaikki sellaiset mielikuvat syntyperään, joissa millään tavalla viitataan siihen,

että *Ali* tai hänen vanhempansa eivät ole kotoisin Suomesta. Useimmin häntä assosioidaan *maahanmuuttajaksi* (naisilla 20 ja miehillä 14 assosiaatiota), *pakolaiseksi* (naisilla seitsemän ja miehillä kolme assosiaatiota) tai *turvapaikanhakijaksi* (naisilla yksi assosiaatio ja miehillä neljä assosiaatiota). Nämä assosiaatiot ovat hyvinkin odotuksenmukaisia niiden vierasperäisyyden ja viime vuosina useiden Suomeen hakevien turvapaikanhakijoiden vuoksi. Jos tutkimukseni olisi tehty ennen vuoden 2015 pakolaiskriisiä, todennäköisesti aineistosta puuttuisivat lähes kokonaan mielikuvat pakolaisesta tai turvapaikanhakijasta. Mielikuvissa mainitaan kuitenkin melko usein siitä, että *Ali* on joko tullut nuorena Suomeen vanhempiensa kanssa tai hän on vastikään muuttanut Suomeen jostain muualta. Naisvastaajilla kolme assosiaatiota ja miesvastaajilla kymmenen assosiaatiota viittaavat siihen, että *Alin* ajatellaan tulleen *Lähi-Idästä*, *Iranista* tai *Irakista*. Näistä ainakin Irak on sellainen maa, josta suurin osa turvapaikanhakijoista on kotoisin (Maahanmuuttovirasto). Muita harvemmin esiintyviä mielikuvia *Ali Shirzadin* syntyperästä on, että hänen mielleltään olevan vain *ulkomaalaistaustainen* (N), *Itä-Euroopasta* (N), *arabi* (N) ja *romani* (N).

Lisäksi vastaajat ovat kertoneet useita (naisilla 20 ja miehillä 21 assosiaatiota) *Ali Shirzadin* työhön ja opiskeluun liittyviä mielikuvia. Eniten häntä on mielletty ravintola-alalle (naisilla neljä ja miehillä kahdeksan assosiaatiota) ja ravintola-alasta vielä eniten joko *pizzerian omistajaksi* tai *pizzerian henkilökunnaksi*. Miehet näyttäisivät mieltävän *Alia* hiukan enemmän pizzeriaan töihin, sillä heiltä löytyy jopa seitsemän assosiaatiota liittyen pizzeriassa työskentelyyn, kun taas naisvastaajien keskuudesta löytyy vain yksi tällainen assosiaatio. Muita ravintola-alaan liittyviä mielikuvia ovat seuraavat: *pyörittää omaa ravintolaa* (M), *pitää etnistä ravintolaa* (N), *ollut ravintolabisneksessä 15 vuotta* (N) ja *työskentelee tällä hetkellä isänsä perustamassa ravintolassa* (N). Mielikuvat ravintolabisneksestä eivät ole yllättäviä, sillä moni maahanmuuttaja elättää Suomessa itsensä kyseisellä alalla ja Suomessa elää melko vahvasti stereotypia pizzeriassa työskentelevästä maahanmuuttajasta.

Muitakin kuin ravintola-alaan liittyviä ammatteja on assosioitu molempien sukupuolten vastauksissa. Esittelen näitä assosiaatioita seuraavissa esimerkeissä 160–167.

(160) *Taksikuski tai vastaava.* (M)

(161) *Roska- tai bussikuski juuri tullut maahan hakee koulutuspaikkaa.* (M)

(162) *--on kouluttautunut jollekin käytännölliselle alalle, ehkä sähkömieheksi.* (N)

(163) *Rakennustyömaalla töissä.* (N)

- (164) *Työskentelee siivoojana, pizzariassa tai muussa työpaikassa, mihin on vaikea löytää työntekijöitä.* (N)
 (165) *Palvelualalla töissä.* (M)
 (166) *Entinen yliopistolehtori Lähi-Idästä. Tullut turvapaikanhakijana Suomeen, nykyisin jakaa postia työkseen.* (M)
 (167) *Itä-Euroopasta Suomeen tullut insinööri.* (N)

Esimerkeistä 160–165 huomataan, että *Ali Shirzadia* on mielletty muun muassa *taksi-, roska- ja bussikuskiksi, sähkömieheksi, siivoojaksi, sekä rakennustyömaalle että palvelualalle*. Lisäksi esimerkeissä 162 ja 164 vastaajat ovat kertoneet *Alin* kouluttautuneen jollekin käytännölliselle alalle, ja hänen olevan *työpaikassa, johon on muuten vaikea löytää työntekijöitä*. Uskoisin näiden mielikuvien olevan melko tyypillisiä silloin, kun puhutaan maahanmuuttajien työllistymisestä. Huonon kielitaidon vuoksi maahanmuuttajan voi olla vaikea löytää muuta kuin käytännöllistä työtä tai sellaista työtä, johon on vaikea löytää juuri ketään. Kuitenkin aineistostani löytyy myös harvakseltaan assosiaatioita, joissa *Ali* mielletään korkeakoulutetuksi, kuten esimerkissä 167 hänet on mielletty *insinööriksi*. Lisäksi esimerkissä 166 miesvastaaja on assosioinut *Alin* entiseksi yliopiston lehtoriksi, mutta Suomessa hän *jakaa postia* työkseen. Tämä assosiaatio vastaa varmasti melko hyvin todellisuutta, koska korkeakoulutettujen turvapaikanhakijoiden on usein vaikeaa saada koulutukselleen sopivaa työtä Suomessa.

Lisäksi aineistosta löytyy yhteensä kuusi assosiaatiota siitä, että *Ali Shirzad* on *työtön, hänellä ei ole koulutusta* tai *hän kokee työllistymisen vaikeaksi*. Naisten vastauksista kolmessa mainitaan, että *Alin* on *vaikea löytää töitä kielitaidottomuuden vuoksi* (vaikka hän olisi korkeasti koulutettu). Ketään muuta nimenkantajaa ei kuitenkaan ole mielletty niin usein työttömäksi kuin *Alia*, vaikkakin hänet kuitenkin on useammin mielletty työelämään kuin työttömäksi. Lisäksi vastauksista löytyy 12 assosiaatiota siitä, että *Ali hakee opiskelemaan, opiskelee* tai *on valmistunut*. Näistä 12 mielikuvasta neljä viittaa korkeakouluun ja loput joko toisen asteen tutkintoon, suomen kielen opiskeluun tai yleisesti vastaaja on vain maininnut opiskelun.

Ali Shirzadin perhetaustasta löytyy muutama (naisilla kuusi ja miehillä kolme assosiaatiota) perhetaustaan liittyvä assosiaatio. Molempien sukupuolten assosiaatioista löytyy kaksi mielikuvaa siitä, että *Ali* on perheellinen mies. Näiden lisäksi yksi naisvastaaja kertoo *Alin olleen naimisissa kantasuomalaisen kanssa aikaisemmin* sekä yksi naisvastaaja

kertoo hänellä olevan *hyvät perhesuhteet*. Kaksi naisvastaajaa on assosioinut hänet *perheettömäksi* ja yksi naisvastaaja mieltää *Alin haaveilevan omasta perheestä*. Yksi miesvastaajan assosiaatio liittyy *Alin* sisaruksiin siten, että hänellä mainitaan olevan *veli*. Mitään yhtä selkeästi suosituinta assosiaatiota *Alin* perheestä ei siis aineistosta löydy.

Ali Shirzadin henkisistä ominaisuuksista on assosioitu muun muassa ikää (naisilla kaksi ja miehillä kolme assosiaatiota), luonteenpiirteitä (naisilla neljä ja miehillä kolme assosiaatiota), kiinnostuksen kohteita (miehillä yksi assosiaatio) sekä uskontoa (miehillä kaksi assosiaatiota). Iältään häntä on mielletty eniten *nuoreksi mieheksi*, mutta yhden miesvastaajan mukaan myös *lapsiksi*. Lisäksi yhden miesvastaajan mukaan *Ali* on ilmoittanut iäkseen 17, mutta on oikeasti sitä vanhempi. Tämän kaltainen mielikuva *Alin* iästä oli odotettavissa, sillä turvapaikanhakijoiden iän valehteleminen on ollut mediassa kohauttanut aihe.

Alin luonteesta taas on mainittu seuraavanlaisia piirteitä: *normaali ihminen* (M), *haluaa elää hiljaista elämää* (M), *naapurin hiljainen kaveri* (M), *sosiaalinen* (N), *kohtelias* (N), *hymyileväinen* (N) ja *tykätty tyyppi* (N). Miesvastaajat siis näyttäisivät assosioivan *Alin* melko normaaliksi, rauhalliseksi ja hiljaiseksi ihmiseksi, kun taas naiset päinvastoin ajattelevat hänen olevan sosiaalinen, iloinen ja tykätty. Mielikuvat ovat siis melko poikkeavia sukupuolten kesken. Luonteenpiirteiden lisäksi miesvastaajat ovat assosioineet *Ali Shirzadin haaveilevan nyrkkeilystä, muslimitaustaiseksi ja vastoin ennakko-oletuksia kristityksi*. Muita henkisiä ominaisuuksia, joita en ole pystynyt luokittelemaan aiemmin mainittuihin ryhmiin ovat: *kokee joskus yksinäisyyttä* (N), *tietää juurensa, mutta ei tee niistä numeroa* (M), *antanut menneiden olla menneitä jo vuosikymmeniä sitten* (M).

Ulkoisista ominaisuuksista on assosiaatioita liittyen *Ali Shirzadin* ulkonäköön (naisilla viisi ja miehillä kaksi assosiaatiota), vaatetukseen (naisilla kaksi assosiaatiota) sekä puhetapaan (naisilla kolme ja miehillä yksi assosiaatio). Naisten mielikuvat koskevat siis useammin ulkoisia ominaisuuksia kuin miesten. Aineistostani löytyy seuraavia assosiaatioita liittyen *Alin* ulkonäköön: *hoikka ja pitkä* (N), *tumma* (N), *tummat piirteet* (N), *sivuhiuksiin ajeltu kuvioita ja pääläen pidemmissä hiuksissa on vähän vahaa pitämässä niitä kampauksessa* (N), *tarkkaan siistitty parta* (N), *parta* (M), *parta kasvaa ainakin rinnuksille asti* (M). Kaksi naisvastaajaa on mieltänyt *Alin* pukeutumiseltaan *trendikkääksi* sekä

hänellä on *hienot ja kalliit vaatteet*. Lähes kaikki nämä mielikuvat vastaavat stereotyyppistä kuvaa Irakilaisesta maahanmuuttajasta, mutta naisten mielikuvat vaikuttavat olevan jonkin verran myönteisempiä kuin miesten. Puhetapaan liittyvät assosiaatiot liittyvät kaikki siihen, että *Ali* puhuu *hyvää ja sujuvaa suomea*. Muita ulkoisiin ominaisuuksiin liittyviä mielikuvia ovat sosiaaliset suhteet sekä hänen toimintansa. Kaksi naisvastaajaa on assosioinut *Alille laajan kaveripiirin* ja hänellä olevan *paljon suomalaisia kavereita*. Mutta kuitenkin yksi naisvastaajan assosiaatio viittaa siihen, että hän *kohtaa rasismia ja epäluottamusta*. Yksi miesvastaaja puolestaan mieltäisi hänen *ajavan bemaria*.

Lisäksi miesvastaajat ovat assosioineet *Ali Shirzadin* elämäntapoihin (viisi assosiaatiota) ja elämänhistoriaan (yksi assosiaatio) liittyviä asioita. Elämäntapaan liittyvät mielikuvat koskevat kaikki hänen asumistaan. *Ali* mielletään useimmiten asumaan Helsingin seudulle: *asunee Helsingissä, luonnollisesti päätyneet suurimpaan asutuskeskukseen, asuu pääkaupunkiseudulla ja asuu Itä-Helsingissä*. Lisäksi yksi vastaaja on assosioinut *Alin* asuvan vastaanottokeskuksessa. Mielikuvat ovat odotuksenmukaisia, sillä maahanmuuttajaksi assosioituvat nimet mielletään yleensä eniten Etelä-Suomeen ja vastaanottokeskus on melko tyypillinen asuinpaikka juuri maahan saapuneelle turvapaikanhakijalle. Yksi elämänhistoriaan liittyvä assosiaatio koskee sitä, että *Ali Shirzad on elänyt uudessa kotimaassaan elämänsä*.

Mielikuvat *Ali Shirzadista* vastaavat siis melko tyypillisiä stereotyyppioista maahanmuuttajasta, vaikka poikkeuksiakin aineistostani on löytynyt. Vaikka mielikuvat ovat stereotyyppisiä, niistä huokuu vain vähän rasistisia mielipiteitä, joka kertoo mielestäni jotain Oulun seudulla asuvien asenteista maahanmuuttajia kohtaan. Toisaalta tähän vaikuttaa vuosi (2016), jolloin olen aineistoni kerännyt. Jos olisin levittänyt kyselylomaketta vuosien 2018 ja 2019 taitteessa, kun Oulussa uutisoitiin maahanmuuttajien seksuaalirikos-epäilyistä, mielikuvat olisivat voineet olla paljon negatiivisempia.

8. PÄÄTÄNTÖ

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on ollut selvittää Oulun seudulla asuvien ihmisten mielikuvia henkilönnimistä. Olen keskittynyt tutkimaan nimistä syntyneitä mielikuvia nimenkantajien iästä, asuinpaikasta ja koulutuksesta sekä muista vastaajien vapaasti kertomista mielikuvista. Tavoitteenani on ollut myös selvittää, eroavatko mies- ja naisvastaajien mielikuvat toisistaan. Analysoidessani vastaajien mielikuvia nimenkantajien iästä ja asuinpaikasta, olen samalla vertaillut vastauksia tutkimustietoon etunimien suosionvaihtelusta ja sukunimien alueellisuudesta. Näin olen saanut selville Oulun seudulla asuvien nimitietoutta, josta kerron tarkemmin luvussa 8.1. Luvussa 8.2. taas esittelen vastaajien kertomia koulutukseen liittyviä assosiaatioita sekä muita mielikuvia.

Olen kerännyt aineistoni lokakuussa 2016 sähköisellä kyselylomakkeella. Kyselylomakkeessani olen kysynyt mielikuvia kymmenestä keksimästäni nimestä, joita ovat: *Markku Ilomäki, Camilla Stenholm, Oliver Laitinen, Johanna Ihatsu, Mikko Närhi, Tuula Lämsä, Ali Shirzad, Laura Pirilä, Juhani Kettunen* ja *Aino Sireeni*. Aineistoni koostuu 148 kyselylomakevastauksesta, joista puolet on naisvastaajien ja puolet miesvastaajien kirjoittamia. Kaikki aineistoni vastaajat asuvat Oulun seudulla. Ikään, asuinpaikkaan ja koulutukseen liittyviä mielikuvia olen käsitellyt kvantitatiivisesti, mutta tulosteni tukena olen hyödyntänyt vastaajien kertomia muita mielikuvia ja mielikuvien perusteluita. Lisäksi olen käsitellyt vastaajien kertomia muita mielikuvia *Markusta, Ainosta, Camillasta* ja *Alista* sisällönanalyysin ja sisällön erittelyn avulla.

8.1. Tutkimustulokset etu- ja sukunimien assosiaatioista

Miesten ja naisten käsitykset etunimien ajallisesta vaihtelusta ovat melko samanlaiset keskenään. Sukupuolet ovat olleet lähes täysin samaa mieltä ikäassosiaatioissaan *Markun, Oliverin* ja *Alin* kohdalla. Mies- ja naisvastaajien ikäassosiaatioissa esiintyy eroavaisuuksia muutamassa eri ikäryhmässä *Mikon* ja *Juhanin* kohdalla, mutta molemmat sukupuolet ovat silti assosioineet *Mikkoo* ja *Juhania* eniten samaan ikäryhmään. *Camillan, Johannan* ja *Tuulan* miesvastaajat ovat assosioineet vain hiukan nuoremaksi kuin naisvastaajat. Miesvastaajat ovat mieltäneet puolestaan vanhemmaksi *Lauran* ja *Ainon*. *Lauran* ikäassosiaatioissa ero ei ole huomattava, mutta *Ainosta* syntyneet assosiaatiot ovat

hyvin hajanaiset. Aineistoni nimistä *Aino* onkin ainoa, josta syntyneet ikäassosiaatiot vaihtelevat huomattavasti sekä sukupuolten että assosioitujen ikäryhmien kesken.

Etunimistä syntyneet ikäassosiaatiot vastaavat sitä hypoteesiani, jonka mukaan Oulun seudulla asuvat ihmiset ovat hyvin tietoisia etunimien suosionvaihtelusta. Molempien sukupuolten ikäassosiaatiot vastaavat erittäin hyvin Väestörekisterikeskuksen tutkimustietoa *Camillan*, *Oliverin*, *Johannan*, *Mikon*, *Tuulan*, *Alin*, *Lauran* kohdalla. On kuitenkin tärkeää huomata, että vastaajien on ollut erityisen helppo vastata tutkimustiedon mukaisesti *Camillan*, *Johannan* ja *Mikon* kohdalla, koska näiden nimien todennäköinen ikä jakaantuu hyvin laajalle alalle. Aineistoni ainoa nimi, jonka ikäassosiaatiot poikkeavat selkeästi tutkimustiedosta, on *Markku*. Vastaajista vain 33,1% on assosioinut iän tutkimustiedon mukaan, sillä vastaajat ovat mieltäneet *Markun* hieman nuoremmaksi kuin Väestörekisterikeskuksen mukaan suurin osa *Markuista* todennäköisesti on. Sukupuolia vertailtaessa huomataan, että molemmat sukupuolet ovat vastanneet lähes yhtä hyvin tutkimustiedon mukaan, sillä ainoastaan *Tuulan* kohdalla naisten assosiaatiot vastaavat paremmin tutkimustietoa kuin miesten.

Juhanin ja *Ainon* kohdalla noin puolet vastaajista on assosioinut iän tutkimustiedon mukaisesti. Hiukan yli puolet (51,4%) vastaajista on mieltänyt *Juhanin* samanikäiseksi kuin Väestörekisterikeskuksen mukaan valtaosa *Juhaneista* on. Heinosen (2008: 113) mukaan nimen yleisyys voi vaikuttaa siihen, että etunimestä syntyy paljon eri-ikäisiä nimenkantajia. Juhani on ollut pitkään suosittu nimi, joten sen yleisyys on voinut vaikuttaa siihen, miksi moni vastaaja on mieltänyt *Juhania* jonkin verran nuoremmaksi kuin mitä tutkimustieto osoittaisi. Vähän alle puolet vastaajista (46,6%) on assosioinut *Ainon* sen ikäiseksi kuin suurin osa *Ainoista* todennäköisesti on. Toisaalta on vain luonnollista, ettei nimeä ole mielletty niin vanhaksi kuin tutkimustiedon mukaan suurin *Ainoista* on ollut tutkimushetkellä, sillä 97–116-vuotiaita *Ainoja* ei liene kovinkaan paljoa. Lisäksi *Aino* on perinteinen, uudelleen suosioon noussut nimi, joten tästä syystä nimeä voi olla vaikea assosoida täysin tutkimustiedon mukaan.

Etunimien ajallisen vaihtelun lisäksi mies- ja naisvastaajilla on hyvin samanlaiset käsityksen sukunimien alueellisesta vaihtelusta. Lähes kaikki sukunimet ovat synnyttäneet vastaajissa hyvin samankaltaisia assosiaatioita nimenkantajien asuinpaikasta. Tyypillistä

on se, että mielikuvat jakaantuvat yhden tai kahden asuinalueen kesken. Mies- ja naisvastaajat ovat mieltäneet kaikkia muita nimenkantajia eniten samoille asuinalueille, paitsi *Johanna Ihatsua*. Miesvastaajat ovat assosioineet *Johanna Ihatsun* asuinpaikaksi Itä-Suomen, kun taas naisvastaajat mieltäisivät hänen asuvan Pohjois-Suomessa. Aineistoni perusteella näyttää siltä, että molempien sukupuolten mielestä suurin osa nimistä on pohjois- tai eteläsuomalaisella nimenkantajalla. Moni aineistoni vastaaja on hahmottanut sukunimien alueellisuuden siten, että sukunimi mielletään sinne missä he itse ovat tavanneet kyseistä sukunimeä. Oletan, että tämän takia nimiä on assosioitu eniten juuri omalle asuinalueelle. Heinosen (2008) samankaltaisessa tutkimuksessa myös keskisuomalaiset henkilöt ovat assosioineet nimiä eniten lähelle omaa asuinalueetta ja Etelä-Suomea. Nimiä saatetaan assosioida helposti Etelä-Suomeen, koska se on ikään kuin koko Suomen keskus, jossa asuu myös eniten ihmisiä. Esimerkiksi median välityksellä muualla asuvat ihmiset saavat paljon tietoa eteläsuomalaisista – myös heidän nimistään.

Aineistoni vastaajien käsitykset sukunimien alueellisesta vaihtelusta vastaavat myös melko hyvin tutkimustietoa. Tutkimukseni kahdeksasta suomalaisesta sukunimestä kolme ei ole assosioitu niille tyypillisille asuinalueille. Nämä sukunimet ovat *Närhi*, *Kettunen* ja *Laitinen*. Kuitenkin *Kettusen* kohdalla vastaajat ovat olleet osittain oikeassa asuinpaikan assosiaatioissaan, sillä sukunimen itäisyydestä huolimatta *Kettunen* on myös kainuulainen sukunimi. Nimi on siis yleinen myös osassa Pohjois-Suomea, jonne vastaajat ovat häntä eniten assosioineet. Lisäksi on hyvä ottaa huomioon, että *Närhi*-sukunimeä on kuitenkin mielletty aineistoni vastaajien keskuudessa toiseksi eniten sille tyypilliselle asuinalueelle, etenkin miesvastaajien keskuudessa. Sukunimestä *Ilomäki* on tavallinen eri puolilla Suomea, joten sitä ei voida yhdistää vain yhteen tiettyyn alueeseen. Silti aineistoni vastaajat ovat mieltäneet *Ilomäen* vahvasti keskisuomalaiseksi sukunimeksi.

Lämsä, *Pirilä* ja *Sireeni* ovat sukunimiä, joita on tutkimuksessani assosioitu eniten niille alueille, joissa niitä tyypillisimmin esiintyy. Näistä erityisesti *Lämsä*-sukunimi on tunnistettu hyvin omalle asuinalueelle. *Lämsän* lisäksi *Pirilän* pitäisi olla tuttu sukunimi Oulun seudulla asuville ihmisille, joten tutkimukseni osoittaa, että erityisen hyvin tunnistetaan omalle alueelle tyypilliset sukunimet. Miesvastaajat näyttäisivät tiedostavan paremmin *Ihatsu*-sukunimen alueellisuuden, sillä he ovat assosioineet nimeä tutkimustiedon mukaisesti eniten Itä-Suomeen. Naisvastaajat ovat puolestaan mieltäneet *Ihatsun* asuinalueeksi

Itä-Suomen vasta toiseksi suosituimpana asuinalueena Pohjois-Suomen jälkeen. Tutkimukseni perusteella voidaan siis yleistää, että Oulun seudulla asuvat ihmiset tunnistavat melko hyvin karjalaisen sukunimen. Idän lisäksi *Ihatsua* on assosioitu etenkin naisvastaajien keskuudessa paljon Pohjois-Suomeen, joten vastaajat lienevät tietoisia myöskin siitä, että Oulun seudulla asuu runsaasti karjalaistaustaisia henkilöitä. Oulun seudulla asuvat miehet ovat vastanneet hiukan enemmän tutkimustiedon mukaisesti kuin naiset, sillä he ovat *Ihatsun* lisäksi assosioineet *Närhi*-sukunimeä enemmän sille tyypillisimmälle asuinalueelle. Muissa sukunimien kohdalla sukupuolten väliset asuinpaikan assosiaatiot eivät ole huomattavia.

Tulokseni tukevat hypoteesia, jonka mukaan maahanmuuttajataustaiseksi assosioitu sukunimi ja ruotsinkielinen sukunimi assosioidaan Etelä- ja Länsi-Suomeen. *Stenholmia* on aineistossani assosioitu selkeästi eniten etelä- tai länsisuomalaisen ihmisen sukunimeksi nimen ruotsinkielisyyden takia. Maahanmuuttajataustaiseksi assosioituvat sukunimet mielletään usein Etelä-Suomeen, koska siellä ajatellaan yleisesti asuvan eniten maahanmuuttajia. Toisaalta tutkimukseni maahanmuuttajataustaiseksi assosioituvaa *Shirzad*-sukunimeä olisi ollut luonnollista assosoida enemmän myös pohjoiseen, koska Oulun seudulla asuvat ihmiset ovat varmasti tietoisia siitä, että myös Pohjois-Suomeen on saapunut viime vuosina ennätysmäärä turvapaikanhakijoita. Ihmiset ovat saattaneet tottua ajatukseen, että lähes kaikki maahanmuuttajat asuvat etelässä, eikä vuonna 2015 alkanut pakolaiskriisi ole päässyt ainakaan vielä muokkaamaan näitä mielikuvia.

Tutkimukseni perusteella näyttäisi siltä, että Oulun seudulla asuvien nimitietous on oikeastaan melko hyvä etenkin etunimien suosionvaihtelun osalta. Hypoteesini mukaan sukupuoli vaikuttaisi tuloksiin, mutta tutkimukseni osoittaa, että ikään ja asuinpaikkaan liittyvissä mielikuvissa sukupuoli vaikuttaa vain vähän. Naisvastaajat ovat hahmottaneet etunimien suosionvaihtelua paremmin kuin miehet vain yhden etunimen kohdalla, kun taas miesvastaajat ovat hahmottaneet sukunimien alueellista vaihtelua kahden sukunimen osalta paremmin kuin naiset.

8.2. Tutkimustulokset koulutusassosiaatioista ja muista mielikuvista

Sukupuolten väliset mielikuvat nimenkantajien koulutuksesta eroavat toisistaan enemmän kuin iän ja asuinpaikan assosiaatioissa. Naisvastaajien kohdalla henkilönnimiä on assosioitu eniten ammatti- ja korkeakouluasteelle, kun taas miehet mieltäisivät nimiä eniten ammattikouluasteelle. Molemmat sukupuolet ovat kuitenkin assosioineet kuusi nimenkantajaa kymmenestä samalle koulutusasteelle: *Oliver Laitinen*, *Johanna Ihatsu*, *Tuula Lämsä*, *Laura Pirilä*, *Camilla Stenholm* ja *Ali Shirzad*. Aineistoni vastaajat ovat siis mieltäneet eniten *Oliveria* peruskouluun, *Johannaa* ja *Tuulaa* ammattikouluun, *Lauran* lukioon, *Camillan* korkeakouluun ja *Alin* johonkin muuhun kuin edellä mainittuihin koulutusasteisiin.

Miesten ja naisten koulutusassosiaatiot eroavat kymmenestä nimenkantajasta näiden neljän nimenkantajan kohdalla: *Juhani Kettunen*, *Aino Sireeni*, *Markku Ilomäki* ja *Mikko Närhi*. Aineistoni perusteella näyttäisi siltä, että mitä tunnusmerkittävämpi ja tavallisempi nimi on, sitä enemmän syntyy erilaisia mielikuvia. Puolet miesvastaajista on ollut kuitenkin samaa mieltä naisvastaajien kanssa siitä, että he mieltäisivät *Mikko Närhen* korkeakouluun, mutta puolet miesvastaajista mieltäisi hänet myös ammattikouluun. Naiset ovat assosioineet *Juhania* eniten ammattikouluun ja miehet korkeakouluun. *Markun* osalta assosiaatiot ovat menneet päinvastoin, sillä naiset ovat assosioineet häntä eniten korkeakouluun, mutta miehet ammattikouluun. *Ainon* naiset taas ovat mieltäneet lukioon, mutta miehet peruskouluun. Koulutukseen liittyville mielikuville näyttää kuitenkin olevan hyvin tyypillistä, että toisen sukupuolen eniten assosioitu koulutusaste on toisen sukupuolen toiseksi assosioitu ja toisinpäin.

Ikään, asuinpaikkaan ja koulutukseen liittyvien mielikuvien lisäksi olen tarkastellut vastaajien kertomia muita mielikuvia *Markku Ilomäestä*, *Aino Sireenistä*, *Camilla Stenholmista* ja *Ali Shirzadista*. Nämä mielikuvat olen luokitellut seitsemään assosiaatioryhmään, joita ovat: työ ja opiskelu, ulkoiset ominaisuudet, henkiset ominaisuudet, perhe-tausta, elämäntavat, elämänhistoria ja syntyperä. Sukupuolten vastausten määriä vertailemalla huomaa, että naiset ovat hieman aktiivisemmin kertoneet muita nimistä syntyneitä mielikuvia. Vastaajat ovat kertoneet paljon erilaisia assosiaatioita, joten hypoteesini, jonka mukaan nimet tuottavat mielikuvia monista nimenkantajan henkisistä ja fyysisistä

ominaisuuksista, pitää paikkansa. Koska vastaajat ovat kertoneet paljon erilaisia mielikuvia, kokoan tässä päätännössä vain kaikista useimmiten assosioidut mielikuvat.

Markku Ilomäestä on assosioitunut molempien sukupuolten vastauksissa työhön ja opiskeluun, perhetaustaan, elämäntapoihin ja sekä henkisiin että ulkoisiin ominaisuuksiin liittyviä assosiaatioita. Lisäksi vastauksista löytyy muutama mielikuva, jotka liittyvät *Markkun* elämänhistoriaan. Näistä eniten vastaajat ovat kertoneet työhön ja opiskeluun liittyvistä mielikuvista. Yksittäisistä ammateista *Markkua* on mielletty kaikista eniten insinööriksi. Useimmiten hänet mielletään myös aviomieheksi, jolla on kaksi lasta. Lisäksi *Markku Ilomäki* asuu omakotitalossa ja hän harrastaa urheiluun sekä luontoon liittyviä harrastuksia. Mielikuvissa, jotka liittyvät hänen luonteeseensa, korostuvat suomalaisten positiiviseksi arvottamia ominaisuuksia kuten ahkeruus, toimeliaisuus, rehellisyys ja kohteliaisuus. Tyypillisimmin *Markkua* on assosioitu ulkonäöltään silmälasipäiseksi ja hiukan mahakkaaksi, mutta kuitenkin vaatetukseltaan tyylikkääksi pukumieheksi.

Aino Sireenistä on kerrottu työhön ja opiskeluun, ulkoisiin ja henkisiin ominaisuuksiin, perhetaustaan sekä elämäntapoihin ja elämänhistoriaan liittyviä assosiaatioita. *Ainon* kohdalla assosiaatiot vaihtelevat siten, että ne ovat liitettävissä joko melko nuoreen tai huomattavasti vanhempaan naiseen. Eniten *Aino Sireeniä* on kuitenkin mielletty jo eläkkeelle jääneeksi rouvaksi. Hänet assosioidaan naimisissa olevaksi isoäidiksi, joka asuu Helsingissä. Mielikuvat *Ainon* luonteesta vaihtelevat ilkeästä kiusaajasta lempeään ja pidettyyn ihmiseen. Myöskään hänen ulkonäöstään ei ole assosioitu yksimielisesti mitään tiettyä, vaan mielikuvat vaihtelevat lävistetystä tytöstä hienostorouvaan. Yksi useamman kerran esiintyvä mielikuva on, että hänen alkuperäinen nimensä ei ole *Aino Sireeni* vaan hän on joko vaihtanut sukunimensä mennessään naimisiin tai keksinyt itselleen kokonaan uuden nimen.

Vastaajilla on syntynyt mielikuvia *Camilla Stenholmin* syntyperästä, elämäntavoista, työstä ja opiskelusta, henkisistä ja ulkoisista ominaisuuksista sekä perhetaustasta. Lisäksi miesvastaajat ovat kertoneet muutamasta assosiaatiosta *Camillan* elämänhistoriaan liittyen. Koska *Camillaa* on mielletty eniten syntyperältään suomenruotsalaiseksi, monet mielikuvat perustuvat stereotypioihin suomenruotsalaisista. Aineistoni vastaajien keskuudessa tämä stereotypia sisältää käsityksiä siitä, että suomenruotsalaiset ovat menesty-

neitä, hyvin toimeentulevia ja jopa elitistisiä. Useimmiten *Camilla* assosioidaan harrastamaan harrastuksia, joihin liittyy tietty sosiaalinen status, kuten ratsastus, golf ja purjehdus. Useimpien vastaajien mielikuvissa *Camilla* asuu Länsi-Suomessa ja hänen kotikaupungikseen mainitaan useimmiten Vaasa. Vastaajien mukaan *Camilla Stenholm* pyrkii opiskelemaan, opiskelee tai on valmistunut korkeakoulusta. Toinen melko yleinen mielikuva on, että hän on hyväpalkkainen bisnesnainen, joka tekee uraa. Naisten mielikuvissa *Camilla* tuntuu olevan rohkeasti itsevarma ja ylpeä itsestään, kun taas miehet mieltäisivät hänet enemmän ylimieliseksi ja ulkonäkökeskeiseksi. Hän on perillä trendeistä ja panostaa laatuun. *Camilla* on ulkonäöltään kaunis, hoikka ja vaaleahiuksinen. Lisäksi hän on pukeutumiseltaan hyvin tyylikäs. *Camilla Stenholm* mielletään yleensä joko hyvin toimeentulevaksi, rikkaaksi tai hänen sanotaan olevan varakkaasta perheestä.

Ali Shirzadista vastaajat ovat assosioineet syntyperään, työhön ja opiskeluun, perhetaustaan, sekä henkisiin ja ulkoisiin ominaisuuksiin liittyviä assosiaatioita. Lisäksi miesvastaajat ovat assosioineet *Alin* elämäntapoihin ja elämänhistoriaan liittyviä mielikuvia. *Ali Shirzad* on assosioitu syntyperältään useimmiten maahanmuuttajaksi, joten monien vastaajien mielikuvat perustuvatkin stereotyyppisiin käsityksiin maahanmuuttajista. Vastauksissa mielletään usein, että *Ali* on joko tullut nuorena Suomeen vanhempiensa kanssa tai hän on vastikään muuttanut Suomeen Lähi-Idästä. Monen vastaajan mielikuvissa *Ali* on nuori mies, joka asuu Helsingissä. Hän työskentelee ravintola-alalla, useimmiten pizzeriassa, tai sitten hän opiskelee. Miesvastaajat ovat useammin assosioineet hänet luonteeltaan melko normaaliksi, rauhalliseksi ja hiljaiseksi ihmiseksi, kun taas naiset päinvastoin ajattelevat hänen olevan sosiaalinen, iloinen ja tykätty. Ulkonäöltään *Ali* on tumma, parrakas ja hänellä on hienot ja kalliit vaatteet.

Tutkimukseni osoittaa, että nimet eivät ole vain nimiä, vaan useimmiten ne viittaavat johonkin itsensä ulkopuolelle. Tämä tarkoittaa sitä, että nimiin liittyy vahvasti kielen indeksisyyttä, jonka huomaa tutkimuksessani erityisesti *Camilla Stenholmin* ja *Ali Shirzadin* nimistä. Nimi kertoo kuulijalle jotain olennaista nimenkantajasta, mutta se synnyttää myös ennako-oletuksia. Hyvä esimerkki nimen vaikutuksista on Diakin ammattikorkeakoulun Työnimi-kampanja, jossa neljä nimekästä suomalaista yrittäjää on hakenut töitä romaninimillä. Yhtäkään heistä ei kutsuttu työhaastatteluun, vaikka CV on ollut ansiokas. Omassakin tutkimuksessani ruotsinkielinen nimi ja maahanmuuttajataustaiseksi assosioituva nimi herättävät Oulun seudulla asuvilla ihmisillä tietynlaisia stereotypioita.

Tutkimukseni todistaa sen, että nimet herättävät meissä kuitenkin aina joitakin mielikuvia, joten suomenkielisestäkin nimestä voi syntyä kaikenlaisia assosiaatioita riippuen siitä, miten tulkitsemme ympärillämme olevaa todellisuutta. Mielestäni tämä on hyvä ottaa huomioon esimerkiksi silloin, kun vanhemmat ovat päättämässä nimeä lapselleen.

Olen tutkimuksessani keskittynyt tarkastelemaan nimiin liittyviä assosiaatioita sisällyttämälläni keinoihin, joten jatkotutkimuksessa voisi hyödyntää diskurssianalyysia. Diskurssianalyysin avulla voitaisiin selvittää, miten vastaajat kertovat henkilönnimiin liittyvistä mielikuvistaan, joten samalla saataisiin selville hiukan enemmän ympärillämme olevasta yhteiskunnasta. Lisäksi jatkotutkimuksessa voisi tarkastella vastaajien sosiaalisen taustan tai iän vaikutuksista syntyviin mielikuviiin. Heinosen (2008: 114) mukaan ainaakaan vastaajan ikä ei vaikuta ratkaisevasti syntyviin mielikuviiin, kun vastaajina ovat olleet keskisuomalaiset ihmiset. Nimistä syntyneiden mielikuvien tutkimisessa myöskin aineistonkeruutapa voisi tuki olla eri. Haastattelemalla voitaisiin mahdollisesti saada vastaajilta syvällisempiä perusteluita mielikuvien synnylle. Toisaalta haastattelemalla vastaaminen ei ole yhtä anonyymia kuin sähköisellä kyselylomakkeella, joten vastaajat eivät välttämättä kerro mielikuviaan yhtä rehellisesti ja suoraan kuin anonyymina kirjoittaessa.

LÄHTEET

- ACKERMAN, DIANA 1979: *Proper names, essences and intuitive beliefs*. Theory and Decision 5–26. Springer.
- AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ALANEN, RIIKKA 2011: Kysely tutkijan työkaluna. – Paula Kalaja, Riikka Alanen & Hannele Dufva (toim.), *Kieltä tutkimassa*. Helsinki: Finn Lectura.
- ALA-POIKELA, KATI 2017: *Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä*. Suomen kielen kandidaatintutkielma. Oulun yliopisto.
- ALASUUTARI, PERTTI 1994: *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- BERTILLS, YVONNE 2003: *Beyond identification: proper names in children's literature*. Väitöskirja. Åbo Akademi.
- BLACK, SHARON – WILCOX, BRAD – PLATT BRAD 2014: *Nicknames in Prison: Meaning and Manipulation in Inmate Monikers*. Names 62.3: 127–136.
- BLOMQVIST, MARIANNE 1993. *Personnamnsboken*. Helsinki: Finn Lectura.
- BOËR, STEVEN E 1990: *Names and Attitudes. In the Philosophy of Logical Mechanism*. Springer, Dordrecht. 99–130.
- BRAMWELL, ELLEN SAGE 2011: *Naming in society: a cross-cultural study of five communities in Scotland*. PhD thesis. University of Glasgow.
- ESKOLA, JARI – SUORANTA, JUHA 2001: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- HEINONEN, JAANA 2008: *”Nimi kertoo kaiken”*. Keski-suomalaisten henkilönnimiin liittyvät stereotypiat. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto.
- HELTUNEN, ANNE – UUSI-HALLILA, TUULA 2019: *Naisia nimittäin: Kirjallisuutemme naishahmoja*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HOFFMANN, ISTVÁN 2015: Fokuksessa suomalainen nimistöntutkimus. – *Virittäjä* s. 150–156.
- HÄMÄLÄINEN, LASSE – ESKOLA, KSENIA – KALLIO MAIJA 2014: Kansainvälinen nimistöntutkimus laajasti esillä Glasgow’ssa. – *Virittäjä* s. 589–593.
- KIVINIEMI, EERO – PITKÄNEN, RITVA LIISA – ZILLIACUS, KURT 1974: *Nimistöntutkimuksen terminologia*. Castrenianumin toimitteita 8. Helsinki.
- KIVINIEMI, EERO 1982: *Rakkaan lapsen monet nimet*. Espoo: Weilin+Göös.

- 1993: *Iita Linta Maria. Etunimiopas vuosituhanen vaihteeseen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 590. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.
- 2006: *Suomalaisten etunimet*. Helsinki: Suomalaisuuden Kirjallisuuden Seura.
- KS = Kielitoimiston sanakirja. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone 2012. <http://mot.kielikone.fi/mot/OUYO/netmot.exe> (3.10.2016).
- KUNNAS, NIINA 2016: Nimistön kurssin luennot Oulun yliopistossa syksyllä 2016.
- KUNNAS, NIINA 2019: Karjalan kieli Oulun seudulla. – Harri Mantila, Maija Saviniemi & Niina Kunnas (toim.), *Oulu kieliyhteisönä*. 144–199. Tietolipas 261. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEHTONEN, HEINI 2015: *Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- LESLIE, PAUL L. – SKIPPER JR, JAMES K 2013: *Toward a theory of nicknames: A case for socio-onomastics*. Names.
- MAAHANMUUTTOVIRASTO 2019: Vuoden 2015 turvapaikkatilastot. <http://tilastot.migri.fi/#applications> (20.2.2019).
- MIKKONEN, PIRJO – PAIKKALA, SIRKKA 2000: *Sukunimet*. Helsinki: Otava.
- NISSILÄ, VILJO 1962: *Suomalaista nimistöntutkimusta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PAIKKALA, SIRKKA 2004: *Se tavallinen Virtanen. Suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen 1850-luvulta vuoteen 1921*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PAUNONEN, HEIKKI 1982: Suomen kielen sosiolingvistinen vaihtelu tutkimuskohteena. M.K.Suojanen & Päivikki Suojanen (toim.), *Sosiolingvistiikan näkymiä* s. 35–104.
- PIRKOLA, SAARA 2012: *Etunimien herättämät mielikuvat*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- SJÖBLÖM, PAULA 2007: *Finnish company names: structure and function*. – Ludger Kremer & Elke Ronneberger-Sibold (toim.), *Names in commerce and industry: past and present* s. 297–306. Logos: Berlin.
- SORJONEN, MARJA-LEENA – ROUHIKOSKI, ANU – LEHTONEN, HEINI 2015: *Helsingissä puhuttavat suomet. Kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- SUURPÄÄ, LEENA 2002: *Erilaisuuden hierarkiat: suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

- TIKKALA, SAARA 2005: *Nimet ja mielikuvat. Anni Swan nuorisokirjojensa henkilöhahmojen nimeäjänä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- TILASTOKESKUS. <https://www.stat.fi/index.html> (Luettu 22.3.2019)
- TTP = Tieteen termipankki. <http://tieteentermipankki.fi/> (9.11.2018).
- TUOMI, JOUNI – SARAJÄRVI, ANNELI 2009: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- VAN LANGENDOCK, WILLY 2007: *Trends in Linguistics. Theory and Typology of Proper Names*. Walter de Gruyter.
- VARAMÄKI, ANNA-KAISA 2004: *The Japanese stereotyped images of Finland*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- VEIVO, HARRI 2000: Kokemuksesta kieleen ja tekstiin: indeksaalisuuden käsite kirjallisuuden semiotiikassa. Teoksessa Mika Hallila ja Tellervo Krogerus (toim.) *Rajata-pauksia*. Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 53: 27-44.
- VILKUNA, KUSTAA 1990: *Etunimet*. Helsinki: Otava.
- VÄESTÖREKISTERIKESKUS. www.vrk.fi (Luettu 8.1.2019)

LIITE. Sähköinen kyselylomake.

Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä

Vastaajan taustatiedot

Tämä kysely on tarkoitettu kaikenikäisille Oulun seudulla asuville henkilöille. Kyselyyn vastataan anonyymisti, mutta ilmoitathan taustatietoihin ikäsi, sukupuolesi ja asuinpaikkasi. Tähdellä merkityt kohdat ovat pakollisia.

Oulun seutuun kuuluvat kunnat: Hailuoto, Kempele, Liminka, Lumijoki, Muhos, Tyrnävä ja Oulu

Ikä *

Sukupuoli *

- Mies
 Nainen

Asuinpaikka *

Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä

Henkilönnimet

Seuraavaksi näet kymmenen erilaista henkilönnimeä. Kerro kunkin nimen kohdalla, minkälainen mielikuva sinulle tulee henkilöstä, jolla kyseinen nimi olisi. Vastaa ainakin henkilön ikää, asuinpaikkaa ja koulutusta koskeviin kohtiin. Muita mielikuvia -kohdassa voit kertoa, jos sinulle tulee nimestä mieleen muitakin henkilöön liittyvää, esimerkiksi ulkonäköön tai harrastuksiin liittyviä mielikuvia. Lopussa on vielä tilaa mielikuviesi perusteluille.

Asuinpaikaksi voit valita jonkin näistä vaihtoehdoista: Pohjois-Suomi, Etelä-Suomi, Keski-Suomi, Itä-Suomi, Länsi-Suomi tai jokin muu.

Koulutukseen voit valita jonkin näistä vaihtoehdoista: peruskoulu, ammattikoulu, lukio, korkeakoulu tai jokin muu.

Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä

1. Markku Ilomäki

1. Ikä

2. Asuinpaikka

- Pohjois-Suomi
- Etelä-Suomi
- Keski-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Jokin muu

3. Koulutus

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Korkeakoulu
- Jokin muu

4. Muita mielikuvia

5. Perustelut

Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä

2. Camilla Stenholm

1. Ikä

2. Asuinpaikka

- Pohjois-Suomi
- Etelä-Suomi
- Keski-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Jokin muu

3. Koulutus

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Korkeakoulu
- Jokin muu

4. Muita mielikuvia

5. Perustelut

Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä

3. Oliver Laitinen

1. Ikä

2. Asuinpaikka

- Pohjois-Suomi
- Etelä-Suomi
- Keski-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Jokin muu

3. Koulutus

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Korkeakoulu
- Jokin muu

4. Muita mielikuvia

5. Perustelut

Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä

4. Johanna Ihatsu

1. Ikä

2. Asuinpaikka

- Pohjois-Suomi
- Etelä-Suomi
- Keski-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Jokin muu

3. Koulutus

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Korkeakoulu
- Jokin muu

4. Muita mielikuvia

5. Perustelut

Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä

5. Mikko Närhi

1. Ikä

2. Asuinpaikka

- Pohjois-Suomi
- Etelä-Suomi
- Keski-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Jokin muu

3. Koulutus

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Korkeakoulu
- Jokin muu

4. Muita mielikuvia

5. Perustelut

Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä

6. Tuula Lämsä

1. Ikä

2. Asuinpaikka

- Pohjois-Suomi
- Etelä-Suomi
- Keski-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Jokin muu

3. Koulutus

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Korkeakoulu
- Jokin muu

4. Muita mielikuvia

5. Perustelut

Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä

7. Ali Shirzad

1. Ikä

2. Asuinpaikka

- Pohjois-Suomi
- Etelä-Suomi
- Keski-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Jokin muu

3. Koulutus

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Korkeakoulu
- Jokin muu

4. Muita mielikuvia

5. Perustelut

Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä

8. Laura Pirilä

1. Ikä

2. Asuinpaikka

- Pohjois-Suomi
- Etelä-Suomi
- Keski-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Jokin muu

3. Koulutus

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Korkeakoulu
- Jokin muu

4. Muita mielikuvia

5. Perustelut

Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä

9. Juhani Kettunen

1. Ikä

2. Asuinpaikka

- Pohjois-Suomi
- Etelä-Suomi
- Keski-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Jokin muu

3. Koulutus

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Korkeakoulu
- Jokin muu

4. Muita mielikuvia

5. Perustelut

Oulun seudulla asuvien mielikuvia henkilönnimistä

10. Aino Sireeni

1. Ikä

2. Asuinpaikka

- Pohjois-Suomi
- Etelä-Suomi
- Keski-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Jokin muu

3. Koulutus

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Korkeakoulu
- Jokin muu

4. Muita mielikuvia

5. Perustelut

Kiitos vastauksistasi! Painathan lopuksi Lähetä.